

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Kulturmiljöstatistik

Kulturfakta 2016:2

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Kulturmiljöstatistik

Kulturfakta 2016:2

Innehåll

Sammanfattning	5
Summary	7
Inledning	9
Bakgrund	12
Lagstiftning	12
Aktörer	12
Nationella mål för kulturpolitiken och kulturmiljöarbetet	13
Skyddade och utpekade kulturmiljöer	15
Fornlämningar	15
Byggnadsminnen, statliga respektive enskilt ägda	21
Kyrkliga kulturminnen	23
Världsarv	26
Riksintressen för kulturmiljö	27
Kulturresevat	29
Skyddat i kommunernas planer	30
Markanvändning och byggnader	32
Markanvändning	32
Bebyggd mark	33
Bebyggelse	35
Bebyggelsens ålder	37
Rivningar av flerbostadshus	41
Statliga anslag	45
Kulturmiljövårdsanslaget	46
Kyrkoantikvarisk ersättning	49
Bidragsfastigheter – statliga kulturhistoriskt värdefulla kulturmiljöer	52
Landsbygdsprogrammet	52
Verksamhet – kulturmiljöarbete	54
Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete	54
Länsmuseernas kulturmiljöarbete	55
Kommunernas kulturmiljöarbete	55
Det civila samhället	56
Uppdragsarkeologi	58
Referenser	60
Bilaga I. Definitioner och datakällor	61
Bilaga II. Tabeller	64

Sammanfattning

Myndigheten för kulturanalys ansvarar sedan den 1 januari 2012 för officiell statistik inom ämnesområdet kultur och fritid. I denna rapport publicerar Kulturanalys för första gången statistik för kulturmiljöområdet.

Kulturmiljö kan beskrivas som det samlade uttrycket för människans materiella och immateriella påverkan på den omgivande miljön. Denna definition är mycket omfattande och därför har vi avgränsat statistiken till den yttre, fysiska miljön såsom fornlämningar och byggnadsminnen. Kulturmiljöområdet styrs bland annat av Kulturmiljölagen, Miljöbalken och Plan- och bygglagen. Intentionerna med lagstiftningen är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Vi har tagit utgångspunkt i lagstiftningen och statistiken innehåller data om vad som är skyddat eller utpekad i lagstiftning. Statistiken i rapporten omfattar också statistik om markanvändning och bebyggelse, statliga anslag, kulturmiljöarbete på länsstyrelser, i kommuner, det civila samhället och inom arkeologiska undersökningar.

Markanvändning och byggnader

Av statistiken framgår att 3 procent av landets yta är bebyggd. År 2015 fanns på denna yta 7,6 miljoner byggnader. Byggnader från olika tidsperioder är ojämnt fördelade i landet. Den äldre bebyggelsen har en jämnare spridning över landet och förekommer i högre grad på landsbygden och utanför storstadsområdena. Byggnader med till exempel byggår 1965–1975 är betydligt mer koncentrerade till tätorter och med särskild tyngdpunkt på storstadsområdena. Merparten av byggnader med byggår 2000–2010 återfinns i storstadsregionerna.

Rivningar av lägenheter skedde mest på 1960-talet och en något mindre topp kring år 2000, då många lägenheter revs på grund av uthyrningssvårigheter. Från 2011 syns en ökande trend av rivningar av lägenheter.

Skyddade byggnader och kyrkor

Byggnader som är skyddade som byggnadsminnen uppgår till 2 459 varav 265 ägs av staten. Statistiken visar även att allt färre byggnadsminnen utses. Vidare kan konstateras att försäljningen av statliga byggnadsminnen sker men försäljningen inte kan följas i statistiken.

Statistiken visar att Sverige har 3 422 kyrkor och kapell som är kyrkliga kulturminnen. År 2000 ägdes samtliga av Svenska kyrkan. Sedan dess har Svenska kyrkan sålt 68 kyrkor.

Kommunerna har, med stöd i plan- och bygglagen, skyddat uppskattningsvis 1–2 procent av sitt byggnadsbestånd. Antalet skyddade byggnader i kommunala planer tycks öka, men aktuell och nationell statistik saknas idag. I kommunerna är tillgången till antikvarisk kompetens fortsatt låg och planeringsunderlag för kulturmiljön saknas i 20 procent av kommunerna, något som är en förutsättning för en långsiktigt hållbar förvaltning av bebyggelsens kulturhistoriska värden.

Forn- och kulturlämningar

Av statistiken framgår att det finns minst 600 000 forn- och kulturlämningar över landet. Den största enskilda lämningstypen utgörs av gravar. Hela landet är dock inte inventerat och det finns fortfarande oupptäckta lämningar. Statistiken visar att närmare hälften av alla lämningar i skog där föryngringsavverkning sker, skadas eller påverkas negativt av skogsbruket. Under den undersökta perioden 2012–2015 ses ingen förbättring.

Övriga skyddade kulturmiljöer

Andra former av skyddade eller utpekade kulturmiljöer är: riksintressen för kulturmiljö som omfattar 1 650 områden vilka tillsammans utgör 3,9 procent av landets yta, 43 kulturreseervat och de 15 världsarv som är utsedda av Unesco.

Statliga anslag

De större statliga anslag som går till kulturmiljöer är kulturmiljövårdsanslaget som 2015 uppgick till

248 miljoner kronor, kyrkoantikvarisk ersättning på 460 miljoner kronor och anslaget till bidragsfastigheterna på 338 miljoner kronor.

Det statliga kulturmiljövårdsanslaget har legat på samma nivå hela 2000-talet. Då andelen medel som nyttjas för vård av bebyggelse minskar leder detta till att miljöer som saknar lagskydd nedprioriteras eftersom de lagskyddade miljöerna innebär ett långsiktigt åtagande.

Utmaningar

Bevarande av kulturmiljöer utmanas av och kan komma att stå i konflikt med exploatering och bostadsbyggande. Detta gäller främst områden med ekonomisk tillväxt och stark befolkningsökning. I områden med mindre eller ingen ekonomisk tillväxt är trycket lågt. Byggnader som tappat sin ursprungliga funktion kan ha svårt att ges förutsättningar för nya användningar med nya verksamheter. Befolkningsminskning leder också till byggnader som inte används vilket innebär att den ekonomiska basen för underhållet har försvunnit med förfall som en möjlig konsekvens.

Bebyggelsen präglas starkt av den tid då den uppfördes. Uppgifter om bebyggelsens ålder kan bidra till att skapa förståelse och kunskap om den byggda miljöns egenskaper och historia. Ur ett kulturmiljöperspektiv är också de byggda kulturmiljöerna från tidigare perioder en ändlig resurs som utgör den bas som finns att utgå från då bevarande, vård och användning av kulturmiljöer diskuteras och planeras.

Statistiken bör kunna ge underlag för att följa samhällsutvecklingen i detta avseende. Rapporten är en kartläggning av befintlig och tillgänglig statistik av relevans för kulturmiljön. Kartläggningen har visat på ett visst utvecklingsbehov av datakällorna samt avsaknad av väsentlig statistik. Luckor i statistiken finns framförallt om det som är skyddat i kommunernas detaljplaner och i vilken mån detta skydd hävs eller sådana miljöer rivs eller försvinner.

Summary

Since 1 January 2012, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis has been responsible for official statistics in the areas of culture and leisure. In this report the Agency will, for the first time, publish statistics concerning the historic environment.

“Historic environment” may be defined as a collective term for humankind’s tangible and intangible impact on the environment that surrounds it. This definition is extremely broad, and we have consequently confined these statistics to the external physical environment, encompassing things such as ancient remains and historic buildings. The historic environment is regulated in part under the Historic Environment Act, the Environmental Code and the Planning and Building Act. This legislation is intended to ensure that present and future generations have access to a multiplicity of historic environments. The legislation has served as our starting point, and the statistics comprise data pertaining to what is protected or designated in the legislation. The statistics in the report also include statistics concerning land use and buildings, state appropriations, historic environment efforts on the part of county administrative boards and in municipalities, civil society, and archaeological studies.

Land use and buildings

The statistics indicate that 3 per cent of Swedish land is built up. There were 7.6 million buildings on this land area in 2015. Buildings from different time periods are distributed randomly throughout the country. The oldest settlements are spread more uniformly throughout Sweden, and are more represented in rural towns and outside the urban areas. Buildings constructed between, for example, 1965 and 1975 are concentrated significantly in population centres, with a particular emphasis on urban areas. The bulk of the buildings built between 2000 and 2010 are located in our urban regions.

Demolitions of flats took place mostly in the 1960s, with a somewhat smaller peak around 2000, when many flats were demolished due to problems leasing them. A growing trend in flat demolitions has been evident since 2011.

Protected buildings and churches

There are a total of 2,459 structures that are protected as historic buildings, 265 of which are owned by the state. The statistics also show that fewer and fewer structures are being designated as historic buildings. Furthermore, it is clear that sales of national historic buildings are occurring, although such sales cannot be tracked in the statistics.

The statistics show that Sweden has 3,422 churches and chapels that are designated as sacred historic monuments. In 2000, all of them were owned by the Church of Sweden. Since then the Church of Sweden has sold 68 churches.

The Swedish municipalities have, with the support of the Planning and Building Act, protected an estimated 1–2 per cent of their building stocks. The number of buildings protected in municipal planning seems to be increasing, although current and national statistics are lacking at present. Access to antiquarian expertise remains limited in the municipalities, and a documentary basis for planning the historic environment, which is essential to the long-term sustainable management of our cultural/historical values and assets, is absent in 20 per cent of municipalities.

Ancient and historic remains

The statistics indicate that there are at least 600,000 ancient and historic remains in Sweden. Graves constitute the single most common type of relic. However, the entire country has not been inventoried, and undiscovered remains still remain. The statistics show that nearly half of all remains located in forests where regeneration felling is taking place are being damaged or negatively impacted by such forestry. No improvement was evident during the studied period, i.e. 2012–2015.

Other protected historic environments

Other forms of protected or designated historic environments include national interests in the historic environment, which comprise 1,650 areas

that collectively account for 3.9 per cent of the country's land area; 43 cultural reserves, and the 15 World Heritage Sites designated by UNESCO.

State appropriations

The largest state appropriations for historic environments comprise the heritage conservation appropriation, which totalled SEK 248 million in 2015, church antiquarian compensation of SEK 460 million, and the SEK 338 million appropriation for subsidised properties.

The state heritage conservation appropriation has been at the same level throughout the 2000s. When the share of funding that is used to conserve buildings decreases, environments that lack legal protection are deprioritised, as those that are under such protection entail a long-term undertaking.

Challenges

The preservation of historic environments is challenged by and can come into conflict with developments and residential construction. This applies primarily in areas undergoing economic growth and robust population increases. The pressure is low in areas with little or no economic growth. It may be difficult to create the conditions to enable buildings that have lost their original function to find new uses with new enterprises and activities. Population decreases also result in buildings that are not being used, meaning that the financial basis for maintaining them has disappeared, with dilapidation as one potential consequence.

A building is heavily characterised by the time when it was erected. Information regarding the age of a building can contribute to creating knowledge and understanding of the properties and history of the built environment. From a historic environment perspective, the built historic environments from earlier periods also constitute a finite resource that serves as the basis from which to proceed in the discussion and planning of the preservation, conservation and use of historic environments.

These statistics should be able to provide a basis for tracking societal trends in this context. The report represents a mapping of existing and available statistics of relevance to the historic environment. This mapping process has revealed a definite need to develop the data sources, and the absence of important statistics. Gaps in the

statistics are found mainly with respect to what is protected in the municipalities' detailed zoning plans, and the extent to which this protection is being rescinded or such environments are disappearing or being demolished.

Inledning

Myndigheten för kulturanalys ansvarar sedan den 1 januari 2012 för officiell statistik inom ämnesområdet kultur och fritid. I denna rapport publicerar Kulturanalys för första gången statistik för kulturmiljöområdet. Statistikområdet benämns *kulturmiljövård* i förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Tidigare publicering av kulturmiljövårdsstatistik gjordes av Statens kulturråd för år 1995 (publicerad 1997), som under perioden 1994–2011 var ansvarig myndighet för statistiken.¹ Orsakerna till att någon ny statistik inte publicerats sedan dess är flera. Två utmaningar tycks dock ha varit svårigheter att definiera och avgränsa statistikområdet samtidigt som statistiken ska säga något väsentligt om utvecklingen.

Eftersom det är första gången på många år som kulturmiljöstatistik sammanställs har det varit nödvändigt att i detta skede göra en kartläggning av befintlig statistik inom området. Rapporten har därför avgränsats till uppgifter som har kunnat hämtas och sammanställas från befintliga datakällor och register. Kartläggningen har visat på visst utvecklingsbehov av datakällorna och att statistiken för närvarande inte kvalificerar sig som ”officiell statistik”.

Kulturmiljö kan beskrivas som det samlade uttrycket för människans materiella och immateriella påverkan på den omgivande miljön.² Definitionen är mycket bred och därför har vi valt att avgränsa statistiken till den yttre, fysiska kulturmiljön. Det innebär att exempelvis inventarier i kyrkor inte ingår i statistiken eller immateriella företeelser såsom ortnamn. Stor del av innehållet utgör data om vad som är skyddat eller utpekad i lagstiftning. En del av uppgifterna faller mer självklart inom begreppet medan andra uppgifter har inkluderats för att de är relaterade till kulturmiljöfrågor och kan öka kunskaperna om förutsättningarna för arbetet. Uppgifterna omfattar inte information om i vilket skick kulturmiljöerna befinner sig, till exempel om de är i gott skick, i behov av underhåll eller har skador då denna typ av data saknas på nationell nivå.³

Arbetet inleddes 2013 med en workshop om kulturmiljöstatistik med en bred medverkan från statliga och andra myndigheter samt relevanta organisationer. Därefter har arbetet och data-sammanställningen gjorts i samverkan med Riksantikvarieämbetet. Möten och samråd har hållits med samtliga organisationer som lämnat uppgifter. I slutskedet av arbetet har en referensgrupp lämnat synpunkter.⁴

Observera att uppgifterna i rapporten inte är jämförbara med 1997 års rapport. Både register och definitioner har förändrats och jämförbara datauttag har inte gått att göra.

Rapporten är uppdelad i tre delar. Först kommer bakgrundsinformation, därefter beskrivs statistiken i text och figurer och några översiktliga tabeller. Sist kommer dataunderlagen i tabellform i bilaga II. Data presenteras för senast tillgängliga år, oftast år 2015, och med en tidsserie för några år bakåt där så är möjligt. Summorna i tabellerna är gjorda på ursprungsvärden och inte på avrundade värden. Om man summerar avrundade siffror i tabellerna kan det bli en liten avvikelse mot den summa som står i tabellen.

Vad ska vi ha statistiken till?

Samhällsutvecklingen i Sverige påverkar på olika sätt de kulturhistoriska miljöerna. Vissa regioner har idag ekonomisk tillväxt och stark befolkningsökning, vilket leder till snabba förändringar och ett högt tryck på mark och den befintliga bebyggelsen. Andra regioner har mindre eller ingen ekonomisk tillväxt. Byggnader som tappat sin ursprungliga funktion har svårt att ges förutsättningar för nya användningar med nya verksamheter. Befolkningsminskning ger också tomma hus där den ekonomiska basen för underhållet har försvunnit med förfall som en möjlig konsekvens.

Lagstiftningen ger en grund för ett visst skydd. Kulturmiljölagen syftar till att ge kulturmiljöer ett långsiktigt och stabilt skydd så att kommande generationer ska ha tillgång till en mångfald av

¹ Statens kulturråd och Statistiska centralbyrån, 1997.

² Prop. 1998/99:114.

³ Riksantikvarieämbetet, 2013.

⁴ Referensgruppen bestod av representanter från Riksantikvarieämbetet, Boverket, SCB, Sveriges Hembygdsförbund, Länsmuseernas Samarbetsråd, Statens fastighetsverk, Svenska kyrkan, Länsstyrelserna/RUS, Statens Jordbruksverk och Skogsstyrelsen.

kulturmiljöer. Tillfälliga trender som skulle kunna utgöra ett hot mot kulturmiljöer ska inte enligt lagstiftningen kunna påverka dessa skyddade miljöer. Varje tid kan dock sätta sin prägel på urvalet då det kontinuerligt utses nya miljöer som ska skyddas. Däremot har kulturmiljöer som inte är utpekade eller skyddade i lag ett lika stabilt skydd och är ofta mer utsatta för förändringar över tid. Kulturmiljöstatistiken bör kunna ge underlag för att följa samhällsutvecklingen i dessa avseenden.

Föreliggande rapport är en kartläggning av befintlig och tillgänglig statistik av relevans för kulturmiljön. Syftet med officiell statistik är att den ska finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Den ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Statistiken ska produceras regelbundet, vara bestående över tiden samt av allmänt intresse. Den officiella statistiken ska inte enbart svara mot dagens behov, utan även tillgodose framtida behov.⁵ Vi har dock valt att inte klassificera den här statistikrapporten som officiell statistik av flera skäl. Det viktigaste skälet är att några av de register där data har hämtats inte är uppbyggda på ett sådant sätt att jämförbara tidsserier kan tas fram.

Vad visar denna statistik – några slutsatser

Materialet i denna rapport är inte heltäckande och väsentliga delar håller inte för att se förändringar över tid. Men underlaget kan dock ge vissa slutsatser som vi listar punktvis nedan:

- Forn- och kulturlämningar – närmare hälften av alla lämningar i skogen där föryngringsavverkning sker, skadas eller påverkas negativt av skogsbruket. Under den undersökta perioden 2012–2015 ses ingen förbättring.
- Allt färre byggnadsminnen utses.
- Försäljningen av statliga byggnadsminnen sker men försäljningen kan inte följas i statistiken.
- Sedan 2000 då kyrkan skiljdes från staten har Svenska kyrkan sålt 68 kyrkor.
- Det statliga kulturmiljövårdsanslaget har legat på samma nivå hela 2000-talet. Då andelen medel som nyttjas för vård av

bebyggelse minskar leder detta till att miljöer som saknar lagskydd nedprioriteras eftersom de lagskyddade miljöerna innebär ett långsiktigt åtagande.

- Statistik om uppdragsarkeologi saknas efter år 2011 och uppgifter om antalet aktörer saknas.
- I statistiken om byggnadsbeståndet saknas uppgift om byggår för en stor del av byggnaderna vilket gör det svårt att på ett korrekt sätt följa byggnadsbeståndet från olika tidsperioder. De allra äldsta byggnaderna är få och därför är sådan detaljerad statistik angelägen.
- Rivningar av lägenheter skedde mest på 1960-talet och en något mindre topp kring år 2000 då många revs på grund av uthyrningssvårigheter. Från 2011 syns en ökande trend av rivningar av lägenheter.
- Antalet skyddade byggnader i kommunala planer ökar, men är bara någon enstaka procent av byggnadsbeståndet. Aktuell och nationell statistik saknas.
- I kommunerna är tillgången till antikvarisk kompetens fortsatt låg. Planeringsunderlag för kulturmiljön saknas i 20 procent av kommunerna.

Nedanstående frågor är några exempel på sådana som dagens statistik inte kan svara på. Det kan bero på att informationen inte samlats in eller inte registrerats på ett sätt som gör att den är lätt åtkomlig.

- Hur många statliga byggnadsminnen har sålts per år?
- Hur många byggnader/kulturmiljöer är skyddade i kommunala planer? Rikstäckande information saknas.
- Hur många av dessa skydd upphävs per år?
- Hur många byggnader rivs som tidigare varit skyddade i kommunala planer?
- Hur många byggnader finns byggda före 1900-talet i Sverige?
- Utvecklingen av antalet aktörer inom uppdragsarkeologi, samt kostnader och uppdrag efter 2011.

⁵ SOU 2012:83.

Det fortsatta arbetet med kulturmiljöstatistik

Framöver finns det ett behov av att utveckla befintliga datakällor och att identifiera luckor i statistiken. Register som behöver utvecklas är till exempel Riksantikvarieämbetes fornminnesregister och bebyggelseregister. Luckor i statistiken finns framförallt om det som är skyddat i kommunernas detaljplaner och i vilken mån detta skydd hävs eller sådana miljöer rivs eller försvinner.

Kulturanalys kommer tillsammans med de organisationer som varit delaktiga i arbetet med kulturmiljöstatistiken ta fram en kravspecifikation för nästa statistikrapport. I denna specifikation kommer den statistik som ska tas fram årligen listas samt vilken organisation som ska leverera statistiken. I den mån som ett utvecklingsarbete behöver göras bör respektive organisation som ska leverera statistik också få ansvara för det arbetet.

Bakgrund

Lagstiftning

Kulturmiljölagen är den centrala lagstiftningen för kulturmiljön och innehåller bestämmelser för skydd av fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen, ortnamn, fornfynd och kulturföremål samt utförelse och export av kulturföremål.⁶ Intentionerna med lagstiftningen är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer.

Värdefulla kulturmiljöer skyddas även genom *miljöbalken*, vilken är den centrala miljölagstiftningen i Sverige.⁷ Hit hör de områden som är av riksintresse för kulturmiljövården liksom kulturreservat. Enligt miljöbalken ska miljökonsekvensbeskrivningar göras för sådana verksamheter som påverkar miljön. På vilket sätt kulturmiljön påverkas är ett av flera områden som kan behandlas i en miljökonsekvensbeskrivning.

Landskapselement såsom alléer, källor, odlingsrösen och stenmurar skyddas av biotopskyddet inom miljöbalken. Biotoper är små mark- eller vattenområden som på grund av särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter. Dessa egenskaper har uppstått på grund av människans påverkan av landskapet, till exempel genom att anlägga en allé eller bygga en stenmur. Syftet med biotopskyddet är att skydda hotade arter och därmed får dessa landskapselement, som också är kulturmiljöer ett skydd.

Bestämmelser som rör kulturmiljön finns också i *plan- och bygglagen*⁸ som reglerar användning av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas. Krav på hänsyn till kulturmiljövården finns också i *Väglagen*⁹, *Skogsvårdslagen*¹⁰ samt indirekt i *Järnvägslagen*¹¹.

Av kulturmiljölagens första paragraf framgår att ansvaret för kulturmiljön delas av alla: såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Att kulturmiljön är ett allmänt intresse framgår också av miljöbalken och plan- och bygglagen.

Aktörer

Riksantikvarieämbetet ansvarar enligt myndighetens instruktion i första hand för frågor om kulturlandskap, kulturmiljöer och kulturföremål. Riksantikvarieämbetet har till uppgift att med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen och de nationella målen för kulturmiljöarbetet vara pådrivande och stödjande inom sitt verksamhetsområde.¹² Riksantikvarieämbetet är det centrala expertorganet i frågor kring kulturmiljölagen och har rätt att i viss utsträckning meddela föreskrifter om hur lagen ska tillämpas. RAÄ ska också följa och stödja det regionala kulturmiljöarbetet.

Även andra centrala myndigheter som till exempel *Boverket*, *Jordbruksverket*, *Naturvårdsverket*, *Statens fastighetsverk* och *Skogsstyrelsen*, har verksamheter och uppdrag som har betydelse för kulturmiljöns bevarande och nyttjande och därmed att de nationella målen för kulturmiljöarbetet uppnås.

Länsstyrelsen ansvarar för kulturmiljövården i länet och har det praktiska ansvaret för tillämpningen av kulturmiljölagen. Länsstyrelsen har tillsynsansvar och kontrollerar att lagen följs samt ger tillstånd, råd och information. Länsstyrelsen beslutar också om miljökonsekvensbeskrivningar för verksamhet som kan antas medföra betydande miljöpåverkan enligt miljöbalkens bestämmelser och samordnar det regionala arbetet inom miljömålssystemet.

Länsmuseerna har tidigare haft en central roll i det regionala kulturmiljöarbetet som kunskapsstöd till länsstyrelsen. I och med konkurrensutsättningen av kulturmiljöarbetet samt kultursamverkansmodellens införande har länsmuseernas roll förändrats. De är idag en av flera aktörer i det regionala kulturmiljöarbetet.

Kommunerna har en nyckelroll i kulturmiljöarbetet genom sitt kommunala planeringsansvar, vilket innebär att det är kommunen som bestämmer hur kommunens mark får användas och bebyggas.

⁶ Kulturmiljölag (1988:950)

⁷ Miljöbalk (1998:808)

⁸ Plan- och bygglag (2010:900)

⁹ Väglag (1971:948)

¹⁰ Skogsvårdslag (1979:429)

¹¹ Järnvägslag (2004:519)

¹² Förordning (2014:185) med instruktion för Riksantikvarieämbetet.

De lagskyddade kulturmiljöerna i Sverige förvaltas av en mängd aktörer, såväl enskilda, organisationer som myndigheter. Bland de största *förvaltarna* av lagskyddade byggnader hör Statens fastighetsverk (statliga byggnadsminnen) och Svenska kyrkan (kyrkliga kulturminnen).

Även *det civila samhället* bedriver kulturmiljöarbete. Bland de större nationella organisationerna finns bland annat Svenska kyrkan, Sveriges Hembygdsförbund och ArbetSam.

Kulturmiljöarbetet bedrivs också med hjälp av *konsulter* på en marknad med såväl offentliga som enskilda aktörer. Uppdragen handlar ofta om olika typer av kunskapsuppbyggnad genom dokumentation eller underlag i samband med planeringsåtgärder.¹³

Nationella mål för kulturpolitiken och kulturmiljöarbetet

Från och med den 1 januari 2014 gäller nya nationella mål för kulturmiljöområdet vilka kompletterar de nationella kulturpolitiska målen och de nationella miljö kvalitetsmålen.¹⁴ Målen ska styra de statliga insatserna på kulturmiljöområdet. De ska även kunna inspirera och vägleda politiken i kommuner och landsting. Målen bör även kunna inspirera i en fortsatt utveckling av arbetet med det kyrkliga kulturarvet.¹⁵

Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har särskilt ansvar för kulturmiljömålens uppfyllelse.

De av riksdagen antagna nationella kulturpolitiska målen:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan
- särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur.¹⁶

I enlighet med målen ska det statliga kulturmiljöarbetet främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.¹⁷

¹³ Riksantikvarieämbetet 2015.

¹⁴ Prop. 2012/13:96.

¹⁵ Riksdagsskrivelse 2013/14:152.

¹⁶ Prop. 2009/10:3. Kulturutskottets bet. 2009/10: KrU5.

¹⁷ Prop. 2012/13:96. Kulturutskottets bet. 2012/13: KrU9.

Internationella konventioner som berör kulturmiljö

Konventionens namn	Förvaltning, internationellt och nationellt	År när konventionen antogs samt stad för undertecknande	Ratificerat av Sverige
Världsarvskonventionen (Convention Concerning the Protection Of The Cultural and Natural Heritage)	Unesco ¹⁸ , Riksantikvarieämbetet	Paris, 1972	1985
Granadakonventionen (Convention for the Protection of Architectural Heritage in Europe)	Europarådet	Granada, 1985	1990
Maltakonventionen (Convention on the Projection of Archaeological Heritage in Europe)	Europarådet	Valletta, 1992	1995
Europeiska landskapskonventionen (the European Landscape Convention)	Europarådet	Florens, 2000	2001
Konventionen om det immateriella kulturarvet (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage)	Unesco, Institutet för språk och folkminnen vid Dialekt- och ortnamnsarkivet	Paris, 2003	2011
Farokonventionen (Convention on the Value of Cultural Heritage for Society)	Europarådet	Faro, 2005	Sverige har ännu inte ratificerat

¹⁸ Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Skyddade och utpekade kulturmiljöer

I detta avsnitt presenteras statistik över miljöer och objekt som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Här redogörs även för befintlig data rörande särskilt utpekade kulturmiljöer såsom världsarv och riksintressen.

Fornlämningar

Uppgifter om *fornlämningar* och *övrig kulturhistorisk lämning* har hämtats från Riksantikvarieämbetets fornminnesregister FMIS. Registret har byggts upp under lång tid och uppgifterna är baserade på den lagstiftning som gällde vid inventeringstillfället.

Enligt kulturmiljölagen är en fornlämning lämningar efter människors verksamheter under forna tider. De ska ha tillkommit genom äldre tiders bruk och vara varaktigt övergivna. Från och med den 1 januari 2014 har kulturmiljölagens definition av begreppet *fornlämning* fått en tidbestämmelse till 1850, vilket inte tidigare fanns. Idag föreskriver lagen att en fornlämning erhåller automatiskt skydd om den kan antas ha tillkommit före år 1850. För skeppsvrak gäller samma tidsgräns men att de ska antas ha förlit före 1850 för att klassificeras som fornlämning.

Den tidsgräns som kulturmiljölagen numera anger har inte utgjort ett kriterium för de bedömningar som gjorts före 2014. Därför utgår större delen av de uppgifter som redovisas här utifrån de tidigare kriterierna. Uppgifterna i FMIS kommer succesivt

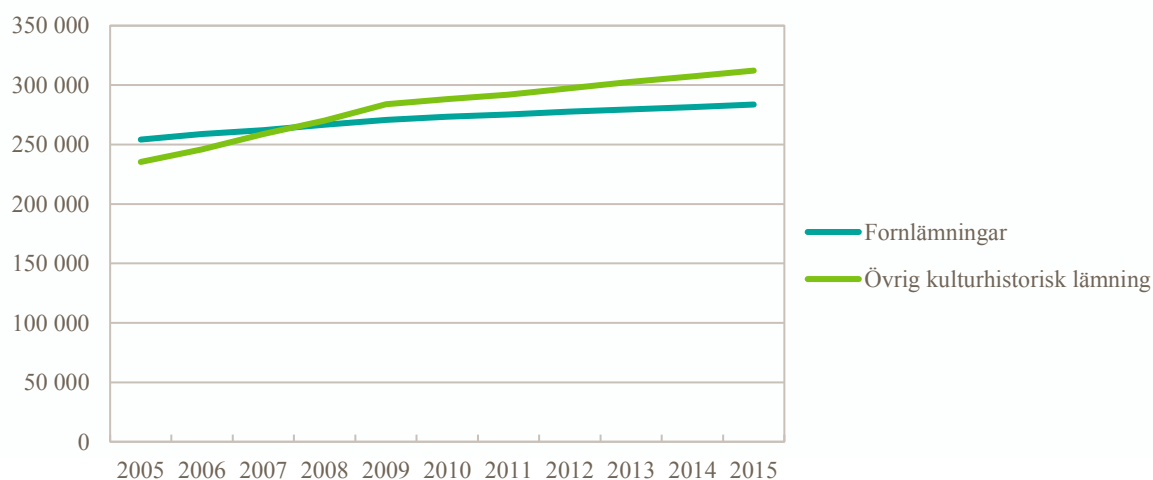
ses över utifrån den nya lagstiftningen vilket innebär att många objekt kommer omkategoriseras. Lämningar registrerade som fornlämningar kan komma att övergå till att vara övrig kulturhistorisk lämning om de har tillkommit efter 1850.

Det som registrerats som övrig kulturhistorisk lämning i FMIS är sådana lämningar som inte uppfyller kulturmiljölagens krav för fornlämningar men som ändå är kulturhistoriskt intressanta.

Antal registrerade fornlämningar

I de statistiska sammanställningarna som följer redovisas lämningarna i antal huvudobjekt. Ett huvudobjekt kan bestå av en sammansatt lämning – exempelvis 1 gravfält med 10 gravar – och räknas alltid som en fornlämning eller så kan ett huvudobjekt bestå av en enkel lämningstyp till exempel en runsten.

År 2015 fanns 283 669 fornlämningar och 312 203 övriga kulturhistoriska lämningar registrerade i FMIS. Detta register har byggts upp genom Riksantikvarieämbetets fornminnesinventeringar som genomförts i Sverige från 1930-talet och fram till 2002. Därefter har enstaka inventeringsprojekt genomförts på uppdrag av vissa länsstyrelser. Hela landet är dock inte inventerat och det finns fortfarande oupptäckta lämningar runt om i landet. I figur 1 visas det totala antalet per år för perioden 2005 till 2015. Ökningarna speglar den takt som inventerings- och registreringsverksamheter genomförs.

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Figur 1. Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, totalt antal huvudobjekt per år, 2005–2015.

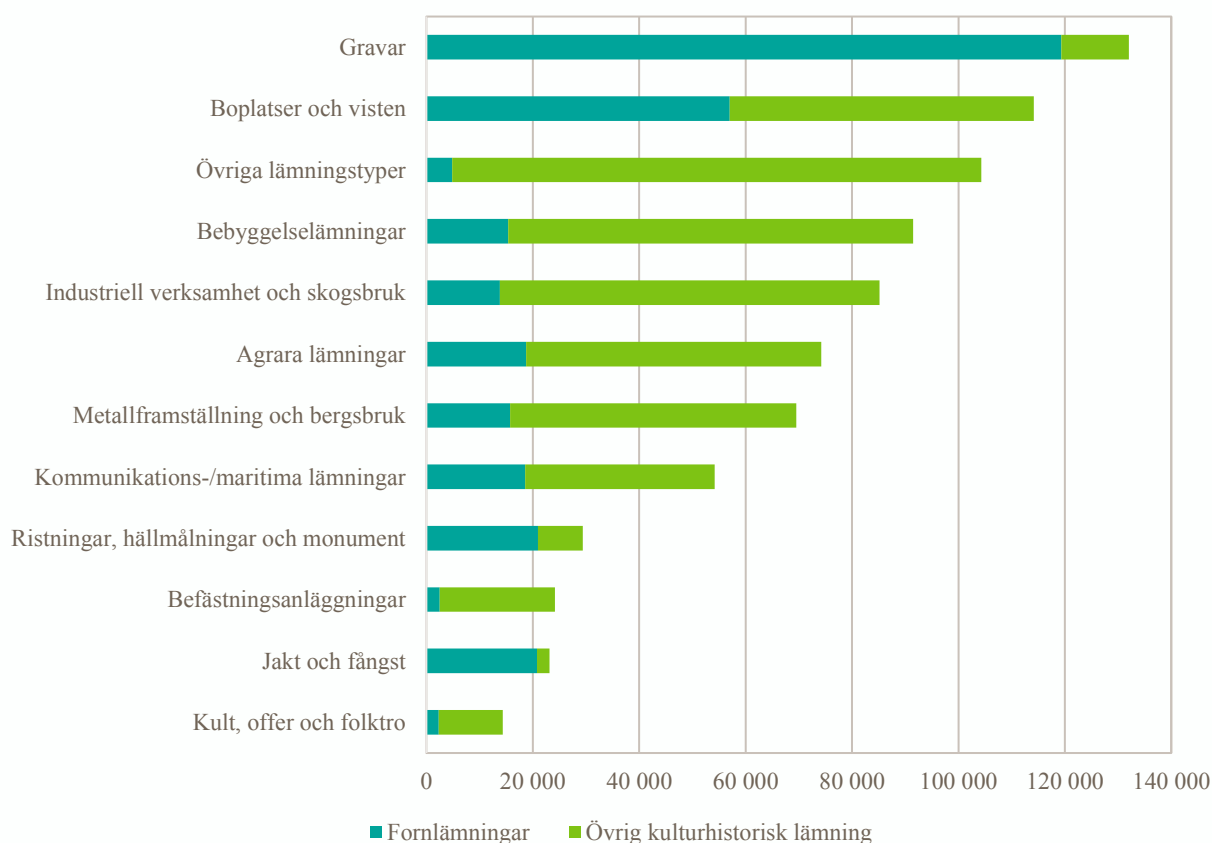
Figure 1. Ancient remains and other cultural/historical remains, total number of main objects per year, 2005–2015.

Den särskilda ökningen av kategorin övrig kulturhistorisk lämning som vi ser efter 2005 och framåt förklaras av registreringarna till följd av de omfattande inventeringar som genomfördes i projektet Skog & Historia. Detta projekt anlidade arbetslösa för inventering av lämningar i skogsmark, initierades i mitten av 1990-talet och pågick i cirka 10 år. Efter projektet har en stor del av inventeringarna kvalitetssäkrats och registrerats i FMIS. Professionella inventeringar fokuserar vanligen på fornlämningar men inom Skog & Historia registrerades även ett stort antal övriga kulturhistoriska lämningar.

För närvarande finns i registret Skog & Historia omkring 100 000 lämningar som ännu inte registrerats i FMIS. Nya lämningar som upptäckts i skogsmark tillkommer hela tiden. Skog & Historia-registret används för närvarande för att bidra till skogsbrukets hänsynstagande till kulturmiljön. Arbetet med kvalitetssäkring och registrering i FMIS fortgår och på sikt ska de båda registren slås ihop.

Fornlämningar registreras i FMIS utifrån *lämningstyp* vilka i sin tur kan delas in i olika övergripande *kategorier*. I figur 2 visas antalet lämningar i varje kategori. *Gravar* är den vanligaste kategorin. Förhållandevis få gravlämningar är registrerade som övrig kulturhistorisk lämning. Antalet lämningar inom kategorin *Boplatser och visten* är också högt, men här har över hälften av lämningarna registrerats som övrig kulturhistorisk lämning. Kategorin *Bebyggelselämningar* består till 83 procent av övriga kulturhistoriska lämningar.

I och med den nya tidsgränsen för fornlämningar i kulturmiljölagen kommer andelen fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar att förändras inom olika kategorier. Särskilt i kategorin Bebyggelselämningar kommer många övriga kulturhistoriska lämningar att omklassificeras till fornlämningar.

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Figur 2. Fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar, uppdelade i kategorier, antal huvudobjekt 2015.

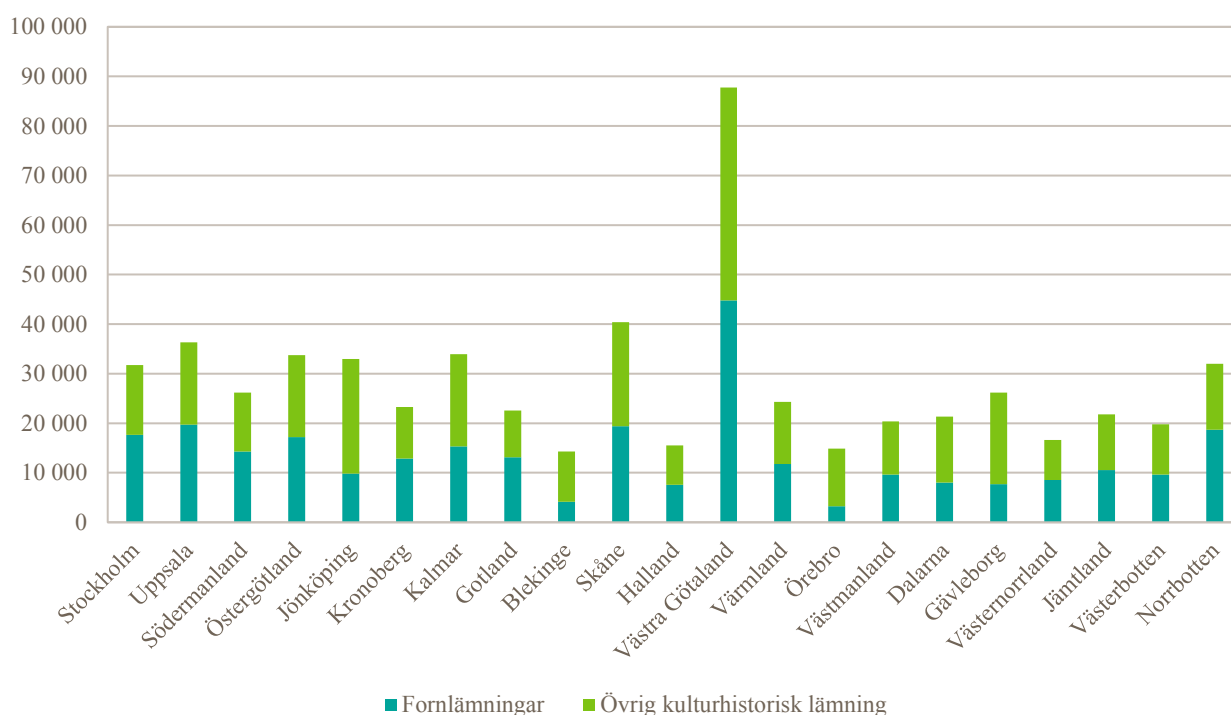
Figure 2. Ancient remains and other cultural/historical remains, broken down by category, number of main objects, 2015.

Fornlämningarnas fördelning i landet

Beroende på hur man räknar framstår olika områden som mer fornlämningsrika än andra. Dock har inventeringar och registreringar gjorts vid olika tillfällen och inte på ett helt enhetligt sätt. Inte heller är alla delar av landet lika väl inventerade. Stora delar av norra Sverige, liksom

skogen, har inventerats i lägre utsträckning. Därför måste dessa uppgifter tolkas med försiktighet.

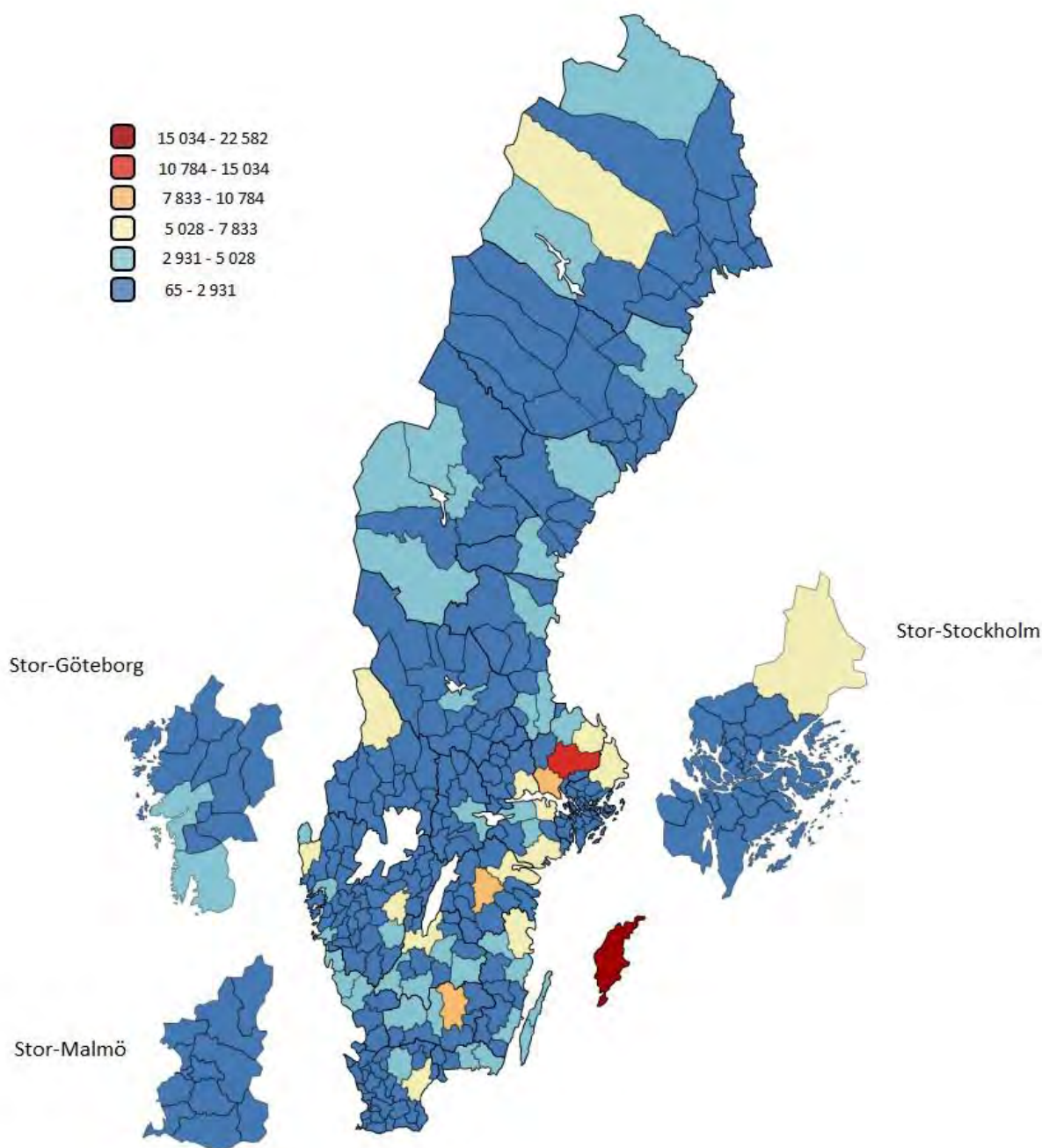
Västra Götalands län har flest fornlämningar räknat i antal lämningar vilket delvis kan förklaras av att länet arealmässigt är stort men också fornlämningsrikt (figur 3). I figur 4 visas antalet fornlämningar och kulturlämningar per kommun. Gotland och Uppsala framstår som de kommuner med flest antal lämningar.

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Figur 3. Fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar per län, antal huvudobjekt 2015.

Figure 3. Ancient remains and other cultural/historical remains per county, number of main objects, 2015.

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

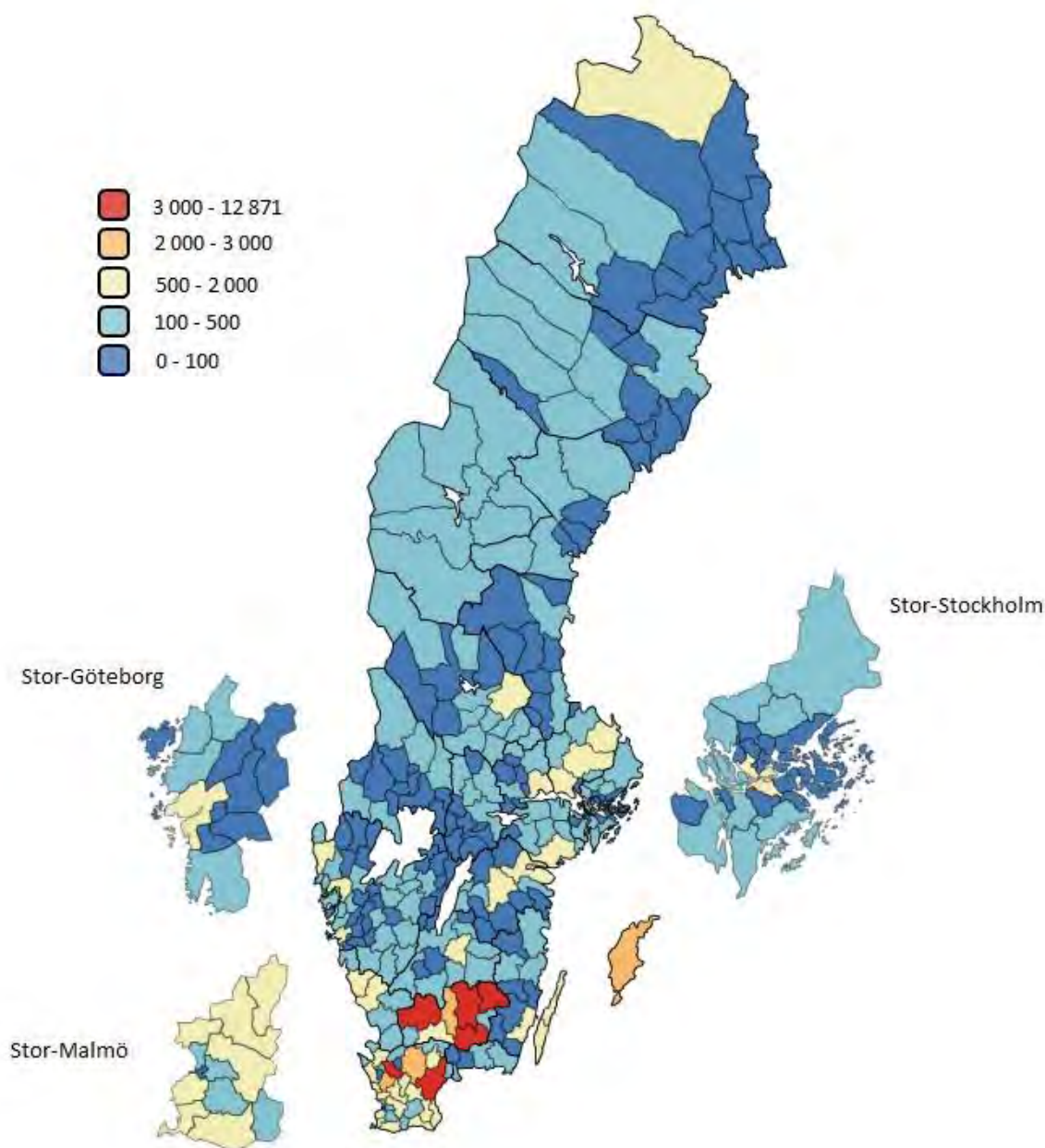
Figur 4. Antal fornlämningar och övrig kulturhistorisk lämning per kommun, 2015.

Figure 4. Number of ancient remains and other cultural/historical remains per municipality, 2015.

Om man istället räknar den mark som fornlämningarna upptar i varje kommun (figur 5) framträder det sydsvenska höglandet som det mest fornlämningstäta.¹⁹ De kommuner som sticker ut

är enligt detta räknasätt de områden som har ett arealmässigt omfattande fornlämningsbestånd, oftast bestående av fossil åkermark.

¹⁹ SCB, 2013.

Källa: SCB. Publicerad med tillstånd av SCB.

Figur 5. Mark med fornlämningar, areal per kommun 2010, hektar.

Figure 5. Land containing ancient remains, area per municipality, 2010, hectares.

Borttagna lämningar

Vid exploatering av ett markområde måste det företag som genomför exploateringen ta reda på om åtgärderna kan beröra en fornlämning och i så fall samråda med länsstyrelsen.²⁰ I de fall projektet inte kan lokaliseras så att fornlämningar undviks måste företaget ansöka om tillstånd från länsstyrelsen. En fornlämning får bara tas bort om

exploateringsintresset väsentligt överstiger bevarandebeståndet.²¹ Tillståndet att ta bort en fornlämning är också alltid förenat med krav på arkeologiska undersökningar – eller annan åtgärd för att dokumentera lämningen – som bekostas av exploatören.²² Borttagna, liksom nytillkomna lämningar, registreras i FMIS.

²⁰ 2 kap. 10 § KML.

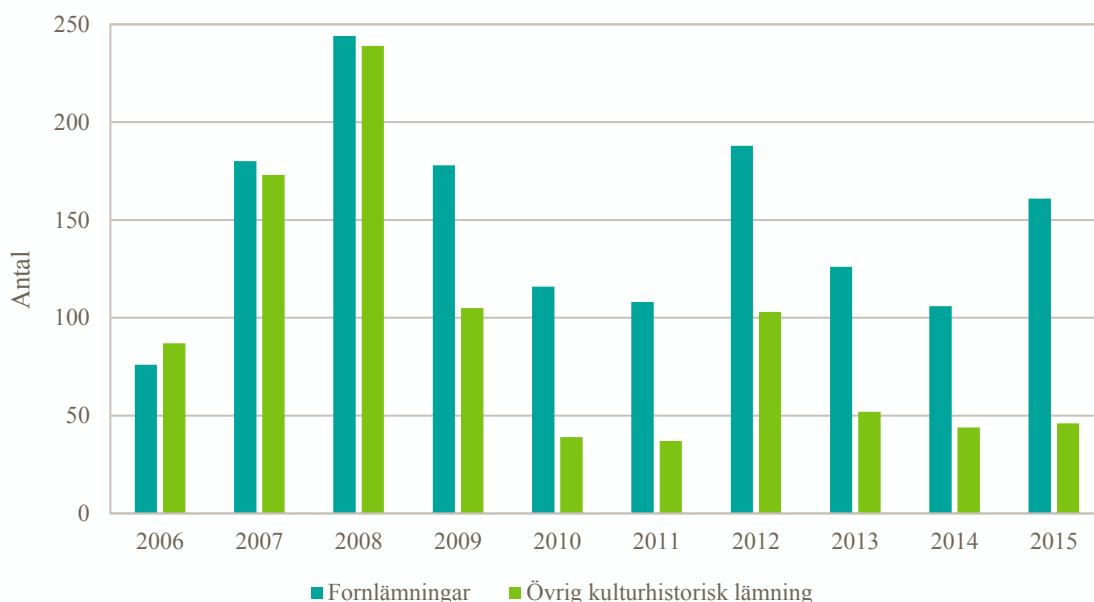
²¹ 2 kap. 12 § KML.

²² 2 kap. 13–14 §§ KML.

Toppar i antalet borttagna lämningar ses 2007–2008. Antalet borttagna fornlämningar har en topp även 2012 och 2015. Det är överlag så att det är fler fornlämningar än övriga kulturhistoriska lämningar som är registrerade som borttagna. Det beror på att lämningar i kategorin övrig kulturhistorisk lämning inte är tillståndspliktiga ifall de

tas bort, och därför nås inte alltid FMIS av information rörande dessa.

Statistik över borttagna lämningar avspeglar större markexploateringar. De län med det största antalet borttagna lämningar är Västra Götaland, Stockholm, Uppsala, Skåne och Östergötland (tabell 17).

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Figur 6. Borttagna fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, antal huvudobjekt per år*, 2005–2015.

Figure 6. Removed ancient remains and other cultural/historical remains, number of main objects per year*, 2005–2015.

*År då ärendet registrerades i FMIS, ej nödvändigtvis samma år som borttagandet.

Skador i skogsbruket – negativ trend

Under historisk tid har skogen varit mer varierad än idag och markerna nyttjats skonsamt. I samband med övergången till ett rationellt industriellt skogsbruk är risken stor att forn- och kulturlämningarna utsätts för skador. Exempel på forn- och kulturlämningar som finns i skogen är odlingslämningar, lämningar efter bosättningar från stenåldern, torpgrunder från 1700-talet eller fångstgropar för älg och ren.

Skogsvårdslagen reglerar den miljöhänsyn som skogsbruket ska ta till lämningar som inte omfattas av kulturmiljölagen.²³ Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet genomförde 2012 den första gemensamma hänsynsuppföljningen av

inventerade lämningar.²⁴ Därefter upprepas uppföljningen årligen. Forn- och kulturlämningar utsätts i stor utsträckning för påverkan till följd av det moderna skogsbruket. Denna påverkan består till största delen av skador från maskiner och markberedningsaggregat samt övertäckning med ris.

Enligt uppföljningarna påverkas närmare hälften av alla berörda lämningar negativt och man kan inte notera några förbättringar över tid vad gäller skogsbrukets åverkan på lämningarna. Antal som skadas ser ut att vara detsamma under perioden. På grund av olika insatser i form av bland annat utbildningar förväntas effekter framöver vara positiva.

²³ Skogsvårdslag (1979:429) § 30.

²⁴ Skogsstyrelsen 2014.

Källa: Skogsstyrelsen, Hänsynsuppföljning kulturmiljöer (www.miljomal.se)

Figur 7. Skador på forn- och kulturlämningar 2012–2015. Andel lämningar som skadats eller påverkats inom avverkningsområden som kontrollerats.

Figure 7. Damage to ancient and historic remains 2012–2015. Proportion of remains damaged or impacted within the felling areas that were monitored.

Byggnadsminnen, statliga respektive enskilt ägda

En byggnadsminnesförklaring enligt kulturmiljölagen är det starkaste skyddet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Det finns två typer av byggnadsminnen: dels byggnadsminnen, dels statliga byggnadsminnen. De senare ägs av staten och skyddas genom förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. Om ett statligt byggnadsminne övergår till en annan ägare än staten skyddas det automatiskt som byggnadsminne enligt kulturmiljölagen.

Data om byggnadsminnen i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister bygger på beslut om byggnadsminnesförklaringar som länsstyrelserna skickar för kännedom till Riksantikvarieämbetet. Data som redovisas nedan redovisar de beslut som fattats till och med den 31 december 2015 och när beslutet togs. Det är antal beslut som redovisas, men då ett byggnadsminne kan bestå av flera byggnader motsvarar antalen inte antal byggnader.

Registret är inte uppbyggt så att det går att få fram hur många byggnadsminnen respektive statliga byggnadsminnen det funnits tidigare år. Detta innebär att det till exempel inte går att följa hur antalet förändras på grund av försäljning eller hävningar.

Färre byggnadsminnesförklaringar sker

Sedan tillkomsten av 1960 års lag om byggnadsminnen har länsstyrelsen förklarat ett stort antal objekt – byggnader, parker, trädgårdar eller andra former av anläggningar – som byggnadsminnen. I tabell 1 är de byggnadsminnen som finns idag redovisade efter period då besluten togs. Hävda beslut redovisas inte här. Störst antal byggnadsminnen av dagens byggnadsminnen beslutades under perioden 1990–1999, 746 stycken. Därefter minskar besluten. Under perioden 2010–2015 beslutas om 111 byggnadsminnesförklaringar. Inom gruppen statliga byggnadsminnen utses bara 3 anläggningar under perioden.

Tabell 1. Byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen 2015, antal beslut efter beslutsår.

Table 1. Historic buildings and national historic buildings, 2015, number of decisions by decision year.

Beslutsår	Byggnadsminnen	Statliga byggnadsminnen*	Totalt
–1969	184	152	336
1970–1979	284	20	304
1980–1989	475	7	482
1990–1999	746	45	791
2000–2009	394	38	432
2010	32	0	32
2011	18	0	18
2012	18	0	18
2013	23	0	23
2014	10	0	10
2015	10	3	13
Totalt	2 194	265	2 459

Källa: Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

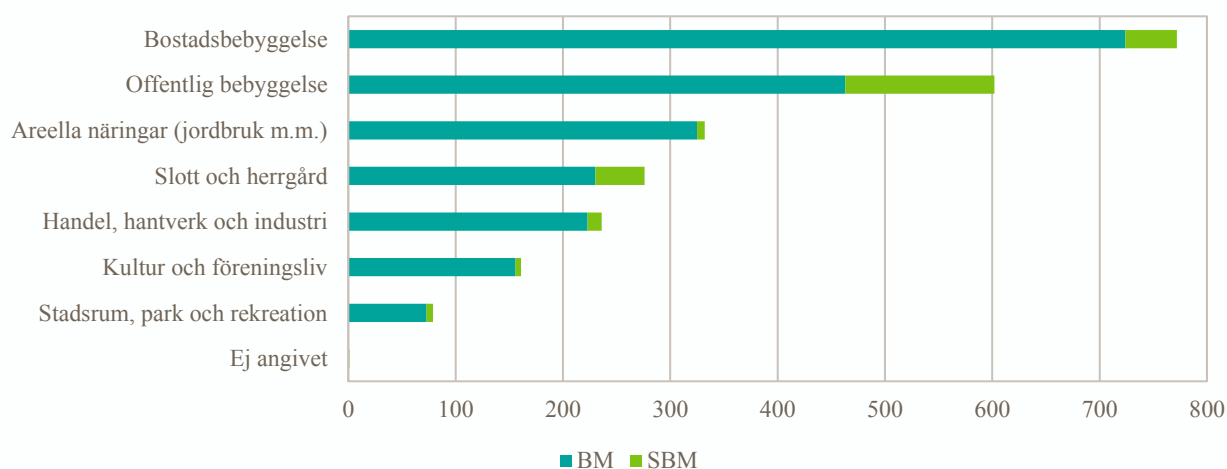
*Statliga byggnadsminnen som sålts och övergått till att vara byggnadsminnen ingår här som byggnadsminnen.

Bostadsbebyggelse vanligast bland byggnadsminnen

Störst antal byggnadsminnen återfinns inom huvudgruppen bostadsbebyggelse (724 st.), därefter kommer *offentlig bebyggelse* (463 st.), *areella näringar*, främst jordbruk (325 st.) följt av *slott och herrgård* (230 st.), se figur 8. I huvudgruppen bostadsbebyggelse ligger de flesta på Gotland (tabell 22). Merparten av de anläggningar som beslutats som byggnadsminnen på Gotland ligger i Visby och hör samman med Världsarvs-utnämningen 1995. Även inom kategorin *areella*

närings har Gotland störst antal skyddade anläggningar. I kategorin *offentlig bebyggelse* finns det största antalet i Västra Götaland och i kategorin *slott och herrgård* har Östergötland det största antalet.

Av de 265 statliga byggnadsminnena finns 82 i Stockholm (tabell 20). De statliga byggnadsminnena finns främst i huvudgrupperna *offentlig bebyggelse* (flest inom kommunikation och försvarsväsende), *bostadsbebyggelse* och *slott och herrgård*.

Figur 8. Byggnadsminnen (BM) och statliga byggnadsminnen (SBM) 2015 per huvudgrupp, totalt antal.

Figure 8. Historic buildings (BM) and national historic buildings (SBM) in 2015 per main group, total number.

Hävning av byggnadsminnen

Länsstyrelsen beslutar om byggnadsminnen men kan också häva byggnadsminnesförklaringen om det medför för stora hinder i relation till byggnadens betydelse. För statliga byggnadsminnen är det regeringen som beslutar om en eventuell hävning av skyddet. Anledningar till hävning kan vara att byggnaden brunnit eller att den förändrats så över tid att den inte längre anses vara tillräckligt kulturhistoriskt värdefull.

Totalt har 32 byggnadsminnen hävts fram till idag. Under perioden 1969–1999 var det få byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen som hävdes. Under 10-årsperioden 2000–2009 skedde det däremot en ökning. Merparten av de hävda byggnadsminnena i denna period hör till kategorin Kommunikation (bland annat flera järnvägs-

stationer). Två av de hävda byggnadsminnena låg i Kiruna.

Statens fastighetsverk förvaltar huvudparten av de statliga byggnadsminnena och har från den 1 januari 2015 även övertagit förvaltningen av ett sjuttiofem fastigheter från Riksantikvarieämbetet. Även andra myndigheter som Naturvårdsverket, Fortifikationsverket och Sjöfartsverket förvaltar statliga byggnadsminnen. Till skillnad från Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk har dessa myndigheter inte uppdrag att bevara byggnader av kulturhistoriska skäl. När byggnaderna inte längre är funktionella för de ändamål som respektive myndighet ansvarar för blir fastigheterna överflödiga och säljs. Ett exempel på detta är gamla järnvägsfastigheter.

Tabell 2. Antal hävda byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen 2015, efter år då beslutet hävts.

Table 2. Number of delisted historic buildings and state historic buildings in 2015, by year when the decision was reversed.

Hävningsår	Byggnadsminnen	Statliga byggnadsminnen	Totalt
–1969	1	0	1
1970–1979	1	1	2
1980–1989	1	2	3
1990–1999	2	0	2
2000–2009	14	2	16
2010	2	0	2
2011	2	0	2
2012	1	0	1
2013	0	0	0
2014	1	1**	2
2015	0	1	1
Totalt	25*	7	32

Källa: Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

*Här ingår 12 byggnadsminnen som tidigare varit statliga byggnadsminnen. Ett statligt byggnadsminne som säljs övergår automatiskt till att vara byggnadsminne.

**År 2014 hävdes skyddet för det statliga byggnadsminnet Hallwylska palatset då det övergick till en stiftelse., 2016 fattades ett nytt beslut och byggnaden blev istället ett byggnadsminne.

Kyrkliga kulturminnen

Under rubriken *kyrkliga kulturminnen* i kulturmiljölagen samlas den skyddslagstiftning som rör *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter*, *kyrkliga inventarier* samt *begravningsplatser*. I det här avsnittet redovisar vi uppgifter om kyrkobyggnader. Statistiska uppgifter om övriga byggnader på begravningsplatser och om kyrkliga inventarier redovisas inte. Kyrkliga kulturminnen

finns registrerade i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister samt i Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister. De två registren innehåller till viss del olika information och är därför inte helt jämförbara. Dock är skillnaderna mycket marginella. I den här rapporten har vi valt att använda informationen från Svenska kyrkans register för att också kunna ta med uppgifter om sålda kyrkor.

Fram till 1 januari 2000 var Svenska kyrkan statskyrka i Sverige.²⁵ De kyrkliga kulturmiljöerna speglar en 1 000-årig historia i vilken kyrkan hade en särskild position i samhället och utgjorde en central del av statsmakten. Åtskiljandet av kyrka och stat innebar viss justering av lagstiftningen vad gäller vilka kyrkobyggnader som är skyddade. En kyrkobyggnad som är skyddad enligt nuvarande lagstiftning ska ha ägts eller förvalts av Svenska kyrkan vid relationsändringen, det vill säga den 1 januari 2000.

Kyrkobyggnader och kyrkotomter äldre än 1940 får enligt lagen inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd från länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan också besluta om tillståndsplikt för kyrkor som

tillkommit efter utgången av 1939 (fram till 2014 tog Riksantikvarieämbetet dessa beslut). Sammanlagt uppgår de tillståndspliktiga kyrkorna till 2 960 i hela landet (tabell 3). Av dessa har 116 uppförts efter 1939.²⁶

Övriga kyrkor som tillkommit från 1940 är också kyrkliga kulturminnen även om de inte är tillståndspliktiga. De ska vårdas och underhållas men får ändras utan tillstånd. Antalet sådana kyrkor är 462 stycken.

Kyrkor som uppförts eller invigts efter åtskiljandet av kyrkan från staten betraktas inte som ett kyrkliga kulturminnen i lagens mening. Dessa är 22 stycken (ej med i tabell).

Tabell 3. Kyrkliga kulturminnen, 2015, antal kyrkobyggnader.

Table 3. Sacred historic monuments, 2015, number of church buildings.

Kyrkor och invigda kapell	Antal
<i>Skyddad med tillståndsplikt (KML 4 kap. 3§). Uppförda före 1940*</i>	
I Svenska kyrkans ägo*	2 938
I Svenska kyrkans ägo men tagen ur bruk** efter år 2000	2
Såld*** och tagen ur bruk** efter år 2000	19
Såld*** men ej tagen ur bruk** efter år 2000	1
Summa tillståndspliktiga kyrkor	2 960
<i>Skyddad utan tillståndsplikt (KML 4 kap. 2§). Uppförda efter 1940</i>	
I Svenska kyrkans ägo	404
I Svenska kyrkans ägo men tagen ur bruk** efter år 2000	10
Såld*** och tagen ur bruk** efter år 2000	46
Såld*** men ej tagen ur bruk** efter år 2000	2
Summa ej tillståndspliktiga kyrkor	462
Totalt antal kyrkliga kulturminnen	3 422

Källa: Svenska kyrkans kyrkobyggnadsregister

*Ett mindre antal av dessa är uppförda efter 1940, 116 stycken och tillståndspliktiga enligt KML 4 kap. 4§.

**Med tagen ur bruk menas att kyrkan inte längre används för gudstjänster och andra kyrkliga handlingar. Den är dock fortfarande ett kyrkligt kulturminne.

***Kyrkor som har sålts till annat samfund, som bostad eller för annat ändamål. Dessa är fortfarande kyrkliga kulturminnen.

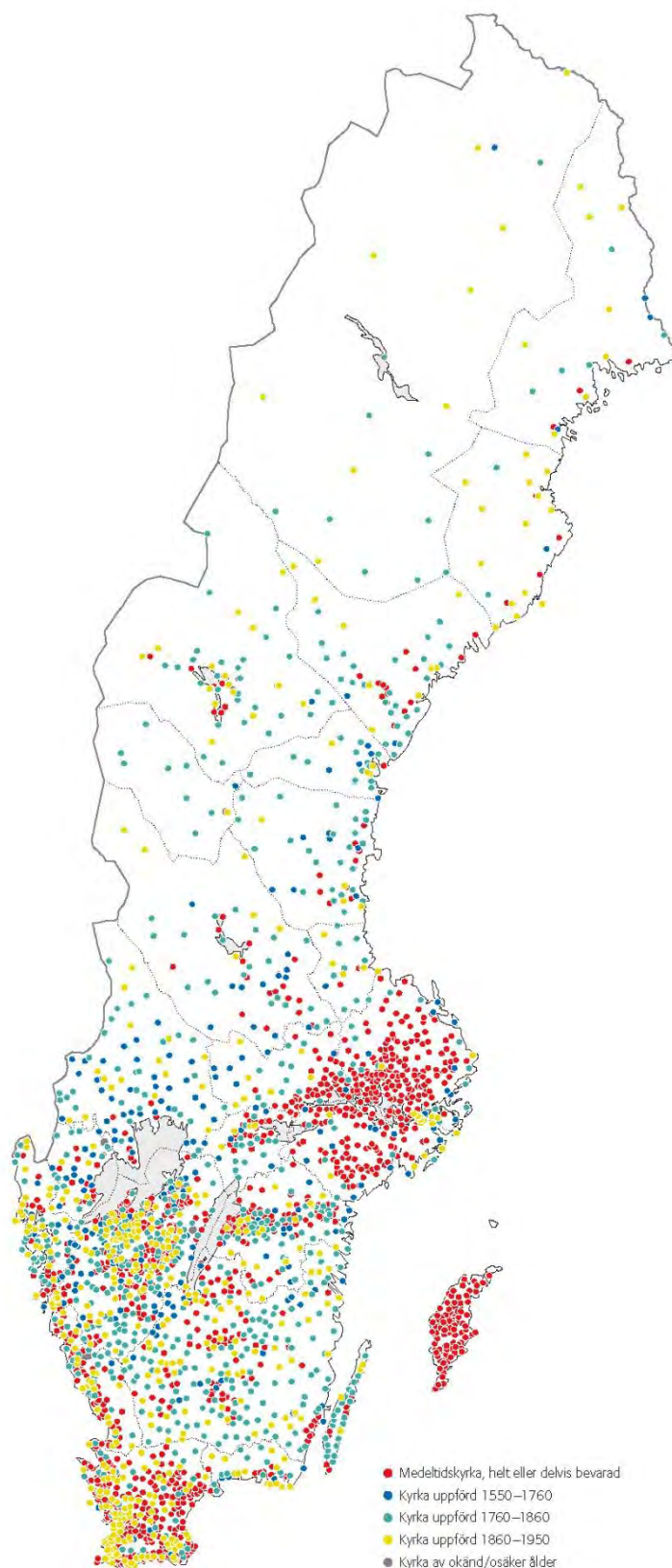
I tabell 23 i bilaga II redovisas antal kyrkor per län. Störst antal kyrkor finns i Västra Götaland och

Skåne. Figur 9 visar kyrkorna utplacerade på kartan uppdelade på byggnadsperiod.

²⁵ År 1998 ändrar riksdagen grundlagen för att bana väg för nya relationer mellan staten och kyrkan. 1999 beslutar kyrkomötet om ny kyrkoordning och den 1 januari 2000 ersätts statskyrkan Svenska

kyrkan av trossamfundet med samma namn. Svenska kyrkan är därmed ett samfund bland alla andra i Sverige.

²⁶ Svenska kyrkan, 2016.

Källa: Sockenkyrkoprojektet, Riksantikvarieämbetet

Figur 9. Befintliga församlingskyrkor uppförda före 1950 efter byggnadsperiod.

Figure 9. Existing parish churches built before 1950, by construction period.

Kyrkor som säljs och tas ur bruk – skyddet kvarstår

Efter åtskiljande av kyrka och stat ville regering och riksdag att skyddet i fortsättningen ska gälla även om byggnadens funktion ändras eller om den överläts till annan ägare. Så var det inte tidigare.²⁷ Bakgrund till ett sådant beslut kan ha varit kyrkans förändrade ställning i samhället och risk för att allt fler kyrkor blir övertaliga. I tabell 3 kan man se att totalt 68 kyrkor har sålts av Svenska kyrkan efter år 2000. De flesta av de sålda kyrkorna har tagits ur bruk vilket innebär att de inte längre används för gudstjänster och andra handlingar, dock kvarstår skyddet som kyrkligt kulturminne. Dessa kyrkor har sålts till annat samfund, som bostad eller för annat ändamål. Även några av de kyrkor (12 stycken) som fortfarande är i Svenska kyrkans ägo har tagits ur bruk. Endast i ett fall har skyddet hävts och kyrkobyggnaden rivits.²⁸

Religiösa byggnader med annat skydd

Observera att religiösa byggnader som inte faller in under kulturmiljölagens definition av kyrkobyggnader istället kan skyddas som byggnadsminne. Det rör sig vanligen om byggnader tillhörande andra samfund än Svenska kyrkan. Ruiner efter kyrkor och övergivna kyrkoplatser skyddas som fornlämningar.

Världsarv

År 1972 antog Unesco *Konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv* – världsarvskonventionen. Konventionen har sedan dess undertecknats av 192 medlemsländer och över 1 000 världsarv har nominerats. En konvention innebär i sig inget skydd utan är ett redskap för samarbete. De länder som skriver under konventionen ansvarar för att det finns nationell lagstiftning, organisation och forskning som garanterar att världsarven skyddas och vårdas.

Sverige undertecknade konventionen 1984 och ratificerade den 1985. Drottningholms slottsanläggning blev 1991 Sveriges första världsarv. I Sverige finns idag 15 världsarv.²⁹ Konventionen omfattar både kultur- som naturmiljöer. Laponia i Norrbotten är till exempel Sveriges största världsarv och det enda i Norden som utsetts på grund av såväl natur- som kulturvärden. Struves meridianbåge är, liksom Höga kusten/Kvarkens skärgård, transnationella världsarv. Struves meridianbåge består av en rad mätpunkter längs en 2 820 kilometer lång sträcka som går från Norge till Svarta havet. 34 av de 265 mätpunkterna finns sedan i juli 2005 med på världsarvslistan, varav fyra i Sverige.

Tabell 4. Unescos lista över världsarv i världen, augusti 2016.

Table 4. UNESCO list of World Heritage Sites, August 2016.

	Antal
Kultur	814
Natur	203
Kultur och Natur	35
Antal världsarv totalt	1 052
Antal länder som ratificerat	165
Transnationella världsarv	34
Avskrivna	2
Hotade	55

Källa: Unesco, 2016

²⁷ Prop. 1998/99:38.

²⁸ Svenska kyrkan, 2016.

²⁹ Riksantikvarieämbetet, 2014.

Tabell 5. Unescos världsarvslista, Sveriges världsarv till och med 2015.

Table 5. UNESCO list of World Heritage Sites, Swedish World Heritage Sites in 2015.

År	Län	Område/objekt	Period	Kategori
1991	Stockholm	Drottningholm, Ekerö	Påbörjades 1664	Kultur
1993	Stockholm	Birka och Hovgården, Ekerö	Från slutet av 700-talet	Kultur
1993	Västmanland	Engelsbergs bruk, Fagersta	Anlades 1681	Kultur
1994	Västra Götaland	Hällristningsområdet i Tanum	1500–500 f.Kr.	Kultur
1994	Stockholm	Skogskyrkogården, Stockholm	1920-talet	Kultur
1995	Gotland	Hansestaden Visby, Gotland	1300-talet	Kultur
1996	Norrbottnen	Laponia, Lappland	-	Kultur och natur
1996	Norrbottnen	Gammelstads kyrkstad, Luleå	1600-talet	Kultur
1998	Blekinge	Örlogsstaden Karlskrona	1680-talet	Kultur
2000	Kalmar	Södra Ölands odlingslandskap	Från 3000 f.Kr.	Kultur
2000	Västernorrland	Höga Kusten, Ångermanland	-	Natur
2001	Dalarna	Falun och Kopparbergslagen	Från 800-talet	Kultur
2004	Halland	Varbergs radiostation i Grimeton	1920-talet	Kultur
2005	Norrbottnen	Struves meridianbåge	1816–1855	Kultur
2012	Gävleborg	Hälsingegårdarna	1800-talet i huvudsak	Kultur

Källa: Riksantikvarieämbetet

Världsarv finns inte som begrepp i svensk lagstiftning. Istället är man hänvisad till det skydd som befintliga lagar kan erbjuda, vilka i huvudsak är kulturmiljölagen, miljöbalken och plan- och bygglagen. Enligt dessa lagar skyddas vissa objekt och områden i världsarvet som exempelvis fornlämning, byggnadsminne eller i detaljplan. Det finns idag ingen samlad lista över världsarvens lagskydd i Sverige. Beslut som kan påverka bevarande och skydd av de svenska världsarven fattas enligt svensk lagstiftning till största delen på lokal och regional nivå.

Riksintressen för kulturmiljö

Begreppet ”riksintresse” används inom den fysiska planeringen för avgränsade områden som har sådana värden att deras bevarande är av nationellt intresse.³⁰ Kulturmiljö är enligt 3 kap. 5–9 §§ i miljöbalken ett av flera ändamål för riksintressen. Övriga ändamål avser bland annat friluftsliv, naturvård, rennäring, yrkesfiske.

Som central förvaltningsmyndighet är det Riksantikvarieämbetet som ansvarar för bedömningen av vilka områden som är av riksintresse för kulturmiljön. Riksintressen för kulturmiljövården är ett urval av miljöer som – enligt Riksantikvarieämbetet – ska representera hela landets 10 000-åriga historia från stenålder till

nutid. Detta görs i samråd med länsstyrelsen och Boverket. Boverket har det övergripande ansvaret för riksintressesystemet medan länsstyrelsen verkar för att riksintresset tas tillvara i den kommunala fysiska planeringen. Länsstyrelsen företräder och samordnar statens intressen och kan komma med förslag vad gäller nya anspråk eller revidering till Riksantikvarieämbetet.

Sedan 1987 har 1 650 riksintressen för kulturmiljön pekats ut. Områdena kan ha mycket olika storlek men det väsentliga är de värden som därigenom har pekats ut. Vilka typer av kulturmiljöer som dessa områden representerar finns inte sammanställt.

Sveriges yta, både land och vatten, täcks till 46 procent av områden som bedömts som riksintressen för samtliga ändamål (MB 3 kap.).³¹ Riksintressen för kulturmiljön omfattar endast 3,9 procent av landets totala land- och vattenareal och upptar drygt 2 miljoner hektar (tabell 6). Det är vanligt att områden bedömts som riksintressen för flera olika ändamål och att områdena överlappar med varandra. Cirka hälften av arealen av riksintressena för kulturmiljövård är också av riksintresse för andra ändamål, främst för naturvård och friluftsliv.

Kulturmiljövårdens riksintresseområden i andel av länets yta varierar från 12 procent i Stockholms län

³⁰ SOU 2015:99, Prop. 1985:86:3.

³¹ SOU 2015:99.

till 0,6 procent i Värmlands län. I Stockholms län utgörs området dock till närmare hälften av vatten. De län med de största andelarna av ytan efter Stockholms län är Södermanland med 10 procent

och Uppsala län med 9 procent. De län som har de största arealerna av riksintressen för kulturmiljö är Jämtland, Västra Götaland och Stockholms län.

Tabell 6. Riksintresseområden för kulturmiljö enligt Miljöbalken 3 kap. 2014/2016.

Table 6. National areas of interest for the historic environment under Chapter 3 of the Environmental Code, 2014/2016.

Län	Antal områden*	Areal land och vatten, hektar**	Riksintresseområdenas andel av länets totala areal (land och vatten), procent	Andel vatten av riksintresseområdet, procent
Stockholm	135	193 050	11,6	45
Uppsala	67	106 069	8,8	4
Södermanland	64	84 738	9,7	16
Östergötland	94	96 661	6,6	30
Jönköping	91	28 634	2,4	6
Kronoberg	36	21 588	2,3	12
Kalmar	103	138 865	6,7	10
Gotland	60	46 716	3,0	2
Blekinge	19	14 336	2,1	30
Skåne	120	114 333	6,7	7
Halland	41	37 167	4,2	7
Västra Götaland	212	215 248	6,2	19
Värmland	42	12 967	0,6	7
Örebro	57	22 136	2,3	6
Västmanland	29	34 882	6,1	21
Dalarna	147	94 541	3,1	23
Gävleborg	79	39 581	1,6	24
Västernorrland	57	68 295	2,4	24
Jämtland	64	384 728	7,1	7
Västerbotten	55	149 807	2,2	20
Norrbottn	78	161 552	1,4	17
Riket	1 650	2 065 894	3,9	17

Källa: SCB och RAA

*Uppgifterna avser 2016-06-09. Översyns-/revideringsarbete pågår löpande. Revidering kan exempelvis innebära att nya riksintresseområden tillkommer, att befintliga sådana delas, sammanläggs eller utgår.

**Uppgifterna avser november 2014. Beräkningarna är baserade på avgränsningar av riksintresseområden hämtade från länsstyrelsernas gemensamma nedladdningstjänst för GIS-data, november 2014, i kombination med underlagsdata i form av GSD Fastighetskartan från Lantmäteriet från 2014-01-01.

Att ett område utpekats som riksintresse innebär inte ett skydd som säger att inga förändringar kan göras, utan är ett anspråk som ska vägas in i olika planerings- och prövningssituationer. Ett riksintresse för kulturmiljövården är ett område inom vilket RAA bedömt att det finns sådana kulturmiljövården som måste vägas in vid beslut om ändrad mark- eller vattenanvändning. Bestämmelserna i miljöbalken ska främja väl genomtänkta avvägningar mellan olika anspråk: ”både bevarande och användningsintressen ska beaktas”.³²

Riksintresseutredningen visar att riksintressena för kulturmiljövård endast är en liten del av alla samlade riksintressen men det dominerande riksintresset i tätortsmiljöer.³³ Vad gäller kulturmiljön är bostadsbyggande/stadsutveckling ett högst aktuellt och påtagligt hot. Utredningens enkät till länsstyrelserna bekräftar att kulturmiljön är det område som är under störst press i detta sammanhang. I viss utsträckning kommer riksintressena kulturmiljö och vindbruk också i konflikt sinsemellan.

³² Prop. 1985:86:3. SOU 2015:99.

³³ SOU 2015:99.

Kulturresevat

Enligt miljöbalken 7 kap. 9 § får ett mark- eller vattenområde förklaras som kulturresevat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. Detta har medfört att i ett kulturresevat kan hela områdets natur- och kulturmiljövärden skyddas och vårdas. Därmed omfattas byggnader, anläggningar, lämningar och marker – men även sådana värden som består av verksamheter, kunskaper och traditioner kan hanteras inom ramen för kulturresevatets förvaltning. Beslut om kulturresevat får fattas av länsstyrelsen eller kommunen. Idag finns totalt 43 kulturresevat varav 34 statligt beslutade och 9 kommunala kulturresevat. Samtliga kulturresevat finns listade i tabell 24.

Möjligheten att skydda värdefulla kulturlandskap som kulturresevat tillkom 1999 med miljöbalken. Det första kulturresevatet, Åsens by i Jönköpings län, bildades år 2000 genom en ombildning av ett naturresevat som inrättats 1997. Vid utgången av 2004 hade 17 län beslutat om 20 statliga kulturresevat. I Riksantikvarieämbetets redovisning till regeringen enligt 2003 års regleringsbrev konstaterades ett påtagligt behov av nya kultur-

resevatbildningar och det bedömdes som rimligt med cirka 10 nya statliga kulturresevat per år. Takten i bildandet bromsades dock in ordentligt redan året därpå för att i princip avstanna helt i början av 2010-talet då inga särskilda medel har avsatts för varken bildande eller förvaltning av kulturresevat. Istället finansieras bildande och förvaltning av kulturresevat till största delen genom statens anslag för kulturmiljövård, cirka 20 miljoner kronor totalt per år.

Utgångspunkten är att den beslutande myndigheten är förvaltare, det vill säga länsstyrelsen eller kommunen, men i enstaka fall har förvaltningen överlåtits till en annan myndighet, juridisk person, till exempel förening, eller en markägare. Förvaltarens huvuduppgift är att ansvara för de åtgärder som framgår av beslutet och skötselplanen, och som ska genomföras för att uppnå skyddets syfte. Detta inkluderar bland annat planering och utformning av skötselåtgärder, beställning av bevarande-, tillgänglighets- och informationsarbetet, uppföljning och utvärdering. I förvaltningsuppdraget ligger således att utifrån skötselplanens mål utforma den praktiska skötseln av resevatet.

Tabell 7. Kulturresevat enligt miljöbalken, antal och areal per län 2015.

Table 7. Cultural reserves under the Environmental Code. Number and area per county, 2015.

Län	Antal resevat	Areal, hektar
Stockholm	3	590,2
Uppsala	2	71,5
Södermanland	0	0,0
Östergötland	2	137,6
Jönköping	2	94,8
Kronoberg	1	45,9
Kalmar	0	0,0
Gotland	1	32,8
Blekinge	1	101,9
Skåne	1	70,0
Halland	3	181,9
Västra Götaland	5	253,8
Värmland	2	443,6
Örebro	3	353,5
Västmanland	2	477,1
Dalarna	3	131,9
Gävleborg	3	457,4
Västernorrland	3	34,2
Jämtland	1	2 888,2
Västerbotten	3	989,2
Norrbottn	2	110,5
Riket	43	7 466,0

Källa: Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket

Skyddat i kommunernas planer

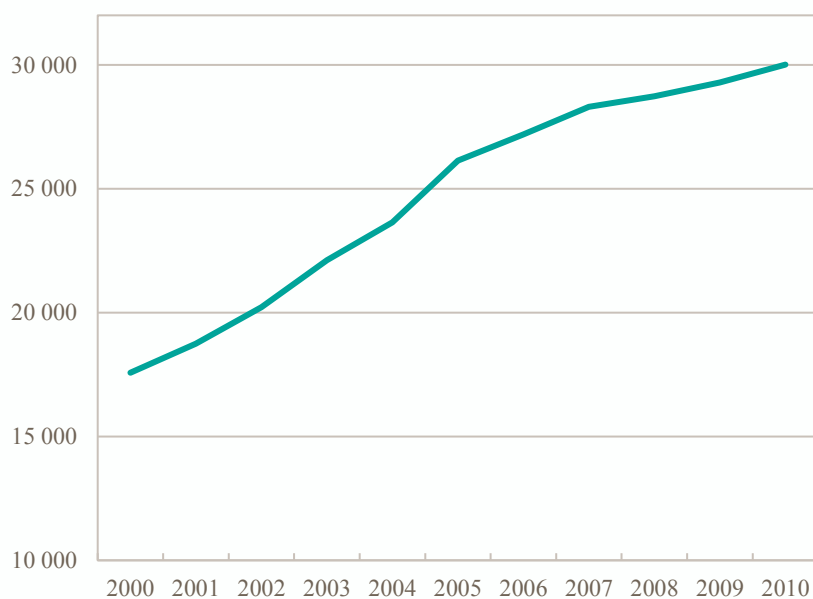
Q-märkt – visar på få skyddade objekt i kommunerna

Antalet byggnader och bebyggelsemiljöer som är byggnadsminnesförklarade enligt kulturmiljölagens bestämmelser omfattar endast en mindre del av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och miljöerna i landet. Kommunerna har därför en särskilt viktig roll att med stöd i plan- och bygglagen (2010:900) utfärda skydds- och varsamhetsbestämmelser för landets kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse.

Inom projektet ”Räkna q” granskar länsstyrelserna plankartornas (som hör till kommunernas detaljplaner och områdesbestämmelser) skydds- eller varsamhetsbestämmelser som syftar till att skydda bebyggelsens kulturhistoriska värden.³⁴ Länsstyrelserna sammanställer antal objekt som omfattas samt hur många som årligen tillkommer.

Inventeringen begränsar sig till handlingar tillkomna från och med 1987 då plan- och bygglagen trädde i kraft. Inventeringen syftar till att beskriva i vilken omfattning (det vill säga antal objekt) bebyggelsen är skyddad i detaljplaner och områdesbestämmelser snarare än att belysa bebyggelsens kulturhistoriska värden eller skyddets utformning. ”Räkna q” ska ses som en indikator på hur väl kulturvärden tas om hand i kommunernas planarbete.

Hittills har endast 11 län inventerats då flera länsstyrelser inte har prioriterat detta. Inventeringsarbetet fortgår dock och på sikt kommer uppgifterna kunna kompletteras och omfatta samtliga län. Baserat på de 11 län som ingår i sammanställningen visar statistiken att antalet skyddade byggnader har ökat årligen under perioden 2000–2010. Fram till år 2007 har i medeltal 1 500 nya objekt tillkommit årligen. Efter 2007 minskar antalet nya objekt till i medeltal 600 stycken. Idag reglerar plan- och bygglagen enbart enstaka procent av landets bebyggelse vad gäller kulturvärden och utvecklingen är svag.

Källa: RUS (Länsstyrelserna Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet)

Figur 10. Antal skyddade byggnader enligt plan- och bygglagen (2010:900) i 11 län*. Miljömålsindikatorn ”q-märkt” 2000–2010. Observera bruten skala.

Figure 10. Number of protected buildings under the Planning and Building Act (2010:900) in 11 counties*. Environmental target indicator ”q-marked” 2000–2010. Note broken scale.

* Halland, Jämtland, Kalmar, Kronoberg, Norrbotten, Skåne, Värmland, Västerbotten, Västra Götaland, Örebro och Östergötland

³⁴ Länsstyrelsen i Skåne Län, 2006.

Tabell 8. Antal och andel skyddade "q-märkta" byggnader enligt plan- och bygglagen (2010:900) av samtliga byggnader*, år 2010, procent.

Table 8. Number and percentage of protected "q-marked" buildings under the Planning and Building Act (2010:900) out of all buildings*, 2010.

Län	Antal skyddade byggnader 2010	Andel skyddade byggnader 2010
Halland	1 122	0,86
Jämtland	293	0,34
Kalmar	1 850	1,49
Kronoberg	542	0,63
Norrbottn	2 676	2,30
Skåne	9 349	2,46
Värmland	2 218	1,70
Västerbotten	1 359	1,14
Västra Götaland	5 957	1,16
Örebro	2 306	2,31
Östergötland	2 339	1,67
Summa	30 011	

Källa: RUS (Länsstyrelserna Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet) och SCB
*Fastighetsregistret, SCB.

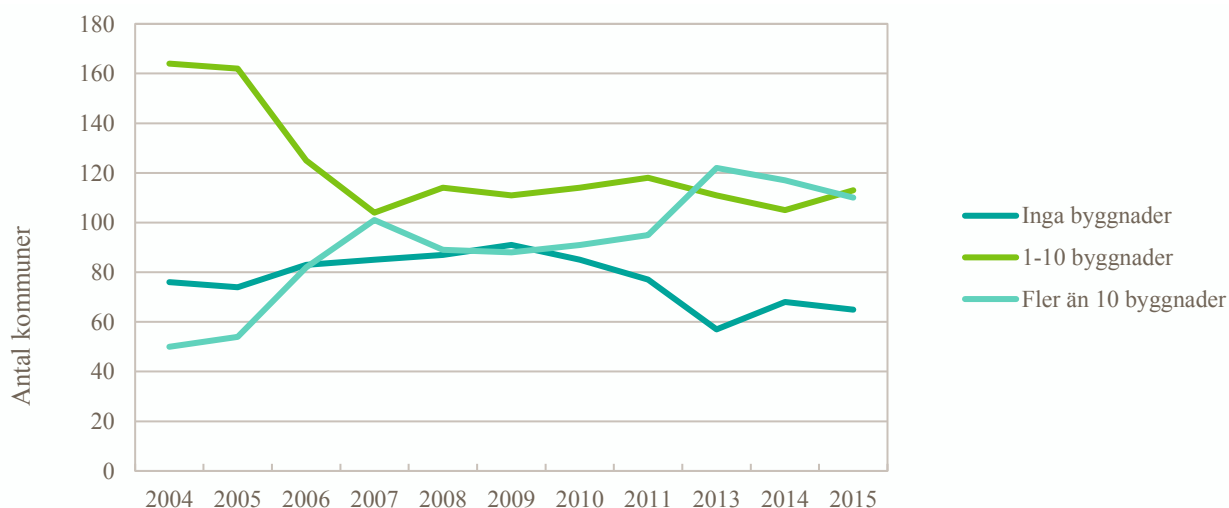
Rivningsförbud

Med stöd i plan- och bygglagen kan kommunerna utfärda förbud mot rivning av byggnader. Rivningsförbud innebär inget skydd av byggnaden i andra avseenden än att den inte får rivas. Antalet byggnader med rivningsförbud kan användas som en indikation på hur aktiva kommunerna är i kulturmiljöarbetet.

I Boverkets miljömålsenkät svarar kommunerna på frågan i vilken omfattning rivningsförbud

används för att skydda historisk värdefull bebyggelse. Statistiken visar att användningen av rivningsförbud ökar men fortfarande ligger på en låg nivå: År 2015 var det 22,5 procent av kommunerna som inte skyddat någon byggnad med hjälp av rivningsförbud.

Enligt Boverket kan man se en korrelation mellan rivningsförbud och antikvarisk kompetens liksom aktuella kulturmiljöprogram i kommunerna (se vidare kapitel om Verksamhet).

Källa: Boverkets Bostadsmarknadsenkät till och med 2005, från och med 2006 Boverket/RUS Miljömålsenkät

Figur 11. Rivningsförbud. Antal kommuner som anger att man har skyddat Inga, 1–10, respektive fler än 10 byggnader genom rivningsförbud i detaljplan eller områdesbestämmelser, 2004–2015.

Figure 11. Demolition bans. Number of municipalities reporting that they have protected: None, 1–10, or more than 10 buildings via demolition bans in detailed zoning plans or area regulations, 2004–2015.

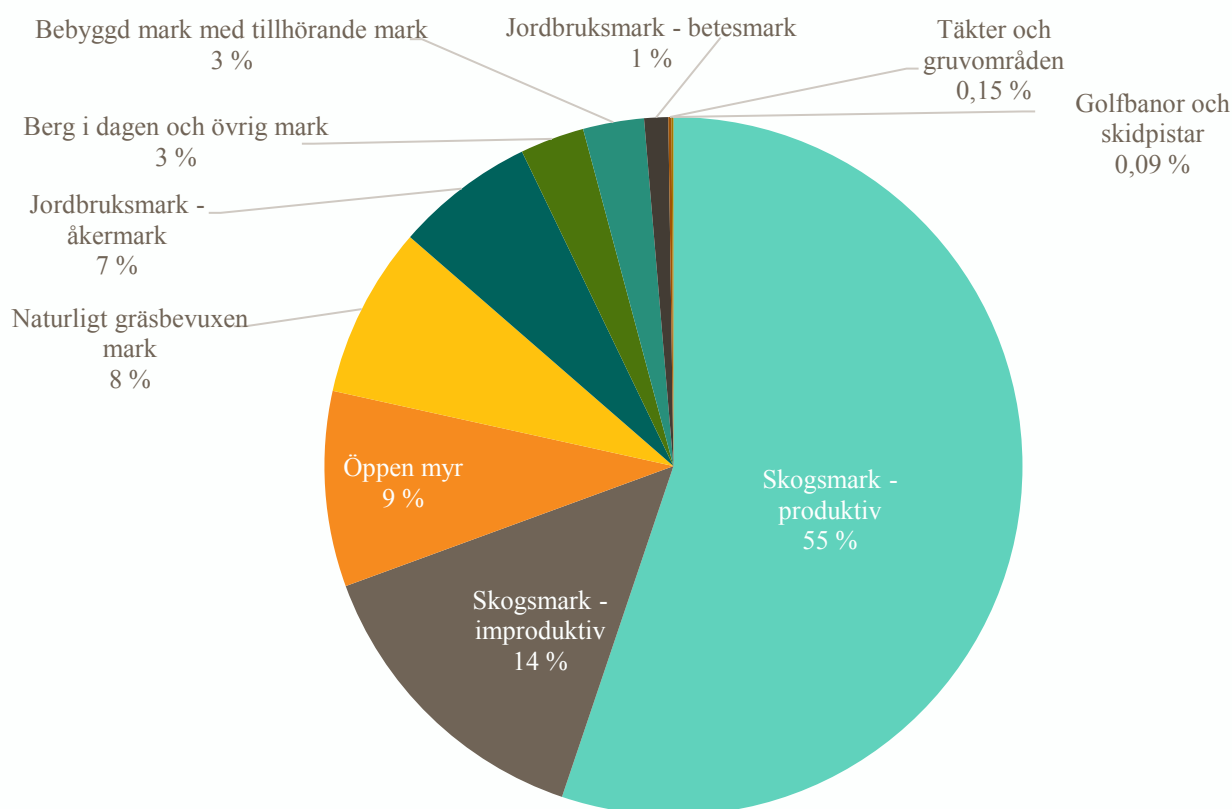
Markanvändning och byggnader

I det här avsnittet beskriver vi hur Sveriges landyta fördelar sig efter användning eller beskaffenhet. För den del av landytan som är bebyggd redovisas vi ytan som upptas av olika typer av byggnader efter byggnadernas användningsområde. Därefter redovisas fastighetsbeståndet utifrån fastighetens ändamål. Bostadsbyggnaderna redovisas efter byggår. Slutligen redovisas rivningar av lägenheter i flerbostadshus.

I denna del gör vi ingen uppdelning i vad som är skyddade miljöer i lagstiftning eller särskilt utpekade. Inte heller vilka kulturhistoriska värden som finns beskrivs eller till exempel hur väl bevarad bebyggelsen är. Någon sådan uppdelning är heller inte möjlig att göra. Detta avsnitt är avsett att ge en kompletterande bild av förutsättningarna för bevarande av kulturmiljöer.

Markanvändning

Sveriges landyta upptar cirka 40,7 miljoner hektar. Den domineras av skogsmark som upptar 69 procent av landets yta. Större delen av skogsmarken, fyra femtedelar, betecknas som produktiv vilket innebär att den brukas av skogsnäringen (figur 12). Jordbruket använder nästan 8 procent av landets yta till åkermark och betesmark. Den bebyggda marken uppgår till knappt 3 procent. Stora delar av landytan utgörs av gräsbevuxen mark, 8 procent, och öppen myr, 9 procent. Mindre delar upptas av berg i dagen, täkter och gruvområden samt golfbanor och skidpistlar.

Källa: SCB

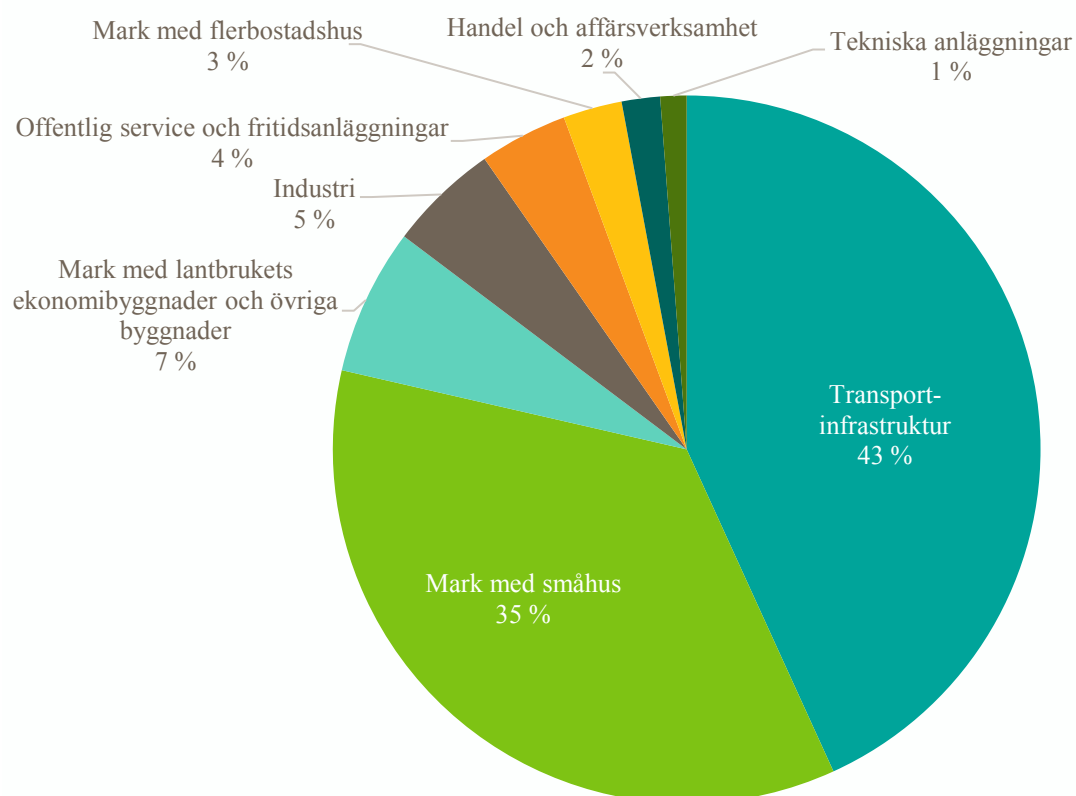
Figur 12. Markanvändningen 2010 efter markanvändningskategorier, procent.

Figure 12. Land use, 2010, broken down by land-use category, per cent.

Bebyggd mark

Den bebyggda marken upptar 1,15 miljoner hektar av landets yta, vilket utgör 2,8 procent av Sveriges landyta. Till bebyggd mark räknas den mark som tas i anspråk av byggnadskroppar med tillhörande mark som trädgårdar, parkeringsplatser, upplags- ytor inom industrin eller andra typer av anläggningar som hör samman med bebyggelsen. Här inräknas också den mark som används för transportinfrastruktur för vägar, järnvägar, flygplatser och hamnar.

Den bebyggda marken består till 43 procent av mark för transportinfrastruktur (figur 13). Mark för bostäder stod för 38 procent. Bostadsmarken upptas till större delen av småhus och till en mindre del av flerbostadshus. Resterande delar av den bebyggda marken fördelar sig på lantbrukets byggnader, industri, offentlig service, handel och tekniska anläggningar. Under perioden 2005–2010 ökade den bebyggda marken med ungefär 30 000 hektar vilket motsvarar en ökning på 3 procent.³⁵

Källa: SCB

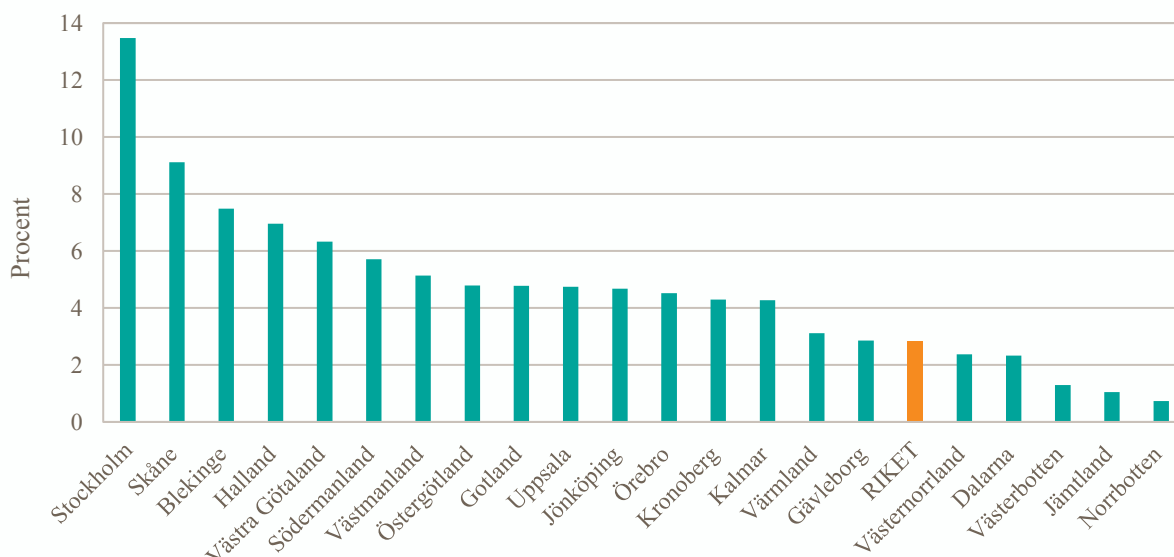
Figur 13. Den bebyggda markens fördelning per markanvändningskategori 2010, procent.

Figure 13. Built-up land, broken down by land-use category, 2010, per cent.

³⁵ SCB, 2013.

Storstadslänen har höga andelar bebyggd mark och de norra länen ligger generellt lågt (figur 14). De tre storstadslänen har också de största arealerna bebyggd mark i absoluta tal. Även flera Norrlandslän har stora arealer bebyggd mark men här utgörs denna till stora delar av de omfattande

vägarealerna. De kommuner med högst andel bebyggd mark ligger alla i storstadslänen och i topp kommer Stockholm, Danderyd, Solna och Sundbyberg (kommundata ej i denna rapport) med över eller nära 50 procent av landytan.³⁶

Källa: SCB

Figur 14. Bebyggd mark per län, procent av länets totala landareal, 2010.

Figure 14. Built-up land per county, percentage of the county's total land area, 2010.

Tabell 28 (bilaga 2) visar hur den bebyggda marken fördelar sig mellan olika typer av bebyggelse. Stockholms län är det län med den största andelen mark med bostäder. Där upptar mark med bostäder 60 procent av den bebyggda marken varav 39 procent för permanentbostäder och 21 procent med fritidshus.³⁷ I de tre Norrlandslänen Norrbotten, Västerbotten och Jämtland tar transportinfrastrukturen upp drygt 60

procent av den bebyggda marken. Mark med lantbrukets byggnader varierar mellan 3 och 11 procent och de största andelarna har Gotland (11 procent) och Skåne (10 procent). Jönköping, Skåne och Västmanland har de högsta andelarna industrimark där denna utgör 7 procent av den bebyggda marken. Stockholms län har de största andelarna mark med handel (4 procent) och mark med offentlig service (6 procent).

³⁶ SCB, 2013.

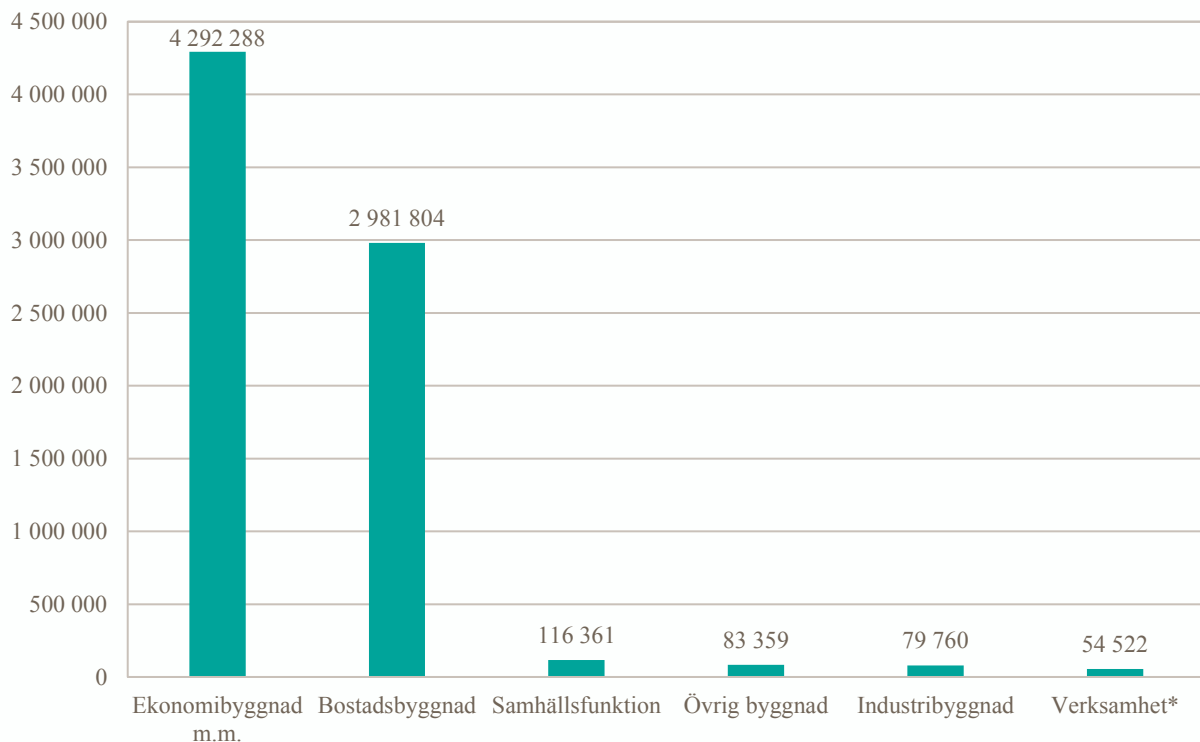
³⁷ Uppgift om fördelning mellan permanentbostäder och fritidshus kommer från SCB 2013, sidan 65.

Bebyggelse

På den relativt lilla del av Sveriges yta som är bebyggd, 3 procent av landytan, fanns år 2015 7,6 miljoner byggnader. I tabell 29 redovisas antalet byggnader i Sverige 2015 efter ändamål och län. En byggnad i det här sammanhanget är en fastighet. En fysisk byggnad som ett radhus kan vara uppdelad på flera fastigheter och räknas då som flera byggnader.

Den största kategorin var ekonomi- och komplementbyggnader med 56 procent av byggnaderna. Därefter kommer bostadsbyggnader som omfattar 39 procent. Övriga kategorier av byggnader står för vardera omkring 1 procent av byggnadsbeståndet.

Det län med den största andelen bostadsbyggnader var Stockholms län där 48 procent av byggnaderna var bostäder. Lägst andel fanns i Norrbotten med 35 procent.

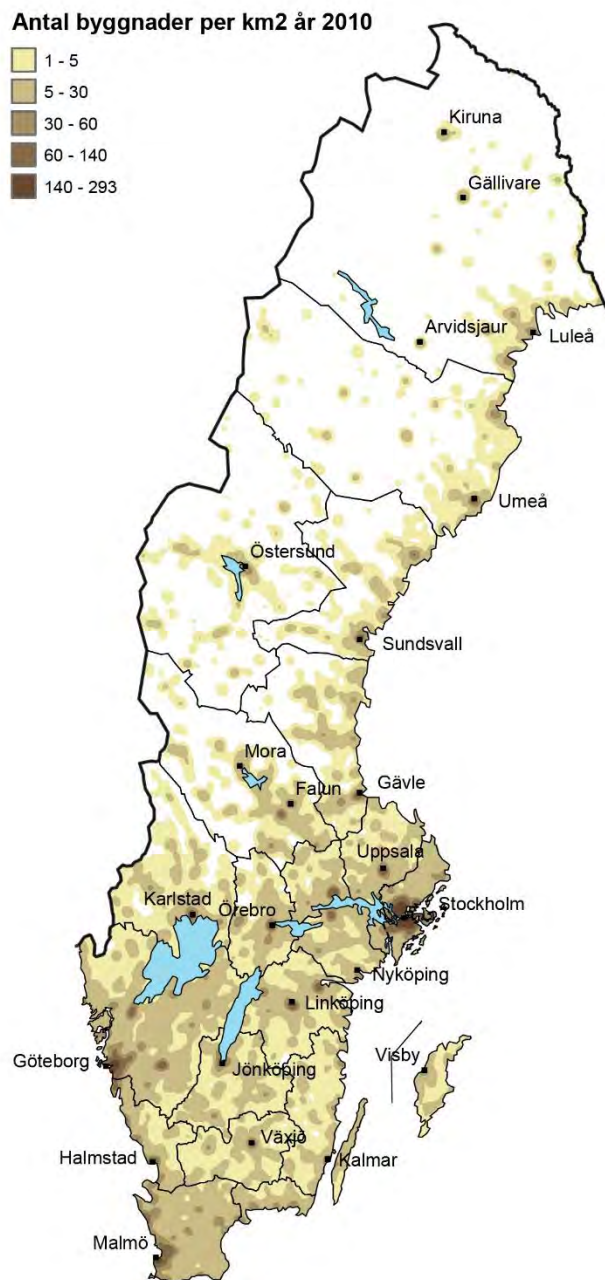

Källa: SCB

*Till exempel kontorsverksamhet, lager, butiker eller annan ekonomisk verksamhet.

Figur 15. Antal byggnader efter ändamål, riket 2015

Figure 15. Number of buildings, broken down by purpose, national, 2015.

Figur 16. Byggnader i Sverige, samtliga byggår, antal per km² 2010.

Figure 16. Buildings in Sweden, all years of construction, number per km², 2010.

Kartan i figur 16 visar hur byggnaderna fördelade sig över landet år 2010. Den tätaste bebyggelsen fanns omkring de tre storstäderna och även längs

kusterna. Stora delar av Norrlands inland har en mycket låg bebyggelsetäthet med mindre än 1 byggnad per kvadratkilometer.

Bebyggelsens ålder

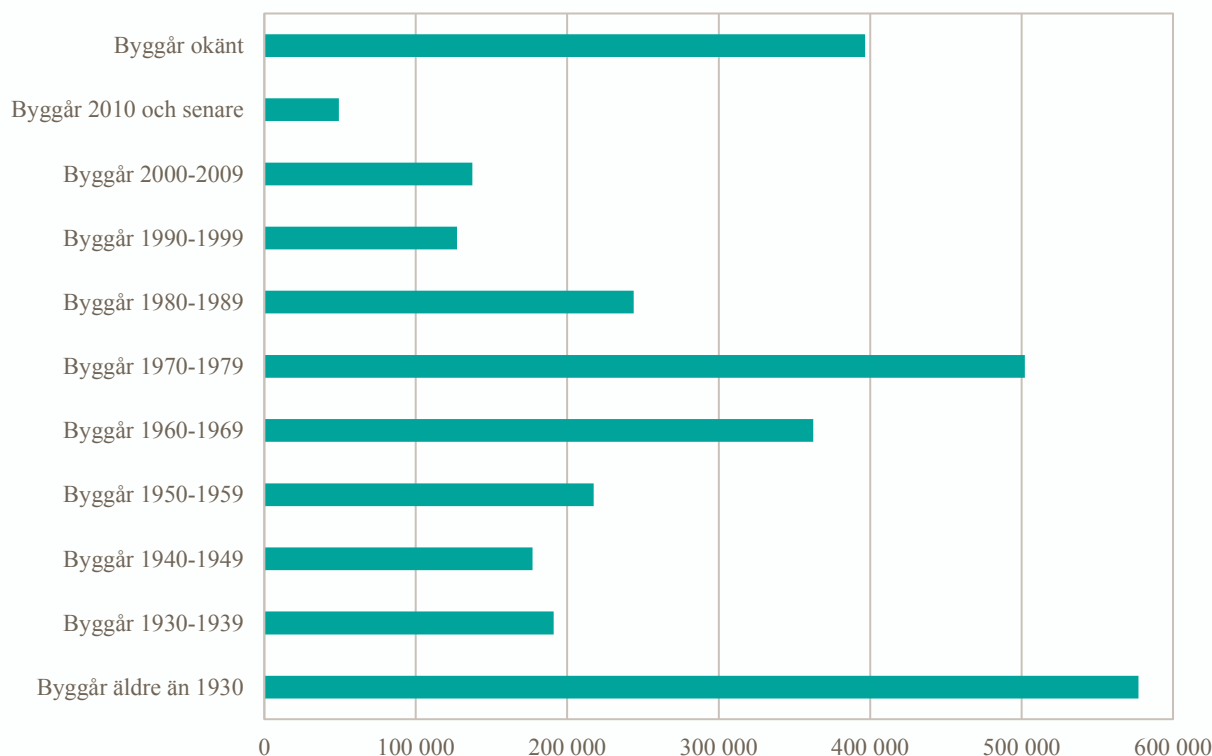
Bebyggelsen präglas starkt av den tid då den uppfördes. Var tid har sitt sätt att planera, bygga och utforma bebyggelse. Uppgifter om bebyggelsens ålder kan bidra till att skapa förståelse och kunskap om den byggda miljöns egenskaper och historia. Ur ett kulturmiljöperspektiv är också de byggda kulturmiljöerna från tidigare perioder en ändlig resurs som utgör den bas som finns att utgå från då bevarande, vård och användning av kulturmiljöer diskuteras och planeras.

Uppgifter om byggnadernas byggår kommer från Fastighetsregistrets byggnadsdel. Det finns stora luckor i dessa uppgifter och mest fullständiga uppgifter finns för bostadsbyggnader. Därför

redovisar vi i tabell 30 och figur 17 endast uppgifter om byggnadsår för bostadsbyggnaderna.

Det finns kvar (år 2015) närmare 600 000 bostadsbyggnader med byggår före 1930. Denna grupp kan tyvärr inte delas upp i olika tidsperioder så att man kan se antalet byggnader som är byggda till exempel före 1900.

Från perioden 1970–1979 finns det kvar drygt 500 000. Dessa härrör till stor del från det så kallade miljonprogrammet som hade som mål att på kort tid bygga en miljon bostäder för att lösa den då rådande bostadsbristen. Även från perioden 1960–1969 finns det kvar relativt många bostadsbyggnader, drygt 360 000. För närmare 400 000 bostadsbyggnader saknas uppgift om byggår.

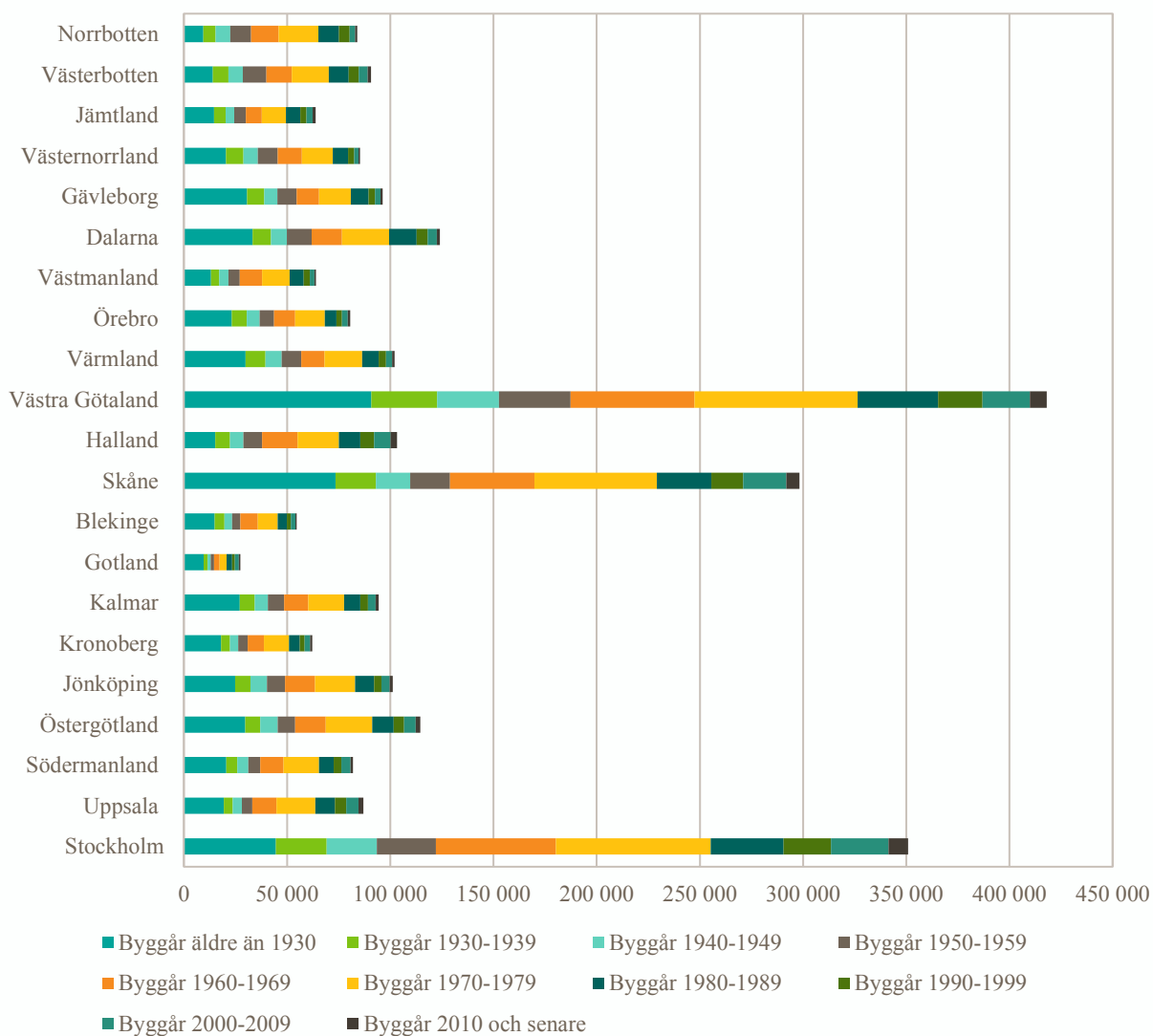
Källa: SCB

Figur 17. Bostadsbyggnader efter byggår, antal byggnader 2015.

Figure 17. Residential buildings by year of construction, number of buildings, 2015.

I figur 18 visas de befintliga bostadsbyggnaderna i varje län uppdelat på byggår. Flest bostäder finns i de tre storstadslänen och de har också det största antalet som byggts före 1930. Örebro län har den största andelen byggnader som är byggda före år

1930. Dock finns i många län upp till så mycket som 30 procent av byggnaderna där byggåret är okänt så det är svårt att göra mer detaljerade jämförelser.

Källa: SCB

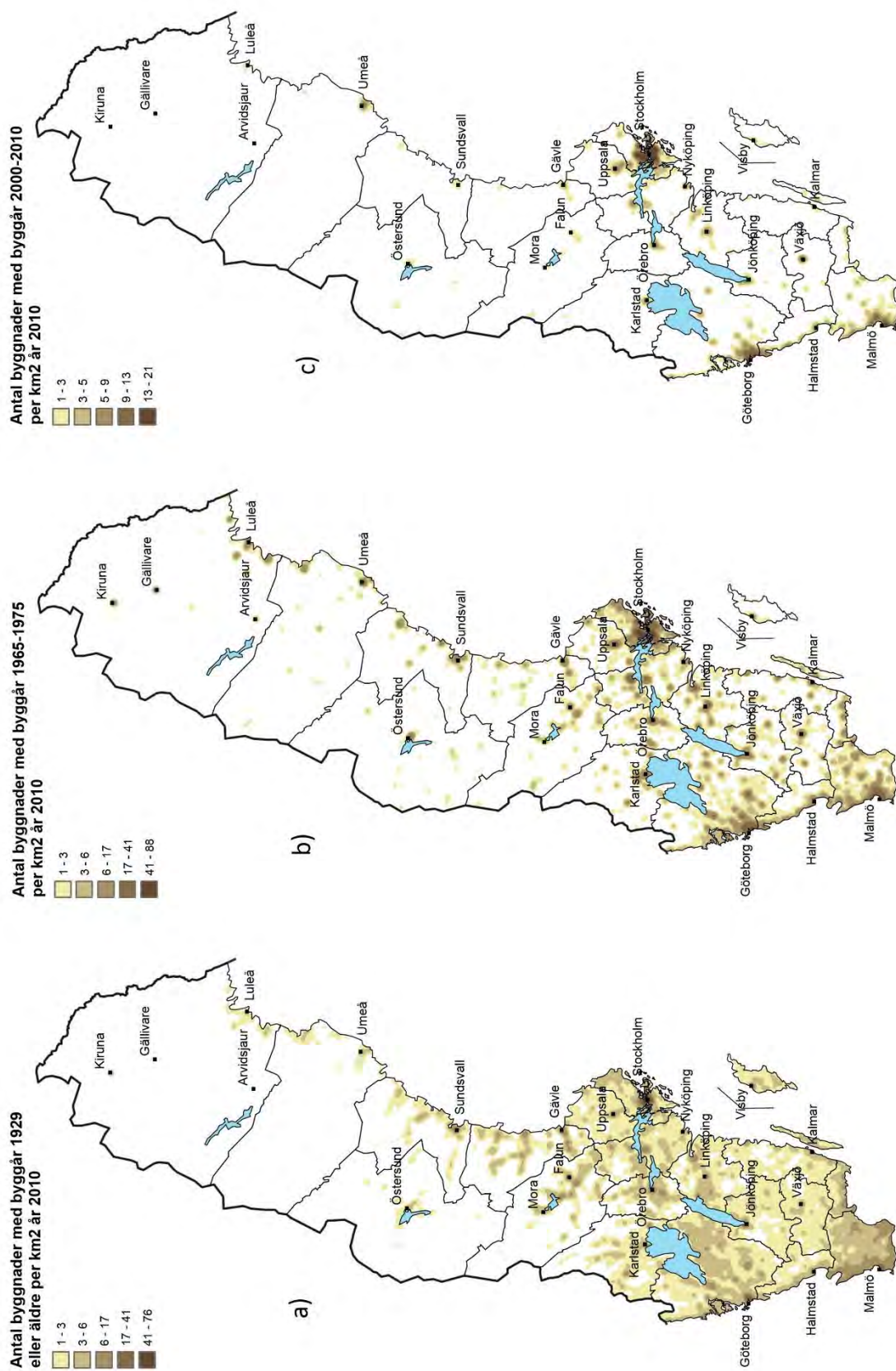
Figur 18. Befintliga bostadsbyggnader efter byggår och län, exklusive byggår okänt, antal 2015.

Figure 18. Existing residential buildings by year of construction and county, excl. those with unknown year of construction, number in 2015.

I kartorna i figur 19 har bebyggelsen fördelats geografiskt för tre olika byggnadsperioder: a) 1929 eller äldre, b) 1965–1975 och c) 2000–2010. Kartorna omfattar samtliga byggnader i fastighetsregistret som har uppgift om byggår, det vill säga både bostadsbyggnader och andra typer av byggnader.

Det finns ungefär lika många byggnader med byggår 1929 eller äldre som det finns byggnader i intervallet 1965–1975 (cirka en halv miljon i respektive kategori). Men de fördelar sig mycket olika geografiskt vilket syns i kartorna nedan. Den äldre bebyggelsen har en jämnare spridning över landet och förekommer i högre grad på landsbygden och utanför storstadsområdena (karta a). Byggnaderna med byggår 1965–1975 är betydligt mer koncentrerade till tätorter och med särskild tyngdpunkt på storstadsområdena (karta b). Orsaken är miljonprogrammet som genomfördes under perioden 1965–75 för att lösa den akuta bostadsbristen som framförallt rådde i de större städerna. Av bebyggelsen som uppfördes under miljonprogrammet återfanns över 75 procent i tätorter år 2010. Detta kan jämföras med den äldre bebyggelsen där motsvarande siffra endast var 38 procent.

Det finns ungefär 145 000 byggnader (därav knappt 50 000 bostadsbyggnader) med byggår 2000–2010 enligt Fastighetsregistret. Merparten av dessa byggnader återfinns i storstadsregionerna men den nytillkomna bebyggelsen bildar också ett sammanhängande stråk längs hela västkusten från Malmö i söder till Strömstad i norr (karta c). Av de cirka 145 000 byggnaderna med byggår 2000–2010 finns 65 procent inom tätorter. De tre länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne stod för mer än hälften av byggnaderna med de aktuella byggåren

Figur 19. Antal byggnader per km² med byggår a) 1929 eller äldre, b) 1965–1975 och c) 2000–2010. År 2010.

Figure 19. Number of buildings per km² with year of construction a) 1929 or earlier, b) 1965–1975 or c) 2000–2010. 2010.

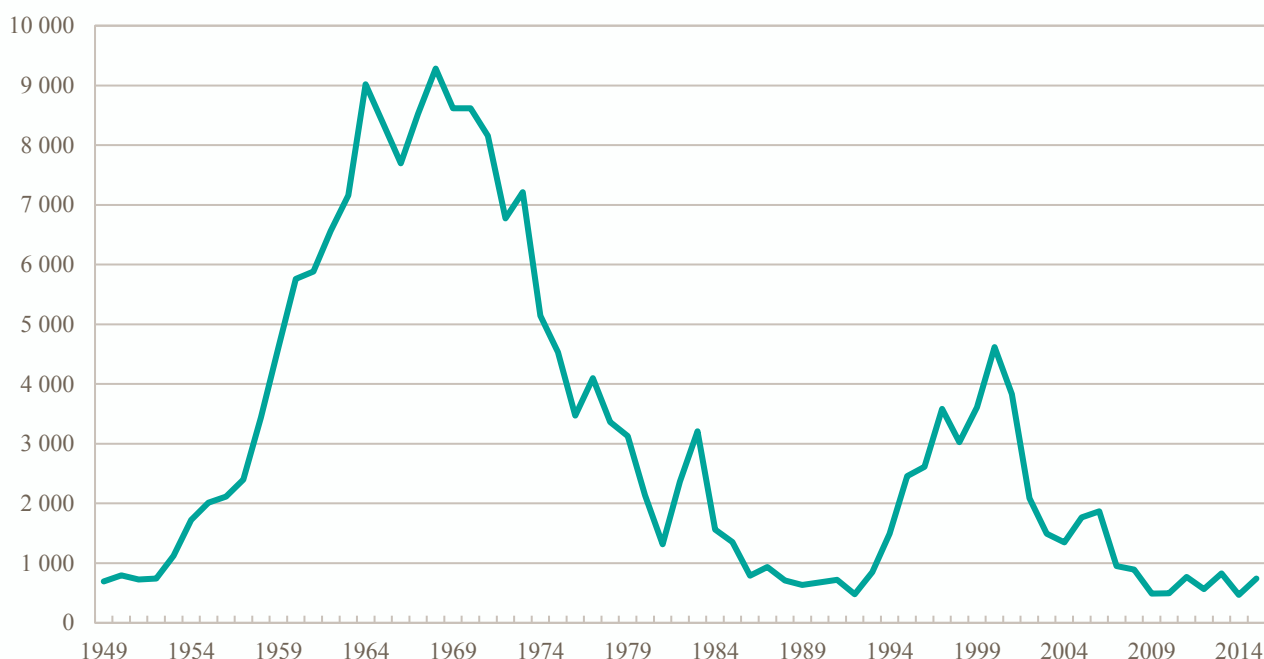
Rivningar av flerbostadshus

Byggnadsbeståndet förändras ständigt på grund av att det byggs nya byggnader. Men även de befintliga byggnadsbeståndet förändras genom att tidigare byggnader och äldre byggnader försvinner. I Sverige är orsaken till att en byggnad försvinner framförallt rivning.

Statistik om att byggnader försvinner på grund av rivning finns endast för lägenheter i flerbostadshus.

Dessa uppgifter samlas in genom en enkät till kommuner som SCB genomför. I figur 20 visas antal lägenheter i flerbostadshus som rivits sedan 1949. Det största antalet lägenheter revs under 1960-talet och in på början av 1970-talet. En andra ”rivningsvåg” skedde under slutet av 1990-talet och in i början av 2000-talet.

Uppgifter om rivningar av byggnader med någon form av skydd i kommunala detaljplaner finns inte sammanställda.

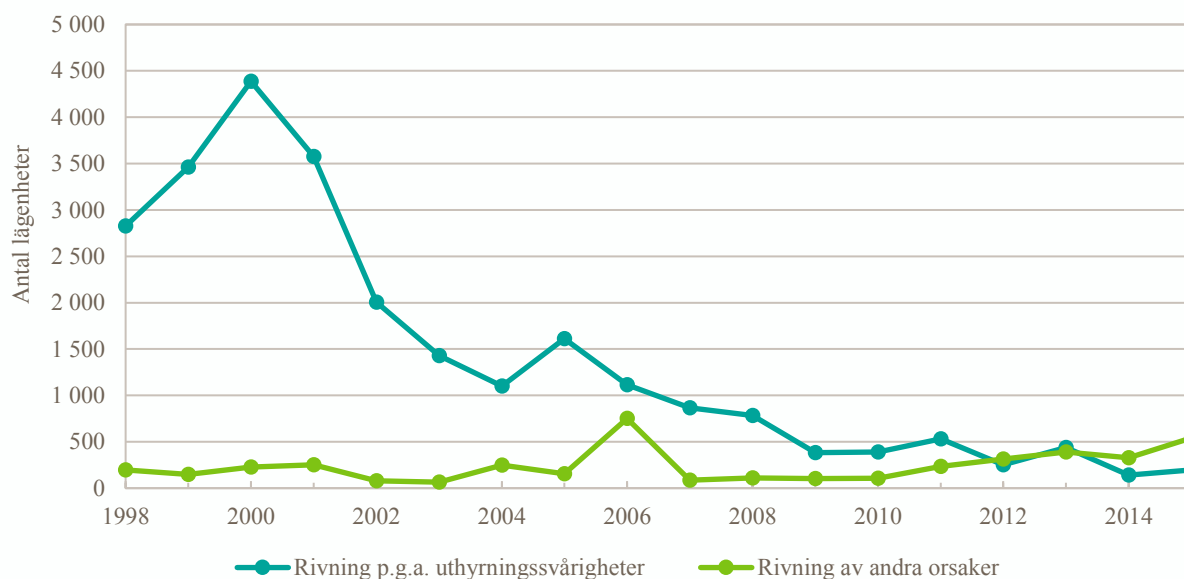
Källa: SCB

Figur 20. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus, antal lägenheter 1949–2015.

Figure 20. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, number of flats, 1949–2015.

Från 1998 började SCB även fråga om orsaken till rivningarna. Det visade sig att den andra rivningsvågen som började i slutet av 1990-talet till stor del berodde på att flerbostadshus revs på grund av uthyrningssvårigheter (figur 21). Det här skedde i alla län utom Stockholms län. Flest antal

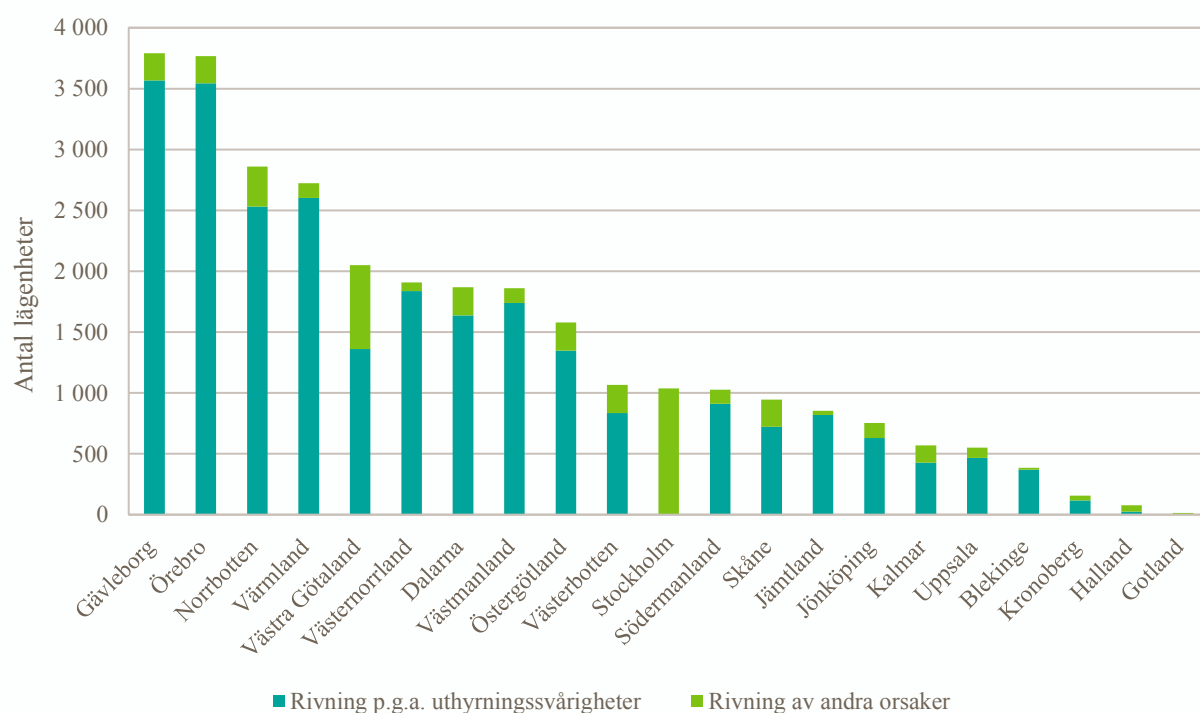
lägenheter som rivits sedan 1998 på grund av uthyrningssvårigheter var i Gävleborg, Örebro, Värmland och Norrbottens län (figur 22). Något som bidrog till den andra rivningsvågen i början av 2000-talet var de statliga bidrag som då fanns för ändamålet.

Källa: SCB

Figur 21. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak, antal lägenheter per år 1998–2015

Figure 21. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition, number of flats per year, 1998–2015.

Källa: SCB

Figur 22. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak och län, antal lägenheter 1998–2015.

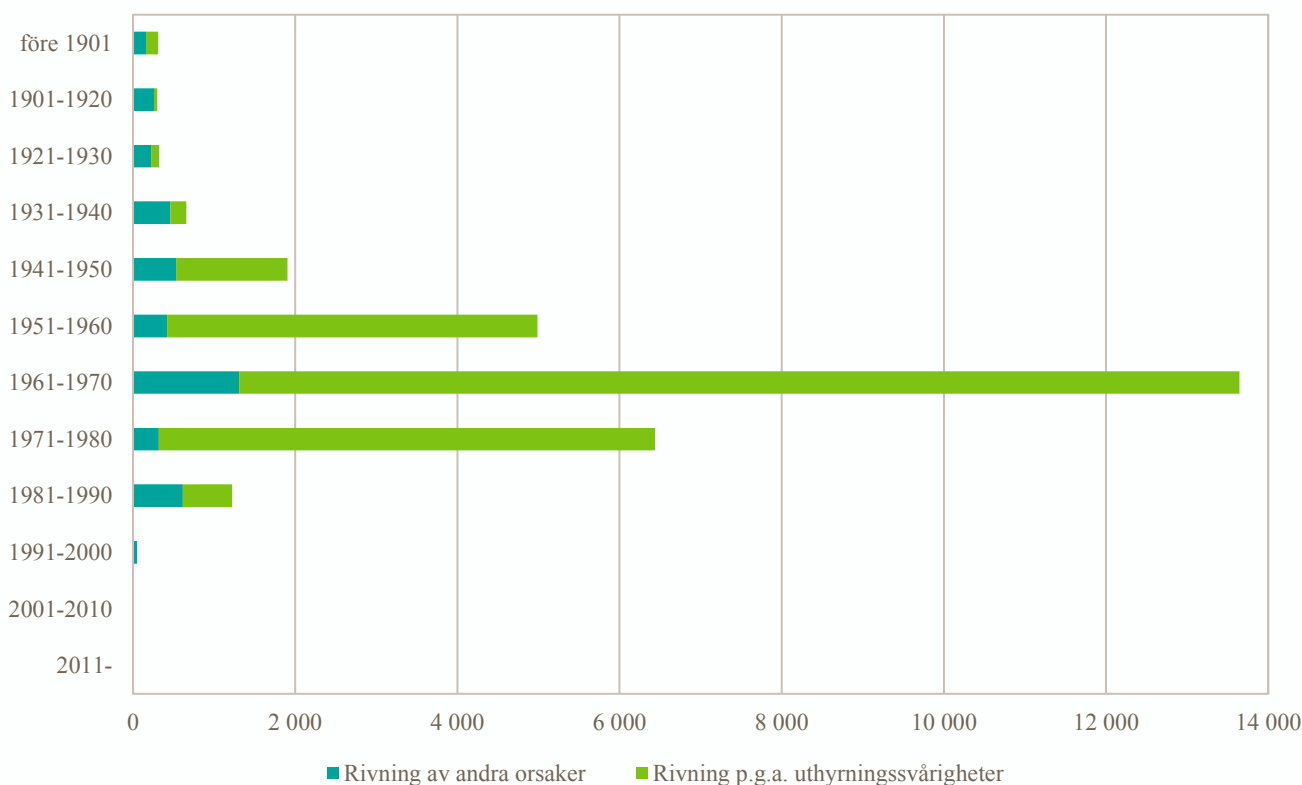
Figure 22. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition and county, number of flats, 1998–2015.

Det största antalet lägenheter som rivits sedan 1998 är hus med en relativt låg ålder (figur 23). Flest lägenheter som revs var från byggnadsperioden 1961–1970. Även många lägenheter byggda 1971–1980 och byggda 1951–1960 har rivits.

I figur 24 har rivningarna per år fördelats efter flerbostads-husets byggår. Här kan man se att de flesta 1950-talshusen revs åren 1994–1996. Hus byggda på 1960-talet revs mest åren 1997–2001.

Husen från 1970-talet revs mest under perioden 1998–2002.

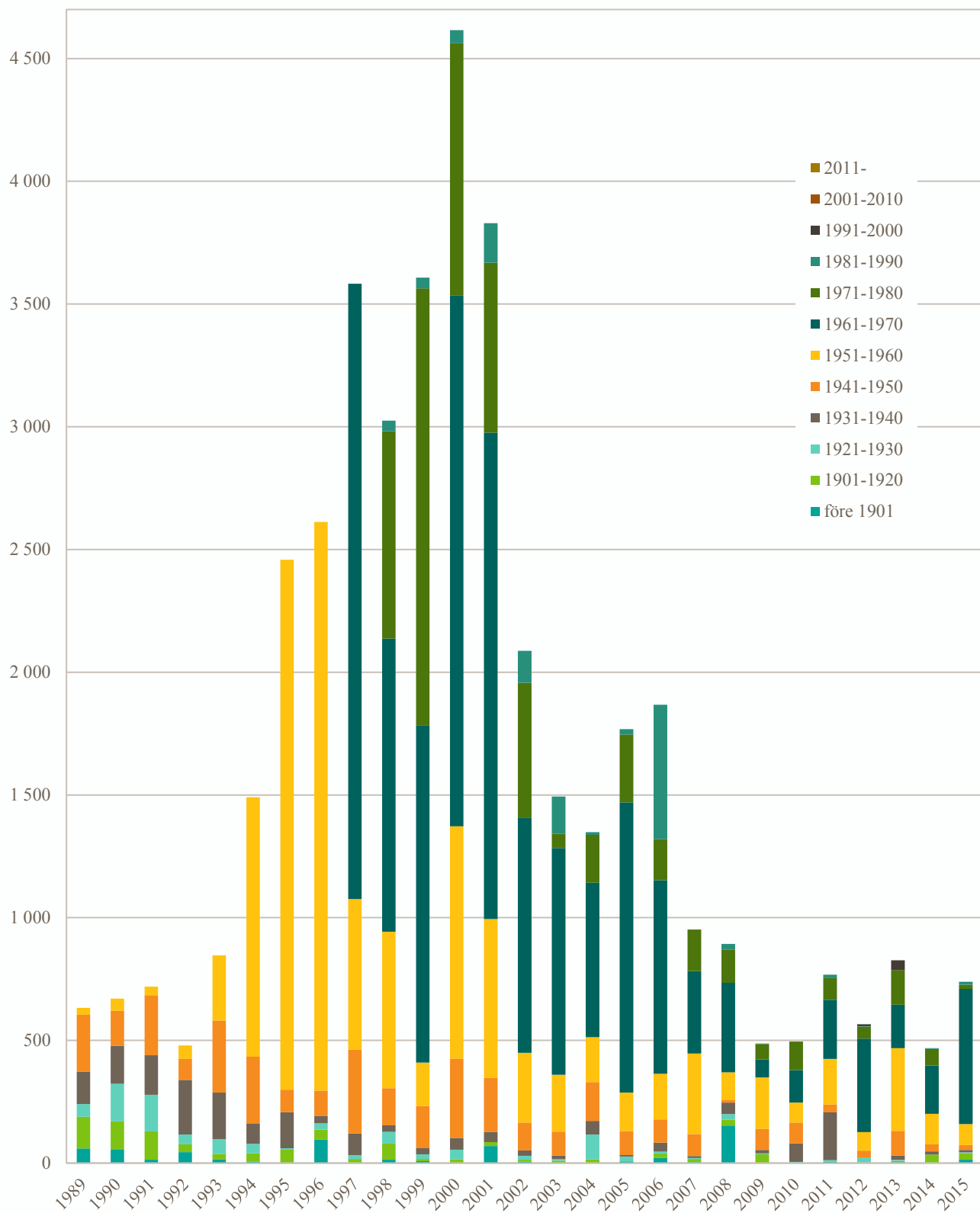
Rivningar på grund av uthyrningssvårigheter har minskat på senare tid och är nu nere i färre än 200 lägenheter per år. Rivning av andra orsaker än uthyrningssvårigheter har legat på en relativt låg nivå särskilt åren 2007–2010 med i omkring 100 lägenheter per år. Från 2011 syns en ökande trend och 2015 revs över 500 lägenheter där de flesta var byggda på 1960-talet.

Källa: SCB

Figur 23. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak och byggnadsperiod, antal lägenheter 1998–2015.

Figure 23. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition and construction period, number of flats, 1998–2015.

Källa: SCB

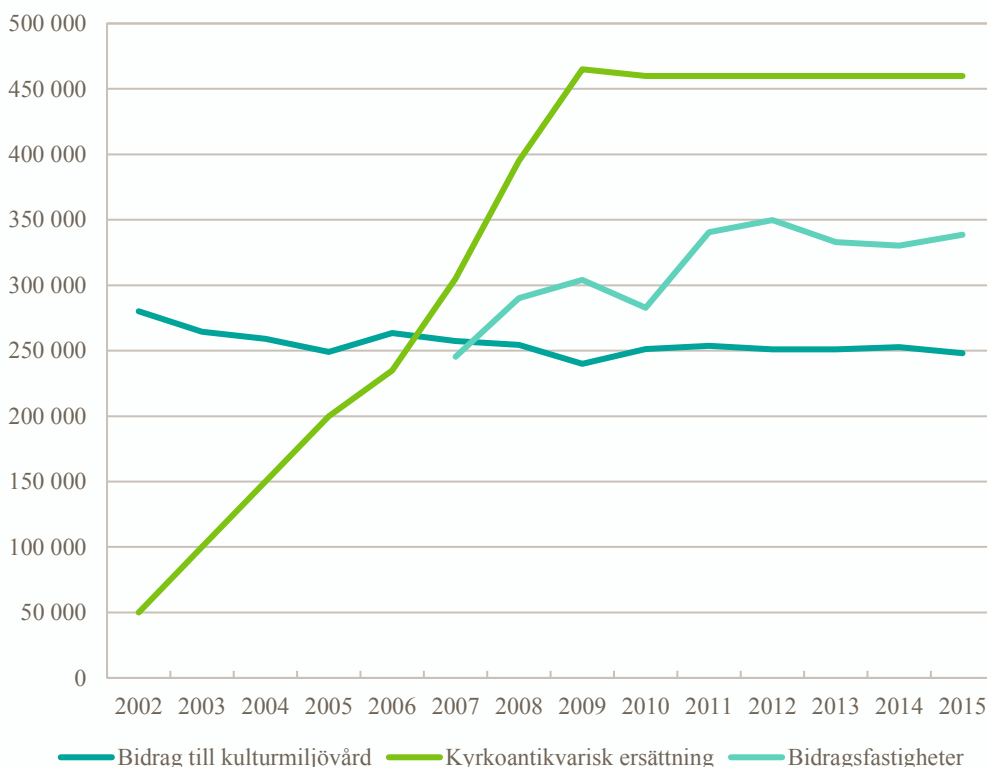
Figur 24. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter byggnadsperiod, antal lägenheter per år 1989–2015.

Figure 24. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings broken down by building period, number of flats per year, 1989–2015.

Statliga anslag

Statliga anslag till kulturmiljövård som tas upp i detta avsnitt är kulturmiljövårdsanslaget, den kyrkoantikvariska ersättningen och anslaget till statens bidragsfastigheter. Figuren nedan redogör för dessa anslag. Även landsbygdsprogrammets medel till kulturmiljö redovisas.

Kulturmiljövårdsanslaget har, i kronor räknat, legat på samma nivå sedan början av 2000-talet. Den kyrkoantikvariska ersättningen trappades inledningsvis upp och har sedan 2009 legat på samma nivå.³⁸ Anslaget för bidragsfastigheterna tillkom 2007.

Källa: ESV

Figur 25. Statliga anslag till kulturmiljö, 2002–2015, tusen kronor, löpande priser.

Figure 25. State appropriations for historic environment, 2002–2015, thousand SEK, current prices.

Staten finansierar även länsstyrelsernas kulturmiljöarbete och ger bidrag till det civila samhället (se avsnittet om verksamhet). Statliga medel till kulturmiljö fördelas också via kultursamverkans-

modellen för det regionala kulturmiljöarbetet – tidigare verksamhetsbidrag till läns museer. Dessa medel är i dagsläget svåra att följa upp och sammanställa (se avsnittet om läns museerna).

³⁸ Nivån på den kyrkoantikvariska ersättningen utvärderas i samband med regelbundet återkommande kontrollstationer och överläggningar mellan staten och Svenska kyrkan, för närvarande vart femte år.

Kulturmiljövårdsanslaget

Det statliga bidraget till kulturmiljövård (kulturmiljövårdsanslaget) är ett av kulturmiljöområdets viktigaste styrmedel och en förutsättning för enskildas och det civila samhällets möjlighet att förvalta historiskt betydelsefulla objekt och miljöer. Den största delen av bidraget fördelas av Riks-

antikvarieämbetet till landets länsstyrelser som i sin tur beslutar om fördelning regionalt, till insatser av olika slag för kulturmiljön. En mindre del beslutar Riksantikvarieämbetet direkt om. År 2015 fördelades 222 miljoner kronor via länsstyrelserna och 27 miljoner kronor direkt via RAÄ, totalt 249 miljoner kronor.

Tabell 9. Kulturmiljövårdsanslaget fördelat efter ändamål, år 2008–2015, tusen kronor, löpande priser.

Table 9. State heritage conservation appropriation, broken down by purpose, 2008–2015, thousand SEK, current prices.

	Fördelat av	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vård av bebyggelse*	Länsstyrelserna	122 848	119 872	104 917	116 477	112 401	115 474	112 637	100 052
Vård av fornlämningar och ruiner	Länsst. och RAÄ	27 190	35 660	26 612	27 732	27 506	24 451	30 114	27 082
Vård av landskap	Länsstyrelserna	21 126	18 881	18 705	21 552	17 954	20 692	20 853	20 172
Information och tillgängliggörande	Länst. och RAÄ	42 235	35 163	31 496	34 576	34 831	35 694	28 101	27 496
Arkeologi	Länsstyrelserna	4 694	9 358	22 314	7 373	6 328	3 732	5 617	7 997
Konservering av fornfynd	RAÄ	380	632	3 672	3 701	3 925	3 796	793	812
Kunskapsunderlag**	Länsst. och RAÄ	26 852	16 826	34 066	32 325	35 729	36 655	44 404	55 184
Ersättningar enligt lag***	Länsst. och RAÄ	5 898	2 116	3 741	3 501	5 895	4 323	5 155	4 159
Bidrag till arbetslivsmuseer	RAÄ	4 000	4 000	6 000	5 964	5 949	6 000	5 975	6 000
Totalt	Länsst. och RAÄ	255 223	242 508	251 523	253 203	250 519	250 816	253 651	248 954

kulturmiljövårdsanslaget****

Källa: Riksantikvarieämbetets datasystem för kulturmiljövårdsanslaget Källa

*Se tabell 40 för fördelning på typ av bebyggelse.

**Kunskapsunderlag enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Bidrag kan ges enligt 8 § för underlag om hur objekt/miljöer ska vårdas och tillgängliggöras eller enligt 9 § för underlag om tillvaratagande av kulturmiljön i samhällsplaneringen.

***Ersättningar enligt lag gäller enligt vissa bestämmelser i MB och KML.

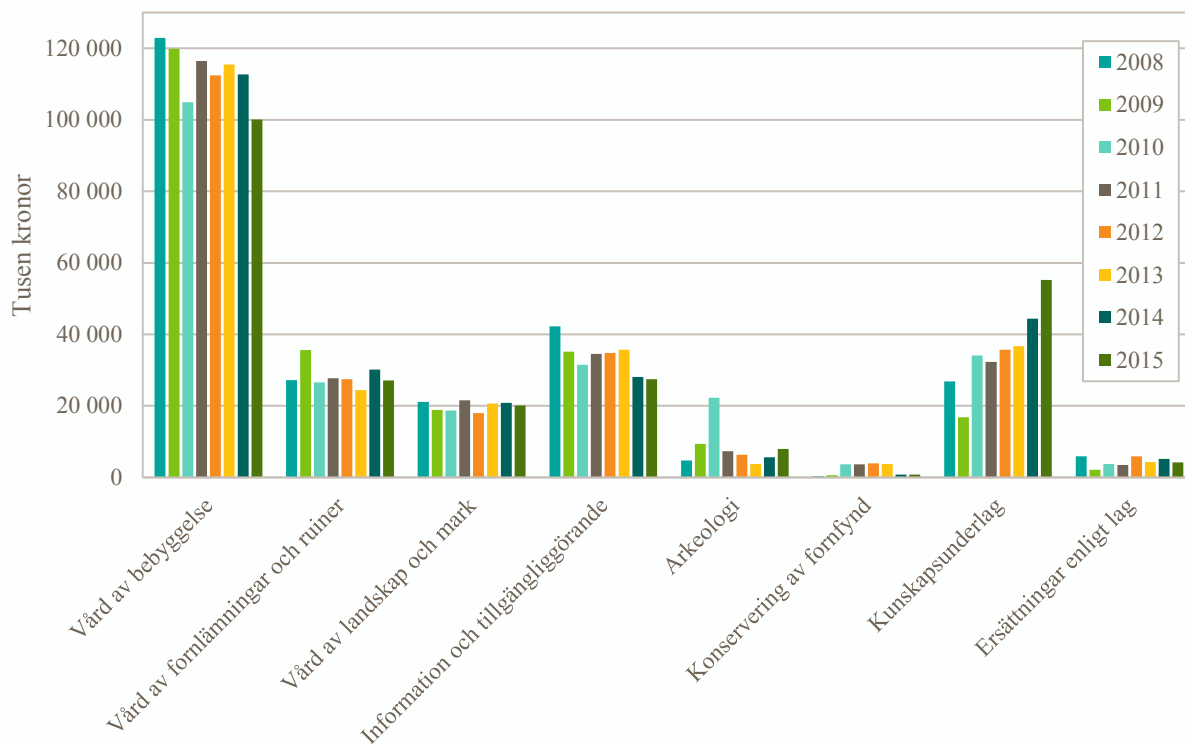
****Summan stämmer inte exakt med det belopp som hämtats från ESV. ESV redovisar anslagsbelastningen. I RAÄ:s redovisningssystem Källa redovisas det som utbetalats under aktuellt budgetår. Bidragsutbetalningar under ett år kan ha finansierats med tidigare års återbetalningar. Återbetalningar medför att statistiken i Källa även förändras retroaktivt.

Kulturmiljöanslaget går främst till olika former av vårdinsatser. År 2015 utbetalades 100 miljoner kronor för vård av bebyggelse medan 27 respektive 20 miljoner kronor betalades ut för vård av fornlämningar och ruiner respektive landskapsvård.

Medel till kunskapsunderlag avser framtagande av underlag för hur enskilda objekt och miljöer ska vårdas och tillgängliggöras samt underlag för tillvaratagande av kulturmiljön i samhällsplaneringen.

År 2015 användes 55 miljoner kronor till olika kunskapsunderlag där 40 miljoner kronor gick via länsstyrelserna och 15 miljoner via RAÄ.

Ersättningar enligt lag rör till exempel inlösen av fornfynd, och olika ersättningar eller kostnadsbefrielser för markägare/fastighetsägare vid inrättande av kulturreservat, eller vid arkeologiska undersökningar. År 2015 användes drygt 4 miljoner kronor till dessa ersättningar.

Figur 26. Kulturmiljövårdsanslagets fördelning* 2008–2015, tusen kronor.

Figure 26. State heritage conservation appropriation breakdown, 2008–2015, thousand SEK.*

*I figuren saknas RAÄ:s bidrag till arbetslivsmuseer.

Kulturmiljövårdsanslaget har legat i stort sett på samma nivå under hela perioden 2008–2015. Under perioden har medlen som fördelats till byggnadsvård minskat något. Även medlen till information och tillgängliggörande uppvisar en minskande trend. De samlade medlen för kunskapsunderlag – både det som går via RAÄ och det som går via länsstyrelserna – uppvisar däremot en ökande trend. Förklaringen till detta är att 2010 utökades bidragets användningsområde till att även gälla kunskapsunderlag inom samhällsplanering, och 2014 togs en övre beloppsgräns bort.³⁹ Länsstyrelserna kan nu själva prioritera hur stora summor som ska nyttjas även för detta ändamål. Exempel på sådana kunskapsunderlag är fördjupade riksintressebeskrivningar och kommunala kulturmiljöunderlag.

Bidrag per skyddstyp

I figur 27 har kulturmiljöanslaget fördelats efter objektens skyddstyp, till exempel utifrån vilken lag det är skyddat eller om det är ett objekt som saknar

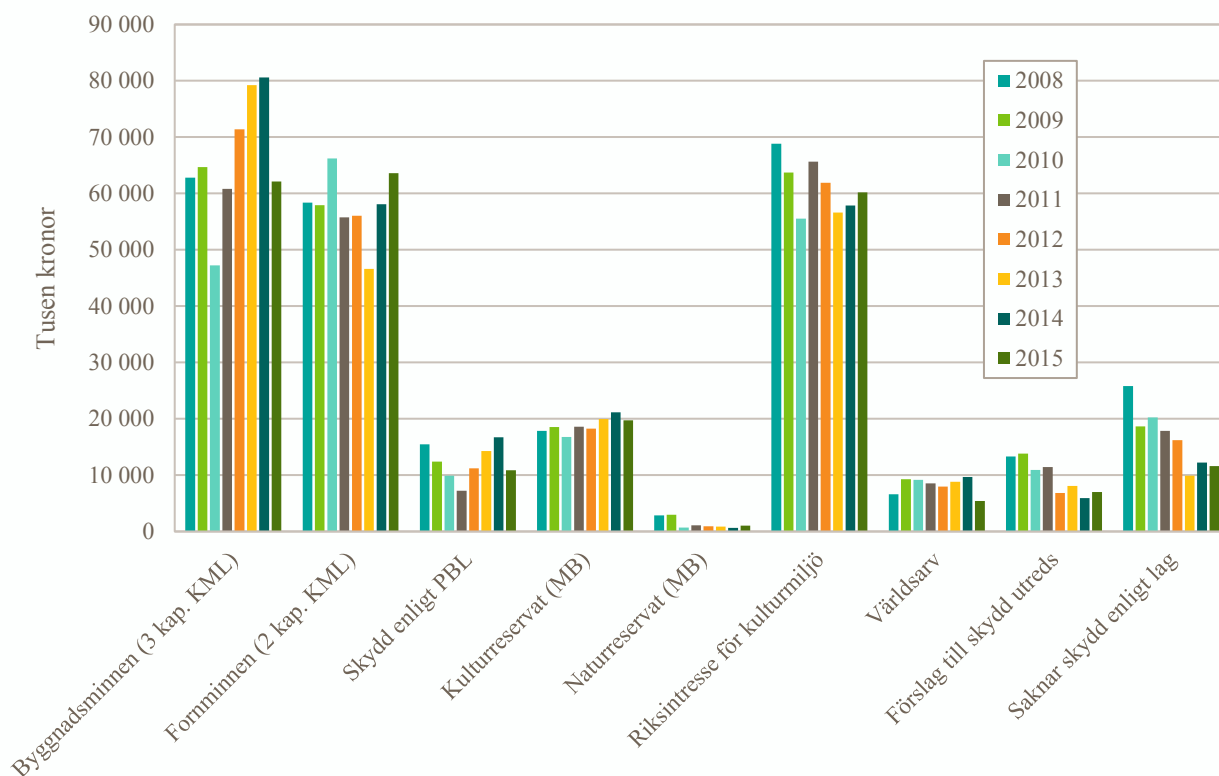
lagskydd. Det går under perioden 2008–2015 att se en minskning av bidrag till anläggningar som saknar lagskydd. Av de medel som går till objekt som saknar skydd utgör areella näringar den största gruppen. Även om objekten i sig inte har så högt kulturhistoriskt värde att de är skyddade enligt lag menar Riksantikvarieämbetet att bidrag till den här typen av anläggningar är viktigt för bevarandet av kulturlandskapet i en bredare bemärkelse.⁴⁰

Bidrag till objekt där utredning om skydd pågår har också minskat under perioden. Detta kan delvis vara en konsekvens av att anslaget till stora delar är uppbundet av långsiktiga åtaganden såsom vård av och information om kulturresevat och fornämningar samt befintliga byggnadsminnen. Därmed kan möjligheterna att inrätta ytterligare kulturresevat och byggnadsminnen försvåras.

Observera att kronor per skyddsform och år inte går att summera då ett bidrag kan gå till en miljö som omfattas av olika skyddstyper.

³⁹ Riksantikvarieämbetets regleringsbrev.

⁴⁰ Riksantikvarieämbetet, 2015.

Källa: Riksantikvarieämbetet

Figur 27. Kulturmiljövårdsanslaget fördelat efter objektens skyddstyp* 2008–2015, tusen kronor.

Figure 27. State heritage conservation appropriation broken down by object protection type*, 2008–2015 thousand SEK.

*Skyddat enligt lag eller förordning är: byggnadsminnen, fornminnen, byggnader skyddade enligt PBL, kulturresevat och naturresevat. Riksinntressen och världsarv är särskilt utpekade men har inget lagskydd.

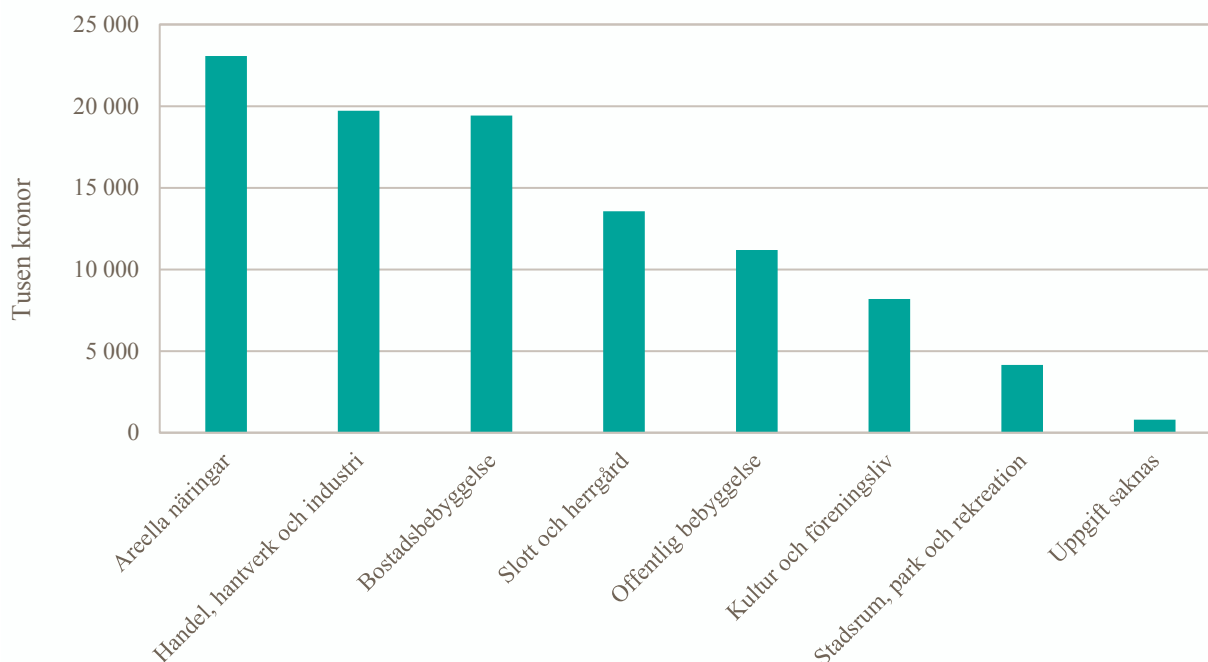
Vård av bebyggelse

Länsstyrelsernas bidrag till byggnadsvård uppgick till 100 miljoner kronor 2015. I figur 28 visas hur bidraget fördelats på olika typer av bebyggelse. Den grupp som erhållit mest bidrag är areella näringar. Här ingår byggnader inom fiske och sjöfart, jordbruk, nomadnärings och skogsbruk. Därefter kom byggnader inom grupperna handel, hantverk och industri respektive bostadsbebyggelse som erhållit ungefär lika mycket i bidrag vardera.

Ytterligare grupper är slott och herrgård, offentlig bebyggelse, kultur och föreningsliv samt stadsrum, park och rekreation.

Under perioden 2008–2015 kan man se en minskning av bidrag till areella näringar.

Bidraget kan användas till både vård av bebyggelsens exteriört och interiört samt till antikvarisk medverkan. Huvudsakligen går medlen till den exteriöra vården.

Figur 28. Länsstyrelsernas bidrag till vård av bebyggelse, fördelat på huvudgrupp, tusen kronor 2015.

Figure 28. County administrative boards' contributions to building conservation, broken down by main group, thousand SEK, 2015.

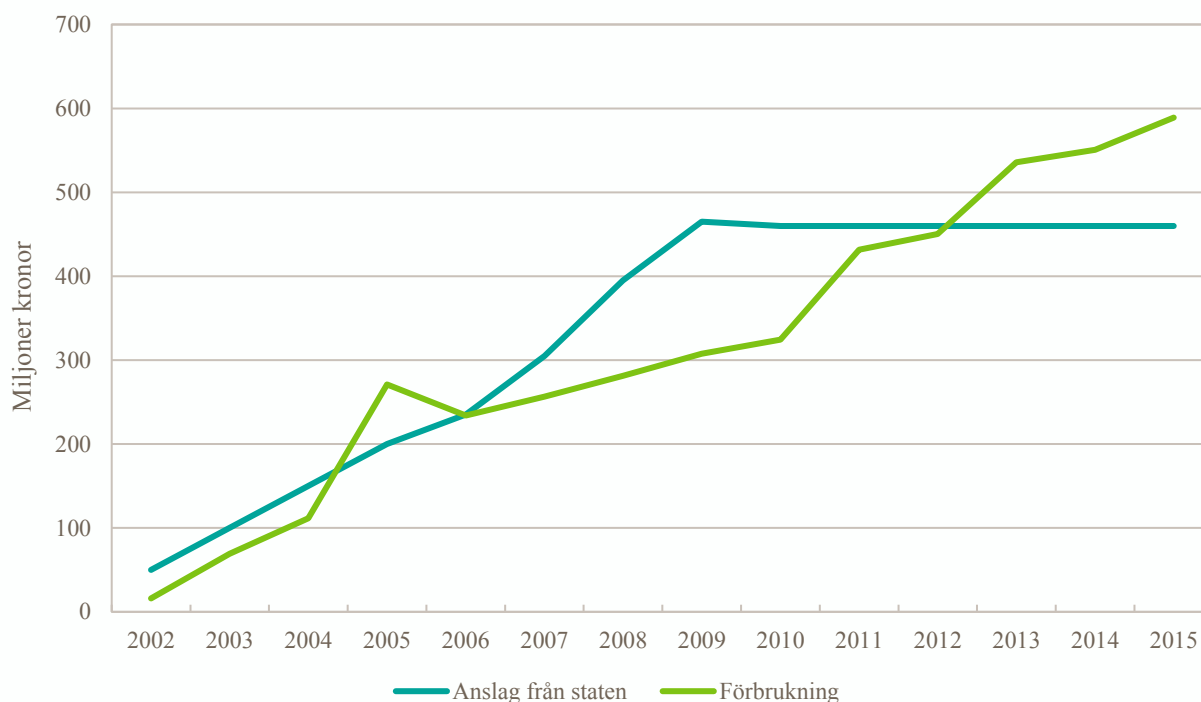
Kyrkoantikvarisk ersättning

Svenska kyrkan har förvaltningsansvar för de kyrkliga kulturminnena som de har i sin ägo. Genom den kyrkoantikvariska ersättningen ges Svenska kyrkan möjlighet att vårda och underhålla de kyrkliga kulturminnena utifrån de krav som kulturmiljölagen anger. En kyrkobyggnad som överläts till annan ägare omfattas inte av ersättningen. Dessa ägare kan istället söka medel från kulturmiljövårdsanslaget för de merkostnader som skyddet medför.

Staten beslutar om nivån för den kyrkoantikvariska ersättningen. Svenska kyrkan beslutar om fördelning mellan stiftet vilka i sin tur beslutar om fördelningen inom stiftet. Den kyrkoantikvariska

ersättningen har som villkor att det ska finnas medfinansiering. Av de totala kostnaderna för de åtgärder som ersättningen beviljats för har Svenska kyrkan stått för 53 procent.

Den kyrkoantikvariska ersättningen började betalas ut 2002 och fram till 2015 hade sammanlagt 4,7 miljarder kronor betalats ut till Svenska kyrkan. Från 2010 är anslaget på 460 miljoner kronor årligen (tabell 41). Den årliga förbrukningen sker inte i takt med anslagets tilldelning, utan medlen kan även användas kommande år (figur 29). Av det sammanlagda utbetalade anslaget hade 4,4 miljarder kronor, 95 procent, förbrukats vid 2015 års utgång. Störst andelar av anslaget har gått till Västra Götaland och Skåne som också har flest antal kyrkor (tabell 44).

Källa: Svenska kyrkan

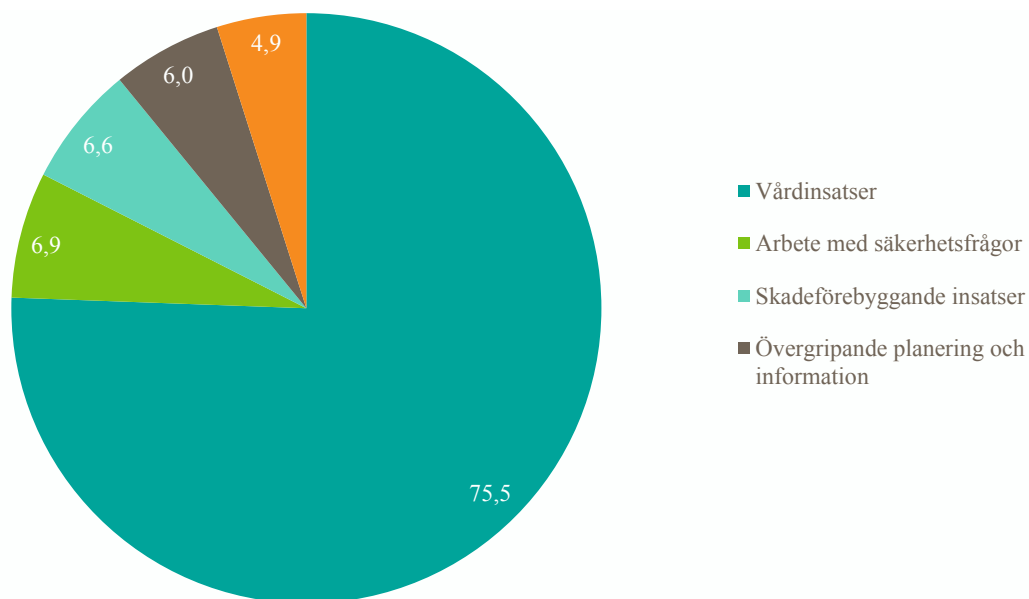
Figur 29. Kyrkoantikvarisk ersättning, årliga anslag och årlig förbrukning 2002–2015, miljoner kr.

Figure 29. Church antiquarian compensation, annual appropriation and annual use, 2002–2015, million SEK.

Tre fjärdedelar av anslaget har gått till vårdinsatser, medan en fjärdedel har gått till olika former av förebyggande arbete (figur 30). När kostnaderna fördelas på olika objektstyper framgår att nästan 80 procent har använts för kyrkobyggnaderna medan mindre andelar har gått till åtgärder på begravningsplats och kyrkotomter med mera (figur 31). Då det gäller vård och underhåll av kulturhistoriska värden på begravningsplatser ska huvuddelen täckas av begravningsavgiften. Kyrkoantikvarisk ersättning till åtgärder på begravningsplats kan endast beviljas

om åtgärderna är särskilt kostnadskrävande och gäller mycket höga kulturhistoriska värden.

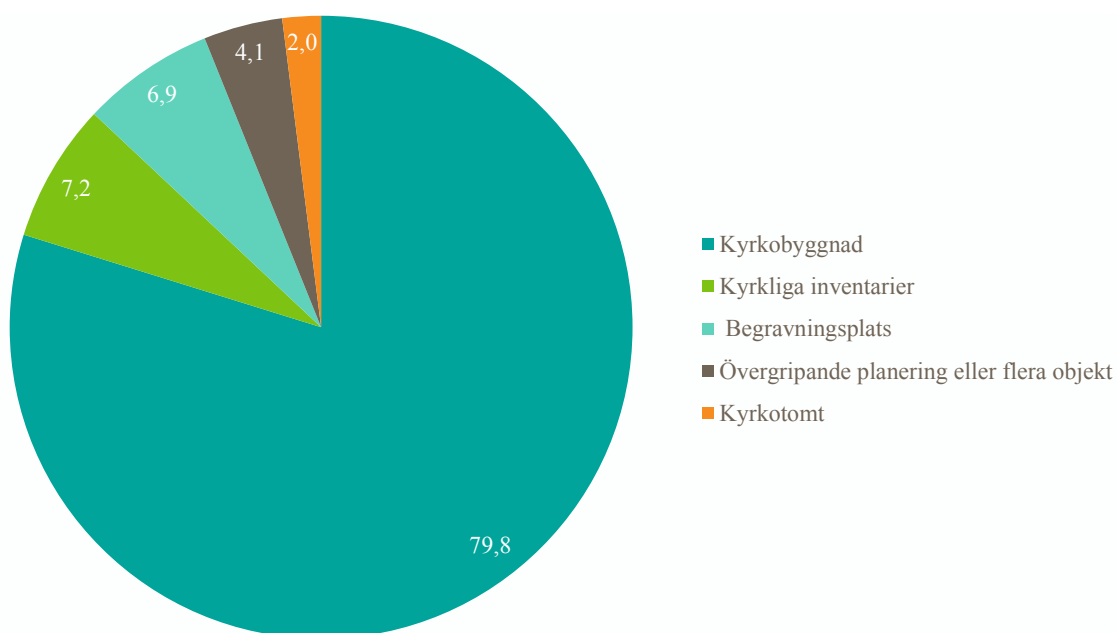
Exempel på åtgärder som ersättningen gått till är renoveringar, restaureringar, upprättande av vård- och underhållsplaner och inventeringar. Skadeförebyggande insatser kan vara klimatförbättrande åtgärder och förbättrad förvaring av inventarier. Arbete med säkerhetsfrågor kan avse stöld- och brandförebyggande åtgärder.

Källa: Svenska kyrkan

Figur 30. Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning per åtgärd 2002–2015, procent.

Figure 30. Use of church antiquarian compensation per initiative, 2002–2015, per cent.

Källa: Svenska kyrkan

Figur 31. Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning per objektstyp 2002–2015, miljoner kr.

Figure 31. Use of church antiquarian compensation per object type, 2002–2015, million SEK.

Bidragsfastigheter – statliga kulturhistoriskt värdefulla kulturmiljöer

Statens fastighetsverk (SFV) förvaltar ett stort antal av de fastigheter som ägs av staten. Med bidragsfastigheter avses de fastigheter som saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Med detta menas att hyresintäkterna eller andra intäkter inte kan uppnå den nivå som krävs för att täcka underhåll och drift. SFV förvaltar över 100 så kallade bidragsfastigheter. De flesta av bidragsfastigheterna är statliga byggnadsminnen. Bidragsfastigheterna omfattar cirka 1 000 byggnader och anläggningar. I ungefär hälften av bidragsfastigheterna ingår parker och trädgårdar. Vidare ingår bland annat kungliga slottsmiljöer, ett antal slotts- och herrgårdsmiljöer, flera stora slottsparkar, ett antal fästningsmiljöer, ruiner, bruksmiljöer samt Vasaminnena. Tre världsarv: Drottningholms slott, delar av Karlskrona örlogsstad och delar av Visby ingår också i bidragsfastigheterna. Anslaget till bidragsfastigheterna används främst för utgifter för underhåll och löpande driftsunderskott (figur 25).

Det har visat sig svårt att utifrån befintliga underlag redovisa hur anslaget fördelas mellan olika fastigheter och olika typer av åtgärder. En svårighet är att kunna redovisa vilka åtgärder som bekostas av anslaget. Det beror bland annat på att SFV i merparten av fastigheterna även har intäkter i form av hyror som kan finansiera vissa åtgärder.

För 2015 låg anslaget på knappt 339 miljoner kronor. Anslaget infördes 2007 och i samband med det fick Fastighetsverket extra medel under några år då underhållet för dessa byggnader varit eftersatt. Tidigare fick bidragsfastigheterna belasta Fastighetsverkets resultat med 180 miljoner kronor. Från 2016 har anslaget återgått till den tidigare lägre

nivån och uppgår till 195,5 miljoner kronor. Anslaget beräknas därefter ligga på 190 miljoner kronor årligen.

Landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammen i EU består av nationellt eller regionalt utformade ekonomiska stöd. Miljö, hållbar utveckling och innovation är prioriterade områden. Stöden finansieras gemensamt av medlemsstaterna och EU. Sveriges landsbygdsprogram förvaltas av Jordbruksverket med hjälp av länsstyrelserna.

I de svenska landsbygdsprogrammen under perioden 1996–2013 betalades cirka 2,6 miljarder kronor ut till kulturmiljöer i odlingslandskapet (tabell 10). Det motsvarar i genomsnitt 143 miljoner kronor per år. Ungefär hälften kom från Sverige och hälften från EU. Med stöd till kulturmiljöer i odlingslandskapet avser vi här, om inget annat anges, stöd med uttrycklig och specifik koppling till landskapselement och andra kulturlämningar inklusive de naturvärden som hänger samman med dessa.

I de svenska landsbygdsprogrammen under perioden 1996 till 2013 fanns en miljöersättning riktad till skötsel av kulturmiljöer i odlingslandskapet. Ersättningen gick till löpande vård och underhåll av exempelvis alléer, stenmurar och diken på eller i anslutning till åkermark.⁴¹ För perioden 2007–2013 fanns även olika stöd inom ersättningsformen ”utvald miljö” vilket var regionalt prioriterade ersättningar med syfte att tillvarata landskapets natur-, kultur- och rekreationsvärden. Insatserna riktade sig bland annat till restaurering av kulturmiljöer som exempelvis överloppsbyggnader (ekonomibyggnad på en jordbruksfastighet som inte längre behövs för gårdens drift), alléer och trädgårdsgårdar.

⁴¹ Biotopskyddet inom miljöbalken förbjuder att småbiotoper tas bort eller förstörs. Skötseln inom landsbygdsprogrammen 1996–2013

fungerade som ett komplement till lagstiftningen och hanterade endast skötseln av landskapselementen, inte själva bevarandet av dem.

Tabell 10. De svenska landsbygdsprogrammen 1996–2013, utbetalda medel till kulturmiljöer i odlingslandskapet, miljoner kronor.

Table 10. The Swedish Rural Development Programme, 1996–2013, funds disbursed for natural and historic environments, million SEK.

Period	1996–1999	2000–2006	2007–2013	Totalt hela perioden	
				1996–2013	Genomsnitt per år
Miljöersättning för skötsel av landskapselement	482	988	738	2 208	
Miljöinvestering inom "utvald miljö":					
- Överlopsbyggnader			60	60	
- Alléträd			21	21	
- Stenmur			11	11	
- Trägårdesgårdar			82	82	
Specialinsatser inom "utvald miljö"			58	58	
Riktade projektstöd		47	83	130	
Summa	482	1 035	1 053	2 570	143

Källa: Jordbruksverket

I nuvarande svenska landsbygdsprogram (2014–2020) har 239 miljoner kronor avsatts för kulturmiljöer i odlingslandskapet. Det motsvarar i genomsnitt 34 miljoner kronor per år (tabell 11).⁴² Även här kommer ungefär hälften från EU och hälften från Sverige. Till skillnad mot tidigare finns inte någon miljöersättning för skötsel av kulturmiljöer i odlingslandskapet. Däremot finns möjlighet att, liksom tidigare, söka projekt- och investeringsstöd för engångsinsatser såsom restaurering eller nyanläggning av kulturmiljöer.⁴³

Tillsammans utgör dessa miljöer spår efter många århundraden av jordbruk som förlorat sina ursprungliga funktioner på grund av teknisk utveckling, förändrade former för odling och djurhållning med mera. Det finns även, liksom tidigare, stöd till åtgärder i skogen där syftet är att bevara och utveckla biologisk mångfald och kulturmiljövärden genom att röja fram spår från äldre tiders jordbruk. På lokal nivå, inom "lokalt ledd utveckling", kvarstår också möjligheten att söka medel för att vårda och utveckla kulturmiljöer.

Tabell 11. Det svenska landsbygdsprogrammet 2014–2020, medel avsatta för kulturmiljöer i odlingslandskapet.

Table 11. The Swedish Rural Development Programme, 2014–2020, funds for natural and historic environments that can be applied for during the period 2014–2020, million SEK.

Projektstöd att söka:	Avsatta medel	Genomsnitt per år
Projektstöd*	159	
Projektstöd för kulturhistoriska byggnader	80	
Summa	239	34

Källa: Jordbruksverket

*Inkluderar både stöd som riktas specifikt mot kulturvärden och stöd som riktas specifikt mot naturvärden.

⁴² Landsbyggsdepartementet, 2014.

⁴³ Jordbruksverket, 2016.

Verksamhet – kulturmiljöarbete

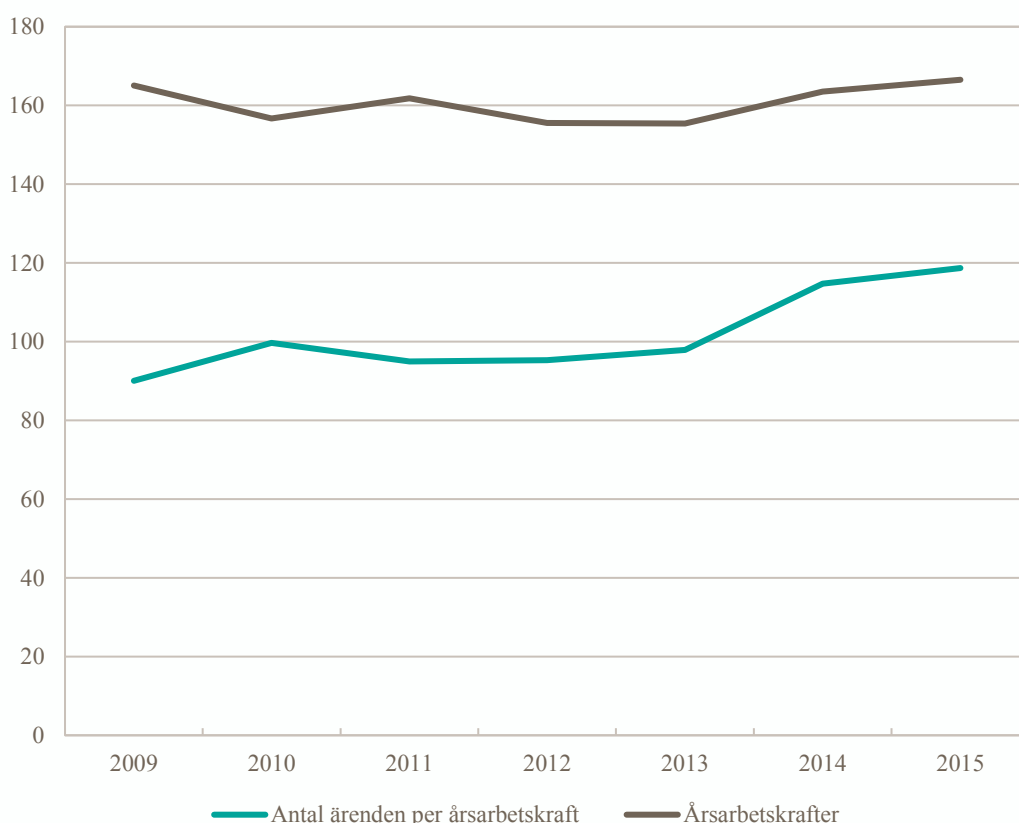
I detta avsnitt redovisar vi tillgängliga uppgifter om olika aktörers verksamhet av relevans för kulturmiljön. Uppgifterna avser länsstyrelser, länsmuseer, kommuner, det civila samhället och arkeologiska undersökningar (så kallad uppdrags-arkeologi).

Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som finns i landets samtliga 21 län. Inom kulturmiljöarbetet ansvarar de för tillämpningen av kulturmiljölagen, har tillsynsansvar för kulturmiljövården och hanterar bidrag till vård av kulturmiljöer.

I tabellerna 45–47 redovisas antal årsarbetskrafter, kostnader och antal beslutade ärenden avseende kulturmiljöarbete för perioden 2009–2015. År 2015 var det 166,5 årsarbetskrafter som hanterade 19 765 ärenden till en kostnad av cirka 210 miljoner kronor.

I figur 32 kan man se att årsarbetskrafterna minskade något 2009–2013 men har ökat något 2014–2015. Antalet ärenden per årsarbetskraft har också ökat, särskilt mellan åren 2013–2015 vilket kan förklaras av att antal ärenden har ökat under hela den redovisade perioden (tabell 45).

Källa: Länsstyrelsernas årsredovisningar, sammanställt av Riksantikvarieämbetet

Figur 32. Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete, antal årsarbetskrafter och antal ärenden per årsarbetskraft 2009–2015.

Figure 32. County administrative boards' historic environment work, number of full-time equivalents per year and number of cases per full-time equivalents 2009–2015.

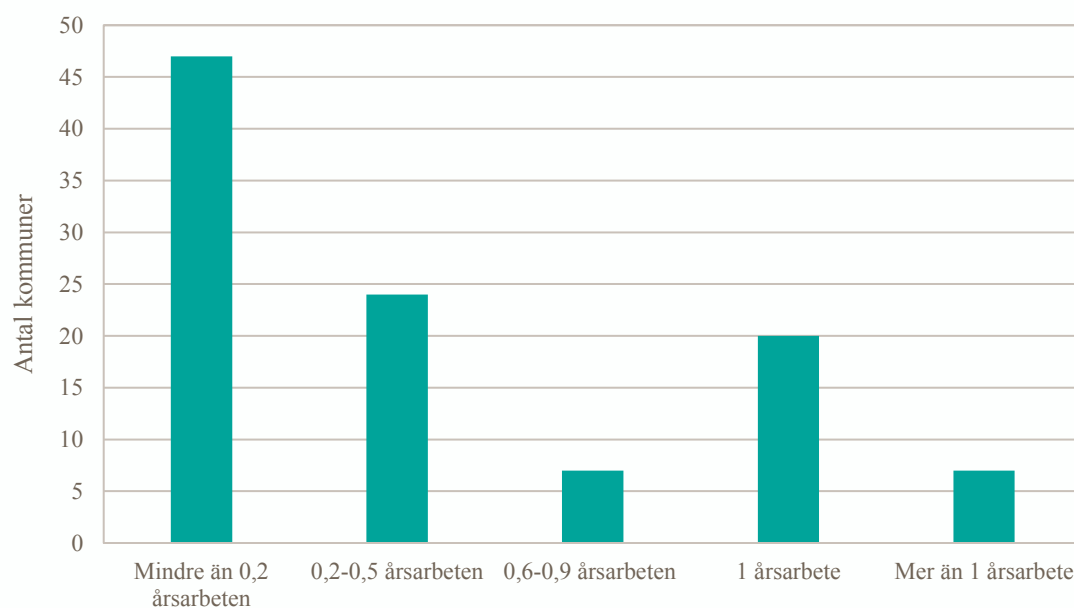
Länsmuseernas kulturmiljöarbete

Länsmuseerna bedriver kulturmiljöarbete. För länsmuseerna är kulturmiljöarbete vanligen de verksamheter som ett museum utför huvudsakligen utanför de egna lokalerna. Exempel på detta är antikvarisk medverkan, strategisk samverkan med länsstyrelserna, rådgivning och stöd till kommunerna i planärenden, deltagande i regional utveckling, samverkan med hembygdsföreningar och arbetslivsmuseer, rådgivning till ägare och föreningar rörande kulturmiljö, inventering och dokumentation. Även övriga förekommande insatser rörande kulturmiljöer ingår såsom information och kommunikation (programverksamhet ute i landskapet). Länsmuseerna är också en av flera utförare av uppdragsarkeologi. Länsmuseernas kulturmiljöarbete är emellertid svårt att följa upp och sammanställa eftersom museerna definierar och avgränsar kulturmiljöarbete på skilda sätt.

Kommunernas kulturmiljöarbete

Antikvarisk kompetens – fortsatt låg tillgång

Boverket skickar varje år ut en enkät till landets kommuner med frågor om bland annat antikvarisk kompetens. Tillgången till antikvarisk kompetens har varit relativt konstant under den period 2006–2015 som undersökningen pågått (tabell 48). Tillgången är fortsatt låg och 2015 var det bara 35 procent av landets kommuner som hade tillgång till eller använde sig av sådana tjänster. Endast 10 procent av kommunerna förfogade över en heltidstjänst eller mer.

Källa: Boverket/RUS Miljömålsenkät

Figur 33. Sammanlagd arbetstid för personal med antikvarisk kompetens i årsarbetskrafter 2015, antal kommuner. N = 105*

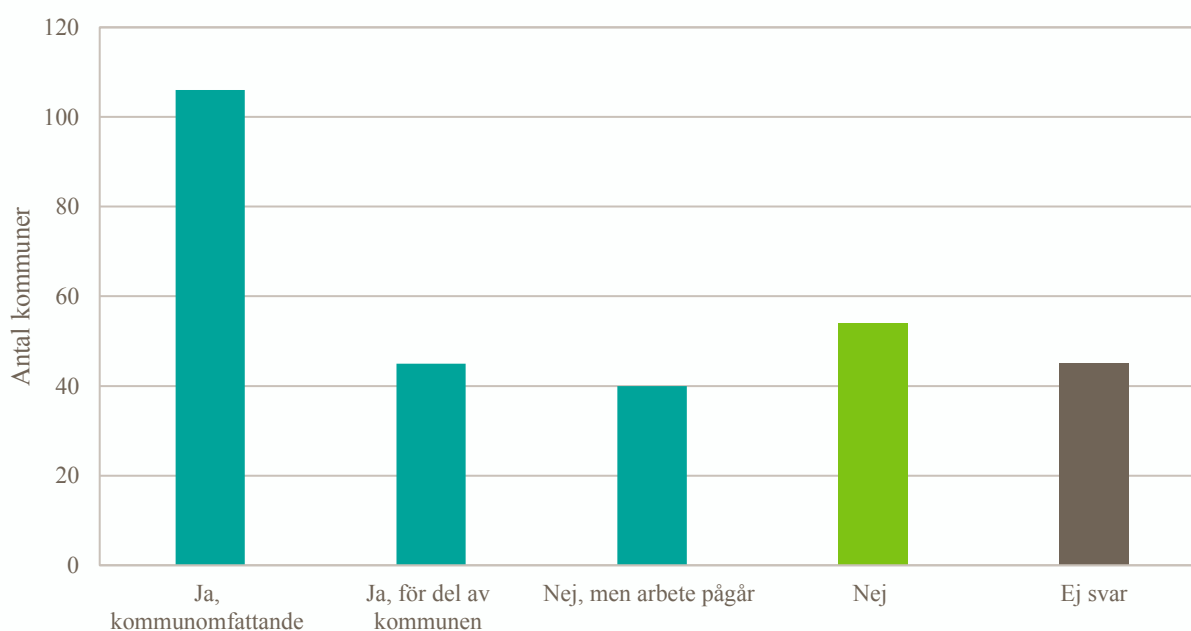
Figure 33. Total hours worked by personnel with antiquarian expertise in full-time equivalents per year, 2015, number of municipalities. N=105*

*Frågan ställdes till de 105 kommuner som svarat att de har tillgång till antikvarisk kompetens. Figurens data återfinns ej i tabell. Se www.milomal.se

Kulturmiljöunderlag – svagt ökande tillgång

En viktig fråga som hänger samman med frågan om antikvarisk kompetens i kommunerna är tillgång till aktuella underlag för *planering*. Program och strategier för att ta tillvarata kulturmiljön i den fysiska planeringen är grundläggande för dess bevarande i en samhällsutveckling som ofta har stor påverkan på den historiska miljön.

Boverket konstaterar att tillgången på aktuella underlag är svagt ökande under perioden 2006–2015 (tabell 49). År 2015 var det 20 procent av kommunerna som saknade aktuella dokument medan 15 procent hade pågående arbete med att ta fram sådana (figur 34). De län där mer än tre fjärdedelar av kommunerna har sådana dokument var Halland, Stockholm och Uppsala (tabell 50). I Norrbotten hade endast en femtedel av kommunerna detta.

Källa: Boverket/RUS Miljömålsenkät

Figur 34. Förekomsten av dokument som fyller funktionen av ett kulturmiljöprogram i kommunerna 2015, antal kommuner.*

Figure 34. Presence of documentation that serves the function of a historic environment programme in the municipalities, 2015, number of municipalities.*

*Figurens data återfinns i tabell 49 men redovisat som procent.

Det civila samhället

Det är inte bara offentliga institutioner som förvaltar och arbetar för bevarandet av historiska miljöer och objekt. Merparten förvaltas privat eller genom det civila samhället.

Sedan 1993 fördelar Riksantikvarieämbetet årligen bidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet.⁴⁴ År 2015 uppgick bidraget till 4,5 miljoner kronor. Bidraget är en del av Riks-

antikvarieämbetets förvaltningsanslag. Bidraget avser organisationer vars huvudsakliga syfte och verksamhet rör kulturmiljön. Exempel på organisationer som erhållit bidrag är Svenska byggnadsvårdsföreningen, Europa Nostra, Kulturarv utan gränser, Sveriges fåbodbbrukare, ICOMOS Sweden och Sveriges hembygdsförbund. Hembygdsförbundet är den organisation som sedan 2010 erhållit mest medel, i medeltal cirka 2 miljoner per år sedan 2010.

⁴⁴ Riksantikvarieämbetets regleringsbrev för 2014; Förordning (2014:108) om statsbidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet.

Tabell 12. Bidrag till ideella organisationer inom kulturmiljöområdet 2010–2015, tusen kronor.

Table 12. Contributions to non-profit organisations in the historic environment area, 2010–2015. Thousand SEK.

Organisationer	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sveriges hembygdsförbund	1 782	1 782	2 030	2 044	2 000	2 000
Svenska byggnadsvårdsföreningen	870	860	900	870	870	870
ArbetSam	200	300	350	350	400	400
ICOMOS Sweden	110	95	150	150	210	210
Kulturarv utan gränser	125	110	160	160	160	160
Europa Nostra	210	195	180	150	100	100
Svenska Industriminnesföreningen	0	0	180	150	110	90
Järnvägshistoriska Riksförbundet	0	0	100	90	90	80
Sveriges Ångbåtsförening	0	0	100	90	90	80
Museibanornas riksorganisation	0	0	100	90	90	80
Sveriges fäbodbrukare	78	55	60	55	30	30
Sveriges Segelfartygsförening	17	17	40	50	60	60
Svensk flyghistorisk förening	0	0	0	50	60	60
Marinarkeologiska sällskapet	0	0	0	0	50	50
Svenska Spårvägssällskapet	0	0	0	0	50	50
Nordiska Kulturlandskapsförbundet	43	43	50	45	45	45
Föreningen Pilgrim	0	0	50	45	45	45
Svenska IALE	43	43	50	45	20	20
Båthistoriska riksförbundet	0	0	0	16	20	20
Sveriges Fornvårdare	22	0	0	0	0	0
Vagnshistoriska sällskapet	0	0	0	50	0	0
The Unstraight Museum	0	0	0	0	0	50
Summa	3 500	3 500	4 500	4 500	4 500	4 500

Källa: Riksantikvarieämbetet

Sveriges hembygdsförbund har ungefär 450 000 medlemmar engagerade i 2 050 föreningar och stiftelser (tabell 13). Sveriges hembygdsförbunds statistik över hembygdsföreningarnas tillgångar 2013 visar att 85 procent förvaltar byggnader (i övrigt arkiv, föremålssamlingar och fotosamlingar). Landets hembygdsföreningar har 1 350 hembygdsgårdar vilka tillsammans hyser cirka 10 000 byggnader. Byggnadernas skyddsstatus finns det inga uppgifter om. Närmare hälften av

byggnaderna har flyttats till hembygdsgården för att undgå rivning, och står med andra ord inte på ursprunglig plats. Hembygdsföreningarna verkar lokalt och även de som inte förvaltar egna byggnader engageras på andra sätt i frågor om utvecklingen av närmiljön och bevarandet av den historiska bebyggelsen och i samhällsplaneringen. Det ideella arbetet uppskattas till närmare 2 400 årsarbetskrafter

Tabell 13. Hembygdsrörelsen, 2015.

Table 13. Swedish Local Heritage Federation, 2015.

Hembygdsrörelsen: föreningar, gårdar, byggnader och verksamhet	Totalt antal
Hembygdsföreningar	2 050
Hembygdsgårdar	1 350
Byggnader	10 000
Därav byggnader på ursprunglig plats*	4 400
Besök	Cirka 5 000 000
Evenemang	28 000
Ideellt arbete, antal årsarbetskrafter (totalt i föreningarna för t.ex. byggnadsvård, administration och evenemang)	2 362

Källa: Sveriges Hembygdsförbund

*Uppgiften är från 2008.

I Sverige finns uppskattningsvis 1 450 arbetslivsmuseer. En tredjedel av dessa museer är medlemmar i Arbetslivsmuseernas samarbetsråd (ArbetSam). ArbetSam är Sveriges största museiförening och arbetar ideellt och nationellt för att främja och utveckla bevarandet och gestaltandet av industrisamhällets framväxt och kulturarv.⁴⁵ Riksantikvarieämbetet fördelar årligen bidrag till arbetslivsmuseer för exempelvis vård, publik verksamhet, säkerhetsfrämjande åtgärder och kunskapsuppbyggnad. Bidraget är en del av kulturmiljövårdsanslaget, se detta avsnitt.

Ideella organisationer får även bidrag från kulturmiljövårdsanslaget för vård av kulturhistoriskt värdefulla byggnader som de förvaltar. Det är länsstyrelsen som fördelar bidraget men det finns i dagsläget ingen sammanställning över hur det är fördelat med avseende på mottagarorganisation. Kulturmiljöanslagets användning redovisas i avsnittet om statliga anslag, tabell 9.

Andra bidrag som kan sökas av ideella organisationer för vård av byggnader och insatser för kulturmiljön är EU-bidrag inom Landsbygdsprogrammet, se detta avsnitt. Dessa bidrag har dock andra syften än de nationella kulturpolitiska målen för kulturmiljöarbetet.

Uppdragsarkeologi

Alla fornlämningar har ett automatiskt skydd genom kulturmiljölagen. För att kunna exploatera ett område med fornlämningar – för till exempel byggande av vägar eller bostäder – måste man enligt lagen ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen. Om länsstyrelsen bedömer att värdet av exploateringsföretaget överstiger värdet av att bevara fornlämningen, kan fornlämningen tas bort. Som villkor kan länsstyrelsen istället kräva att en arkeologisk undersökning av lämningen genomförs. Kostnaden för undersökningen betalas av exploitören.

Omkring 90 procent av alla arkeologiska undersökningar i landet sker i samband med markexploatering av olika slag. Resterande undersökningar bedrivs i vetenskapligt syfte, oftast av en universitetsinstitution (ej med i tabell). Tillstånd för att utföra en arkeologisk undersökning av en fornlämning ges endast till museer, Statens historiska museer, fristående arkeologiföretag och universitet. Omkring 50 olika undersökare var verksamma under 2015 och cirka 25–30 av dem var

museer, cirka 20 privata aktörer. Övriga var Statens historiska museers undersökningsverksamheter som före 2015 låg under Riksantikvarieämbetet.

Drygt 1 000 arkeologiska undersökningar görs per år, räknat som antal beslut. Ett beslut kan inbegripa flera undersökningar. Kostnaderna varierar beroende på undersökningarnas omfattning. År 2011 togs 1 074 beslut till en kostnad av 327 miljoner kronor för exploitörerna. Dessa siffror registreras inte löpande. Från och med 2012 saknas en sammanställning då denna uppgift varit nedprioriterad.

⁴⁵ www.arbetsam.com

Källa: Riksantikvarieämbetet

Figur 35. Uppdragsarkeologi, antal beslut och kostnad* per år, miljoner kronor, 2003–2011.

Figure 35. Commissioned archaeological services, number of decisions and cost per year, million SEK, 2003–2011.

* Kostnaden är den beräknade kostnaden som framgår av länsstyrelsens beslut, inte den faktiska kostnaden vad företagaren slutgiltigt fick betala.

I Skåne togs under perioden 2003–2011 flest antal beslut om uppdragsarkeologiska undersökningar följt av Östergötland och Västra Götaland (tabell 51). Sett till kostnader för uppdragsarkeologi, utslaget över samma period, hade Östergötland högst kostnader följt av Skåne och Uppsala (tabell 52).

Antal beslut om arkeologisk uppdragsundersökning var som störst till privata exploatörer (tabell 53). När det gäller kostnaderna var de däremot störst för undersökningarna som utförs av kommunala och statliga exploatörer. Staten stod för färre men mer kostsamma exploateringar. De privat initierade exploateringar var fler men mindre kostsamma vad gäller de arkeologiska insatsernas omfattning.

Referenser

Jordbruksverket, 2016.

www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/naturochkulturmiljoer.4.6ae223614dda2c3dbc45488.html Hämtat den 25 oktober 2016.

Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU7. *Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål.*

Kulturutskottets betänkande 2009/10:KrU5. *Tid för kultur.*

Kulturutskottets betänkande 2012/13:KrU9. *Kulturmiljöns mångfald.*

Landsbygdsdepartementet, 2014. Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020.

Länsstyrelsen i Skåne Län, 2006. K-märkt – på riktigt! En studie av tillvaratagandet av kulturmiljön med hjälp av planbestämmelser enligt PBL i Skåne län. Rapport: 2006:09.

Proposition 1985/86:3. *Med förslag till hushållning med naturresurser m.m.*

Proposition 1998/99:38. *Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.*

Proposition 1998/99:114. *Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål.*

Proposition 2009/10:3. *Tid för kultur.*

Proposition 2012/13:96. *Kulturmiljöns mångfald.*

Riksantikvarieämbetet, 2013. Slutrapport del I från strategiska utvecklingsprojektet kulturmiljöövervakning, Kulturmiljöövervakning – ett redskap för ökad kunskap om tillståndet för kulturmiljön.

Riksantikvarieämbetet, 2014a. Världsarv i Sverige.

Riksantikvarieämbetet, 2014b. Vägledning från Riksantikvarieämbetet. Fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring.

Riksantikvarieämbetet, 2015. Kulturmiljöarbete under utveckling. Delrapport i uppdraget Ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete.

Riksantikvarieämbetet, 2016. Årsredovisning 2015.

Riksdagsskrivelse 2013/14:152.

Skogsstyrelsen, 2015. Hänsynen till forn- och kulturlämningar. Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2014. Rapport 7.

SOU 2012:37. *Kulturmiljöarbete i en ny tid.*

SOU 2012:83. *Vad är officiell statistik?*

SOU 2015:99. *Planering och beslut för hållbar utveckling. Miljöbalkens hushållningsbestämmelser. Slutbetänkande av Riksintrösseutredningen.*

Statens kulturråd och Statistiska centralbyrån, 1997. Kulturmiljöstatistik 1995 (Ku 19 SM 9701).

Statistiska centralbyrån, 2013. Markanvändningen i Sverige.

Svenska kyrkan, 2016. Svenska kyrkans redovisning för år 2015 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen, Svenska kyrkans rapport till kulturdepartementet.

UNESCO, 2016. <http://whc.unesco.org/?cid=31&l=en&&&mode=list>. Hämtat den 1 augusti 2016.

Bilaga I. Definitioner och datakällor

Definitioner och ordförklaringar

Kulturmiljö, kulturmiljöarbete och kulturarv

De vedertagna definitionerna av kulturmiljö och kulturarv formulerades i propositionen *Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål* i slutet av 1990-talet.⁴⁶ 2011 års kulturmiljöutredning använder sig av samma definitioner⁴⁷:

Kulturmiljö	”Kan beskrivas som det samlade uttrycket för människans materiella och immateriella påverkan på den omgivande miljön. Kulturmiljöer är områden där det finns historiskt och geografiskt samband betingat av den mänskliga påverkan och prägling som utformat eller bidragit till att utforma platsen eller på annat sätt ge den en mening.” ⁴⁸
Kulturmiljöarbete	”Den verksamhet som bedrivs för att främja kulturmiljöns värden. Det innefattar således såväl vård och levandegörande som nyttjande, dvs. sådana aktiviteter som syftar till att kulturmiljövärdena tas till vara och integreras i samhällsutvecklingen.” ⁴⁹
Kulturmiljövård	Begreppet används ibland synonymt med kulturmiljöarbete men även i snävare bemärkelse med fokus på vårdinsatser av olika slag.
Kulturarv	”Kan sägas utgöras av de traditioner och värden som vi medvetet eller omedvetet övertar från tidigare generationer. Det är både materiellt och immateriellt. Dess innehåll är öppet och dynamiskt och påverkas ständigt av tidsmässigt och socialt skiftande värderingar. Det inbegriper sådant som enskilda kulturminnen, kulturmiljöer, konstnärliga verk, myter och bruk – faktorer som vittnar om människans villkor i olika tider och civilisationer.” ⁵⁰

Fornlämning, fornlämningsområde och övrig kulturhistorisk lämning

Fornminne	Begreppet fornminne omfattar enligt kulturmiljölagen fornlämningar och fornfynd.
Fornlämning	<i>Fornlämningar</i> är fysiska lämningar av olika slag och definieras i kulturmiljölagen utifrån tre rekvisit: lämningar efter människors verksamhet under <i>forna tider</i> , som har tillkommit genom <i>äldre tiders bruk</i> och som är <i>varaktigt övergivna</i> . Kulturmiljölagen räknar också upp olika fornlämningskategorier som gravhögar, boplatser, ristningar och färdvägar. Från och med 1 januari 2014 gäller även att de ska ha tillkommit före år 1850.
Fornlämningsområde	Ett <i>fornlämningsområde</i> är det område kring lämningen som måste skyddas för att bevara fornlämningen.
Fornfynd	Fornfynd är föremål som saknar ägare när de hittas och som påträffas i eller vid en fornlämning och har samband med denna, eller påträffas under andra omständigheter och kan antas vara från tiden före 1850.

⁴⁶ Prop. 1998/99:114, Kulturutskottets bet. 1999/2000:KrU7.

⁴⁷ SOU 2012:37.

⁴⁸ Prop. 1998/99:114, s. 21.

⁴⁹ Prop. 1998/99:114, s. 21.

⁵⁰ Prop. 1998/99:114, s. 21.

Lämning	Ordet <i>lämning</i> används här som ett övergripande begrepp för fysisk lämning av något slag. Begreppen <i>fornlämning</i> och <i>övrig kulturhistorisk lämning</i> står för en lämning som har genomgått en <i>antikvarisk bedömning</i> .
Övrig kulturhistorisk lämning	Lämningar som inte uppfyller kulturmiljölagens krav för fornlämningar – de tre rekvisiten <i>eller</i> ålderskriteriet – klassificeras som <i>övrig kulturhistorisk lämning</i> . ⁵¹ Dessa skyddas inte av kulturmiljölagen som fornlämningar. För lämningar belägna i skogsmark gäller istället skogsvårdslagens skrivningar om hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. ⁵²
Kulturlämning	Används här synonymt med ”övrig kulturhistorisk lämning”.
Landskapselement	Exempel på landskapselement är bland annat alléer, byggnadsgrunder, fågator, hamlade träd, odlingsrösen, stenmurar och överloppsbyggnader (ekonomibyggnad på en jordbruksfastighet som inte längre behövs för gårdens drift). Landskapselementen omfattas av biotopskyddet inom miljöbalken vilket innebär att det är förbjudet att ta bort eller förstöra dem. ⁵³

Byggnadsminne, statligt byggnadsminne och kyrkligt kulturminne

Byggnadsminne	Byggnadsminnen är kulturhistoriskt värdefulla byggnader, miljöer och anläggningar som byggnadsminnesförklarats enligt bestämmelser i 3 kapitlet i kulturmiljölagen. Det betraktas vanligen som det starkaste kulturhistoriska skyddet bebyggelse i Sverige kan åtnjuta.
Statligt byggnadsminne	Byggnadsminnen som ägs av staten. Dessa förvaltas av olika statliga myndigheter. De är skyddade enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen m.m.
Kyrkligt kulturminne	Kyrkliga kulturminnen har skydd enligt 4 kapitlet i kulturmiljölagen. Alla Svenska kyrkans kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser som är uppförda eller anlagda före 1940 omfattas av tillståndsplikt vid väsentligt ändringar. Det finns också ett antal yngre kyrkobyggnader och begravningsplatser som är skyddade enligt särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet (efter 2013 fattas dessa beslut av länsstyrelserna). Till de kyrkliga kulturminnena hör också de kyrkliga inventarierna, som emellertid inte omfattas av denna statistikinsamling.

Hektar

En hektar är 10 000 kvadratmeter (m²) eller 0,01 kvadratkilometer (km²), vilket motsvarar arean av en kvadrat med 100 meters sidor (100 m × 100 m).

⁵¹ Riksantikvarieämbetet. 2014b.

⁵² Skogsvårdslagen (179:429) 30 §.

⁵³ Miljöbalken (1998:808) 7 kap. 11 §.

Datakällor

Riksantikvarieämbetet

FMIS

FMIS är Riksantikvarieämbetets nationella fornminnesinformationssystem som innehåller upplysningar om registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige, på land såväl som i vatten.

(Kompletterande register om lämningar i skogen finns hos Skogsstyrelsen.)

Bebyggelseregistret, BeBR

Bebyggelseregistret är ett nationellt informationssystem om det byggda kulturarvet. Registret uppdateras kontinuerligt och bygger på information från regionala museer, Svenska kyrkan, länsstyrelser, kommuner, universitet och högskolor i samverkan med Riksantikvarieämbetet. Registret innefattar alla byggnadsminnen i Sverige, både enskilda och statliga, samt alla (med några undantag) kyrkor. I registret finns även information om andra byggnader som är insamlat vid olika inventeringstillfällen. Byggnaderna behöver inte ha något kulturhistoriskt värde men har inventerats inom kulturhistoriska inventeringar. Det är därför inte ett heltäckande kunskapsunderlag med undantag för byggnadsminnen och kyrkor.

Källa

System för handläggning och uppföljning av kulturmiljövårdsanslaget.

Svenska kyrkan

Kyrkobyggnadsregistret.

Statistik om tilldelning och förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning.

Statistiska centralbyrån, SCB

Statistik om markanvändning och byggnader.

Boverket

Bostadsmarknadsenkät och Miljömålsenkät till kommuner (i samarbete med länsstyrelserna).

Ekonomistyrningsverket, ESV

Statsbudgetens årliga utfall.

Skogsstyrelsen

Hänsynsuppföljning kulturmiljöer.

Registret Skog & Historia innehåller registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i skogen. På sikt ska registret slås ihop med FMIS.

Naturvårdsverket

Kulturresevatens arealer.

Länsstyrelserna, RUS

Miljömålsenkät till kommuner (i samarbete med Boverket) och indikatorn ”q-märkt”.

Sveriges Hembygdsförbund

Statistik över den egna verksamheten.

Bilaga II. Tabeller

Skyddade och utpekade kulturmiljöer

Fornlämningar

Tabell 14. Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, totalt antal per år 2005–2015.

Table 14. Table 14. Ancient remains and other cultural/historical remains, total number per year, 2005–2015.

År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fornlämningar	254 172	258 932	262 004	266 549	270 623	273 284	275 198	277 691	279 626	281 611	283 669
Övrig kultur-historisk lämning	235 374	245 812	258 758	270 217	284 027	288 337	291 954	297 432	302 695	307 362	312 203
Summa	489 546	504 744	520 762	536 766	554 650	561 621	567 152	575 123	582 321	588 973	595 872

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Tabell 15. Fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar, uppdelade i kategorier, antal huvudobjekt 2015.

Table 15. Ancient remains and other cultural/historical remains, broken down by category, number of main objects, 2015.

KATEGORI*	Fornlämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	Summa
Gravar	119 327	12 684	132 011
Boplatser och visten	57 040	57 113	114 153
Övriga lämningstyper	4 880	99 436	104 316
Bebyggelselämningar	15 354	76 124	91 478
Industriell verksamhet och skogsbruk	13 834	71 308	85 142
Agrara lämningar	18 772	55 443	74 215
Metallframställning och bergsbruk	15 755	53 755	69 510
Kommunikations-/maritima lämningar	18 578	35 579	54 157
Ristningar hållmålningar och monument	20 979	8 418	29 397
Befästningsanläggningar	2 484	21 703	24 187
Jakt och fångst	20 814	2 309	23 123
Kult, offer och folktro	2 352	12 023	14 375

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

*Kategorierna går inte att summera eftersom ett objekt kan tillhöra mer än en kategori.

Tabell 16. Fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar per län, antal huvudobjekt 2015.

Table 16. Ancient remains and other cultural/historical remains per county, number of main objects, 2015.

Län	Fornlämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	Summa
Stockholm	17 647	14 091	31 738
Uppsala	19 715	16 581	36 296
Södermanland	14 263	11 889	26 152
Östergötland	17 205	16 563	33 768
Jönköping	9 852	23 117	32 969
Kronoberg	12 885	10 407	23 292
Kalmar	15 333	18 606	33 939
Gotland	13 157	9 425	22 582
Blekinge	4 115	10 149	14 264
Skåne	19 383	21 009	40 392
Halland	7 561	7 973	15 534
Västra Götaland	44 807	42 937	87 744
Värmland	11 742	12 586	24 328
Örebro	3 212	11 646	14 858
Västmanland	9 639	10 701	20 340
Dalarna	8 009	13 326	21 335
Gävleborg	7 705	18 441	26 146
Västernorrland	8 557	8 030	16 587
Jämtland	10 564	11 251	21 815
Västerbotten	9 635	10 155	19 790
Norrbottn	18 683	13 320	32 003
Riket	283 669	312 203	595 872

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Tabell 17. Nyttillkomna och borttagna fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar per län, totalt antal huvudobjekt för perioden 2005–2015.

Table 17. Newly added and removed ancient remains and other cultural/historical remains per county, total number of main objects for the period 2005–2015.

Nyttillkomna objekt, antal				Borttagna objekt, antal			
Län	Fornlämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	Summa	Fornlämningar	Övrig kulturhistorisk lämning	Summa	
Stockholm	1 190	1 143	2 333	161	104	265	
Uppsala	1 701	4 496	6 197	118	104	222	
Södermanland	692	1 539	2 231	48	48	96	
Östergötland	1 041	2 418	3 459	124	75	199	
Jönköping	1 044	3 803	4 847	67	37	104	
Kronoberg	1 652	4 717	6 369	20	10	30	
Kalmar	1 249	1 193	2 442	39	35	74	
Gotland	278	844	1 122	18	51	69	
Blekinge	1 306	4 988	6 294	34	11	45	
Skåne	1 756	5 736	7 492	172	90	262	
Halland	245	347	592	82	33	115	
Västra Götaland	1 588	2 364	3 952	368	155	523	
Värmland	879	1 270	2 149	24	8	32	
Örebro	530	1 555	2 085	46	14	60	
Västmanland	520	824	1 344	54	44	98	
Dalarna	1 339	1 994	3 333	10	13	23	
Gävleborg	1 089	2 267	3 356	11	11	22	
Västernorrland	266	970	1 236	29	24	53	
Jämtland	935	2 795	3 730	5	30	35	
Västerbotten	666	1 214	1 880	25	11	36	
Norrbottn	1 763	1 311	3 074	28	17	45	
Riket	21 729	47 788	69 517	1 483	925	2 408	

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

Tabell 18. Nyttillkomna och borttagna fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar, antal huvudobjekt per år*, 2005–2015.

Table 18. Newly added and removed ancient remains and other cultural/historical remains, number of main objects per year*, 2005–2015.

Antal nyttillkomna platser	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fornlämningar	80	946	382	2 331	4 063	2 650	2 049	2 580	2 090	2 217	2 341
Övrig kulturhistorisk lämning	20	406	122	4 834	13 640	4 131	3 993	5 358	5 266	4 893	5 125
Summa nyttillkomna	100	1 352	504	7 165	17 703	6 781	6 042	7 938	7 356	7 110	7 466

Antal borttagna platser	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fornlämningar	**	76	180	244	178	116	108	188	126	106	161
Övrig kulturhistorisk lämning	**	87	173	239	105	39	37	103	52	44	46
Summa borttagna	**	163	353	483	283	155	145	291	178	150	207

Källa: Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet

*År då ärendet registrerades i FMIS.

**Uppgift saknas.

Tabell 19. Skador på forn- och övriga kulturhistoriska lämningar 2012–2015. Andel lämningar som påverkats eller skadats på avverkningsområden.

Table 19. Damage to ancient and other cultural/historical remains 2012–2015. Proportion of remains impacted or damaged in felling areas.

År	2012	2013	2014	2015
Påverkan (procent)	18	28	17	22
Skada eller grov skada (procent)	18	17	19	21
Totalt antal lämningar som inventerats	878	1 105	956	890

Källa: Skogsstyrelsen

Byggnadsminnen

Tabell 20. Byggnadsminnen och statliga byggnadsminnen 2015, antal* per län.

Table 20. Historic buildings and national historic buildings 2015, number* per county.

Län	Byggnadsminnen	Statliga byggnadsminnen	Totalt
Stockholm	185	82	267
Uppsala	66	19	85
Södermanland	59	15	74
Östergötland	136	8	144
Jönköping	124	6	130
Kronoberg	37	2	39
Kalmar	122	10	132
Gotland	277	11	288
Blekinge	86	10	96
Skåne	179	24	203
Halland	46	4	50
Västra Götaland	247	26	273
Värmland	67	1	68
Örebro	56	3	59
Västmanland	48	3	51
Dalarna	82	7	89
Gävleborg	102	5	107
Västernorrland	69	4	73
Jämtland	96	2	98
Västerbotten	77	12	89
Norrbottn	33	11	44
Riket	2 194	265	2 459

Källa: Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

*Antal beslut, där ett byggnadsminne/statligt byggnadsminne kan bestå av flera byggnader.

Tabell 21. Byggnadsminnen (BM) och statliga byggnadsminnen (SBM) 2015 per huvudgrupp, antal*.

Table 21. Historical buildings (BM) and national historic buildings (SBM), 2015, per main group, number*.

Huvudgrupp	Exempel på kategorier inom grupperna	BM	SBM	BM+SBM
<u>Bostadsbebyggelse</u>				
Bostadsbebyggelse	<i>Borgargård, handelsgård, bostadshus, skola, fiskegård</i>	588	18	606
Boställe och tjänstebostad	<i>Biskopsgård, prästgård, officersboställe, torp</i>	136	30	166
Summa bostadsbebyggelse		724	48	772
<u>Areella näringar</u>				
Jordbruk	<i>Backstuga, bergsmansgård, bondgård, finngård, fåbod, förläggargård, kvarn, torp</i>	316	7	323
Fiske och sjöfart	<i>Hamn, skärgårdsby</i>	6	0	6
Skogsbruk	<i>Flottningsanläggning, skogsarbetaranläggning</i>	3	0	3
Summa areella näringar		325	7	332
<u>Kultur och föreningsliv</u>				
Religionsutövning	<i>Frikyrka, församlingshem, kapell, kyrka, synagoga</i>	58	2	60
Kultur och nöjesliv	<i>Biograf, cirkus, konserthus, folkpark, teater</i>	56	3	59
Folkrörelse och föreningsliv	<i>Folkets hus, nykterhetsloge, ordenshus</i>	34	0	34
Konstnärligt skapande	<i>Konstnärsateljé, utställningslokal</i>	8	0	8
Summa kultur och föreningsliv		156	5	161
<u>Offentlig bebyggelse</u>				
Kommunikation	<i>Bro, fyrplats, gästgivargård, hotell, järnvägsstation, posthus, telegrafstation, televerk</i>	152	57	209
Utbildning och vetenskap	<i>Bibliotek, museum, skola, läroverk, universitetsinstitution</i>	95	23	118
Försvärsväsende	<i>Befästning, kasernetablissemang, örlogsbas</i>	52	49	101
Offentlig förvaltning	<i>Rådhus, sockenstuga, stadshus</i>	50	4	54
Rättsväsende	<i>Polishus, tingshus, arrest, häkte</i>	44	4	48
Hälsa-, sjuk- och socialvård	<i>Apotek, fattighus, sjukhus, ålderdomshem</i>	36	2	38
Samhällsservice och teknisk försörjning	<i>Brandstation, kraftverk, vattentorn</i>	34	0	34
Summa offentlig bebyggelse		463	139	602
<u>Stadsrum, park och rekreation</u>				
Rekreation och turism	<i>Badhus, fritidshus, sommarvilla, hälsobrunn</i>	61	4	65
Park och trädgård	<i>Park, botanisk trädgård</i>	7	2	9
Stadsrum	<i>Gatumark, park, torg</i>	5	0	5
Summa stadsrum, park och rekreation		73	6	79
<u>Handel, hantverk och industri</u>				
Hantverk och manufaktur	<i>Bruk, bränneri, gruva, hytta, kvarn, spinneri, såg, varv, verkstad</i>	147	4	151
Handel och bankväsende	<i>Bank, handelshus, tullhus</i>	60	9	69
Industri	<i>Industrianläggning</i>	16	0	16
Summa handel, hantverk och industri		223	13	236
<u>Slott och herrgård</u>				
	<i>Herrgård, kungsgård, slott, säteri</i>	230	46	276
<u>Ej angivet</u>				
		0	1	1
Samtliga		2 194	265	2 459

Källa: Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

*Antal beslut, där ett byggnadsminne/statligt byggnadsminne kan bestå av flera byggnader.

Tabell 22. Byggnadsminnen (BM) och statliga byggnadsminnen (SBM) 2015 per huvudgrupp och län, antal.

Table 22. Historic buildings (BM) and national historic buildings (SBM), 2015, per main group and county, number.

Län	Bostadsbebyggelse		Areella näringar (jordbruk m.m.)		Kultur och föreningsliv		Offentlig bebyggelse		Stadsrum, park och rekreation		Handel, hantverk och industri		Slott och herrgård		Ej angivet		Summa
	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	BM	SBM	
Stockholm	55	13	8	1	19	2	45	37	16	6	15	11	27	12	0	0	267
Uppsala	14	5	6	0	3	1	16	10	4	0	11	0	12	3	0	0	85
Södermanland	19	6	4	0	3	0	11	5	2	0	4	0	16	4	0	0	74
Östergötland	38	3	11	0	5	1	28	2	5	0	12	0	37	2	0	0	144
Jönköping	67	1	4	0	5	0	20	3	3	0	12	0	13	1	0	0	129
Kronoberg	11	1	1	0	8	0	8	0	0	0	3	1	6	0	0	0	39
Kalmar	59	1	14	0	2	0	28	6	5	0	6	0	8	3	0	0	132
Gotland	171	2	55	0	7	0	22	8	4	0	17	0	1	1	0	0	288
Blekinge	20	1	6	0	4	0	37	9	3	0	7	0	9	0	0	0	96
Skåne	59	5	29	1	9	0	45	11	4	0	12	0	21	7	0	0	203
Halland	6	0	16	0	7	0	6	2	1	0	1	0	9	2	0	1	51
Västra Götaland	77	3	25	0	15	0	66	18	7	0	31	0	26	5	0	0	273
Värmland	16	0	7	0	5	0	6	1	1	0	13	0	19	0	0	0	68
Örebro	8	0	5	0	10	0	16	0	2	0	10	1	5	2	0	0	59
Västmanland	17	1	3	0	4	0	7	0	1	0	7	0	9	2	0	0	51
Dalarna	13	2	24	2	12	1	13	1	5	0	12	0	3	1	0	0	89
Gävleborg	18	0	32	0	4	0	18	4	1	0	26	0	3	1	0	0	107
Västernorrland	21	1	7	0	15	0	20	3	0	0	4	0	2	0	0	0	73
Jämtland	7	1	50	0	11	0	17	1	6	0	4	0	1	0	0	0	98
Västerbotten	23	1	9	3	3	0	23	8	1	0	15	0	3	0	0	0	89
Norrbottn	5	1	9	0	5	0	11	10	2	0	1	0	0	0	0	0	44
Riket	724	48	325	7	156	5	463	139	73	6	223	13	230	46	0	1	2 459

Källa: Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet

Kyrkliga kulturminnen

Tabell 23. Kyrkliga kulturminnen per län 2015, antal kyrkor.

Table 23. Sacred historic monuments per county, 2015, number of churches.

Kyrkliga kulturminnen*	Antal
Stockholm	216
Uppsala	138
Södermanland	107
Östergötland	189
Jönköping	174
Kronoberg	105
Kalmar	133
Gotland	98
Blekinge	50
Skåne	459
Halland	122
Västra Götaland	700
Värmland	110
Örebro	86
Västmanland	68
Dalarna	94
Gävleborg	104
Västernorrland	102
Jämtland	107
Västerbotten	92
Norrbottn	100
Riket	3 354

Källa: Svenska kyrkan, kyrkobyggnadsregistret

**Endast kyrkor som ägs av Svenska kyrkan. Med reservation för fel som kan ha uppkommit i fråga om skyddsstatus, i synnerhet begravningskapell.*

Tabell 24. Kulturresevat enligt miljöbalken. Antal och areal per län 2015.

Table 24. Cultural reserves under the *Environmental Code*. Number and area per county, 2015.

Län	Kommun	Beslut/Förvaltare	Kulturresevatets namn	Typ av miljö	Areal, hektar	Beslut
Blekinge	Ronneby	Länsstyrelse	Ronneby Brunnspark	Brunnspark och odlingslandskap	101,9	2003-04-04
Dalarna	Ålvdalen	Kommun	Dysdalen	Fornlämningsområde med spår från sentida myrjämsframställning	69,2	2008-04-15
Dalarna	Falun	Länsstyrelse	Stabergs bergsmansgård	Industri- och gårdsmiljö (gruv- och hyttmiljö) med odlingslandskap och trädgård	48,6	2013-05-27
Dalarna	Malung	Länsstyrelse	Kvanstensbrottet i Östra Utsjö	Industri- och gårdsmiljö (kvarnstensbrott)	14,1	2003-11-03
Gotland	Gotland	Länsstyrelse	Norrby i Väte	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	32,8	2002-06-17
Gävleborg	Gävle	Länsstyrelse	Axmarbruk	Industri- och odlingslandskap på inägo- och utmark	34,7	2011-06-07
Gävleborg	Ovanåker	Länsstyrelse	Väsbo fåbodar	Fåbodemiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	21,6	2008-06-09
Gävleborg	Hudiksvall, Ljusdal	Länsstyrelse	Västerång	Gårdsmiljö (hälsingegård) och odlingslandskap på inägo- och utmark	401,1	2002-09-02
Halland	Laholm	Länsstyrelse	Bollaltebygget	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	13,0	2008-10-23
Halland	Kungsbacka	Länsstyrelse	Måragården	Gårdsmiljö (kaptensboställe) och odlingslandskap på inägo- och utmark	31,0	2003-04-04
Halland	Kungsbacka	Länsstyrelse	Åskhult	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	137,9	2004-06-21
Jämtland	Härjedalen	Länsstyrelse	Lillhärjebygget	Gårdsmiljö (fålgård) och odlings- och fjälllandskap	2 888,2	2002-03-25
Jönköping	Vetlanda	Länsstyrelse	Högarps by	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	59,9	2010-03-19
Jönköping	Aneby	Länsstyrelse	Åsens by	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	34,9	2000-03-06
Kronoberg	Älmhult	Länsstyrelse	Kommunierbostället Råshult	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	45,9	2002-12-16
Norrbottn	Anvåsjaur	Länsstyrelse	Gallejaur by	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	103,5	2008-08-05
Norrbottn	Övertorneå	Länsstyrelse	Hanhinvittikko fåbod	Fåbodemiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	7,0	2002-06-07
Skåne	Osby	Länsstyrelse	Örnåås	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	70,0	2006-05-10
Stockholm	Österåker	Länsstyrelse	Brottö skärgårdsjordbruk	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	137,4	2004-04-13
Stockholm	Stockholm	Kommun	Igelbäcken	Tätortsnära odlingslandskap och rekreationsområde	411,9	2006-06-12
Stockholm	Salem	Kommun	Nedre Söderby	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	40,9	2010-09-30
Uppsala	Tierp	Länsstyrelse	Lingnåre	Fossilt odlingslandskap	27,6	2004-12-15
Uppsala	Uppsala	Länsstyrelse	Linnés Hammarby	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	43,9	2007-05-13
Värmland	Filipstad, Karlstad	Länsstyrelse	Krigsflygfält 16 Brattforsheden	Försvarsmiljö	397,5	2003-06-17
Värmland	Torsby	Länsstyrelse	Juhola finngård	Gårdsmiljö (finngård) och odlingslandskap på inägo- och utmark	46,1	2001-12-10
Västerbotten	Storuman	Länsstyrelse	Atoklimpoe/Atoklimpen	Samisk renskötselmiljö	944,8	2005-09-19
Västerbotten	Vilhelmina	Länsstyrelse	Fatmomakke kyrkstad	Kyrkstad för samer och nybyggare	17,5	2014-06-23
Västerbotten	Norsjö	Länsstyrelse	Rörträsk silångar	Slätterångar med översilningssystem	26,9	2002-06-26
Västernorrland	Timrå	Kommun	Lögdö bruk	Industri- och odlingslandskap på inägo- och utmark	7,1	2004-11-29
Västernorrland	Kramfors	Länsstyrelse	Mariebergs sågverkssamhälle	Industri- och odlingslandskap på inägo- och utmark	3,4	2004-04-19
Västernorrland	Ömsköldsvik	Länsstyrelse	Sandvikens fiskeläge	Fiskeläge	23,7	2005-02-17
Västmanland	Norberg	Länsstyrelse	Bråfors bergsmansby	Gårdsmiljö (bergsmansgård) och odlingslandskap på inägo- och utmark	80,6	2006-12-08

Län	Kommun	Beslut/Förvaltare	Kulturresevatets namn	Typ av miljö	Areal, hektar	Beslut
Västmanland	Västerås	Kommun	Gäddholm	Herrgårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	396,5	2008-11-06
Västra Götaland	Alingsås	Kommun	Gräfsnäs slottspark	Slottsruin, park och friluftsområde	12,1	2010-06-16
Västra Götaland	Härnäs, Mölndal	Länsstyrelse	Gunnabo	Slottsmiljö med trädgårdar och landskapspark	101,1	2003-06-10
Västra Götaland	Mark	Kommun	Ramsholmens odlingslandskap	Fossilt odlingslandskap	74,2	2005-04-26
Västra Götaland	Skövde	Länsstyrelse	Valby Sörgården	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägomark	25,3	2008-12-03
Västra Götaland	Mellerud	Länsstyrelse	Åsnebyn	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	41,1	2008-02-19
Örebro	Nora	Länsstyrelse	Gamla Pershyttans bergsmansby	Industriemiljö (bruks- och gruvmiljö)	127,6	2004-12-10
Örebro	Örebro	Kommun	Karlslund	Tätortsnära herrgårdsmiljö med park och trädgård	160,6	2010-05-26
Örebro	Örebro	Kommun	Sommarro	Tätortsnära gårdsmiljö (lander) med park	65,3	2010-03-24
Östergötland	Linköping	Länsstyrelse	Öna	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	53,5	2002-06-19
Östergötland	Ydre	Länsstyrelse	Smedstorps dubbelgård	Gårdsmiljö och odlingslandskap på inägo- och utmark	84,1	2001-01-26

Skyddade byggnader i kommunerna

Tabell 25. Antal skyddade objekt i detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (2010:900) i 11 län*. Miljömålsindikatorn "q-märkt" 2000–2010.

Table 25. Number of objects protected in detailed zoning plans or area regulations under the Planning and Building Act (2010:900) in 11 counties*. Environmental objective indicator "q-marked", 2000–2010.

År	Antal skyddade byggnader i 11 län
2000	17 574
2001	18 739
2002	20 215
2003	22 113
2004	23 641
2005	26 132
2006	27 190
2007	28 309
2008	28 733
2009	29 293
2010	30 011

Källa: RUS (Länsstyrelserna Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet)

* Halland, Jämtland, Kalmar, Kronoberg, Norrbotten, Skåne, Värmland, Västerbotten, Västra Götaland, Örebro och Östergötland.

Tabell 26. Rivningsförbud. Antal kommuner som anger att man har skyddat Inga, 1–10, respektive fler än 10 byggnader genom rivningsförbud i detaljplan eller områdesbestämmelser, 2004–2015.

Table 26. Demolition bans. Number of municipalities reporting that they have protected: None, 1–10, or more than 10 buildings via demolition bans in detailed zoning plans or area regulations, 2004–2015.

År	Inga byggnader	1–10 byggnader	Fler än 10 byggnader	Summa
2004	76	164	50	290
2005	74	162	54	290
2006	83	125	82	290
2007	85	104	101	290
2008	87	114	89	290
2009	91	111	88	290
2010	85	114	91	290
2011	77	118	95	290
2012*	-	-	-	-
2013	57	111	122	290
2014	68	105	117	290
2015	65	113	110	288

Källa: Boverkets Bostadsmarknadsenkät till och med 2005, från och med 2006 Boverket/RUS Miljömålsenkät

*Uppgifterna samlades inte in.

Markanvändning och byggnader

Markanvändning

Tabell 27. Markanvändningen efter markanvändningskategorier, areal per län 2010, hektar.

Table 27. Land use broken down by land-use category, area per county, 2010, hectares.

Län	Jordbruks- mark		Jordbruks- mark	Skogsmark		Skogsmark produktiv*	Skogsmark improduktiv**	Bebyggd mark med tillhörande mark		Täcker och gruvområden	Golfbanor och skidpister	Öppen myr***	Naturligt gräs- bevuxen mark	Berg i dagen och övrig mark	Total landareal
	åkermark	betesmark	mark	mark	produktiv*	produktiv*	improduktiv**								
Stockholm	84 481	11 150	11 150	293 000	293 000	293 000	71 000	87 972	1 455	1 455	4 628	3 206	-	95 732	652 624
Uppsala	167 690	17 646	17 646	451 000	451 000	451 000	43 000	38 827	1 535	1 535	1 103	11 480	350	86 575	819 207
Södermanland	125 986	17 350	17 350	344 000	344 000	344 000	40 000	34 714	735	735	1 116	5 506	500	37 699	607 606
Östergötland	204 303	42 552	42 552	621 000	621 000	621 000	91 000	50 556	1 091	1 091	1 429	8 168	100	34 258	1 054 458
Jönköping	89 779	39 446	39 446	702 000	702 000	702 000	38 000	48 812	3 724	3 724	1 234	34 716	-	86 027	1 043 739
Kronoberg	48 656	21 202	21 202	647 000	647 000	647 000	40 000	36 202	2 837	2 837	439	28 570	-	17 581	842 488
Kalmar	123 853	71 387	71 387	714 000	714 000	714 000	68 000	47 720	1 033	1 033	968	7 864	5 600	76 127	1 116 551
Gotland	86 125	23 409	23 409	121 000	121 000	121 000	35 000	14 958	1 307	1 307	429	3 035	2 750	25 392	313 405
Blekinge	31 269	11 555	11 555	170 000	170 000	170 000	13 000	21 943	318	318	390	929	4 050	39 680	293 133
Skåne	448 804	57 208	57 208	387 000	387 000	387 000	20 000	99 973	3 688	3 688	4 727	8 942	2 750	63 786	1 096 879
Halland	109 912	15 745	15 745	296 000	296 000	296 000	29 000	37 750	952	952	1 714	15 537	600	35 535	542 744
Västra Götaland	470 315	62 222	62 222	1 280 000	1 280 000	1 280 000	199 000	150 656	4 179	4 179	3 985	61 823	200	147 350	2 379 730
Värmland	108 030	6 779	6 779	1 323 000	1 323 000	1 323 000	157 000	54 557	1 363	1 363	1 214	99 013	450	309	1 751 715
Örebro	105 388	9 037	9 037	586 000	586 000	586 000	53 000	38 473	3 194	3 194	787	30 594	100	23 821	850 394
Västmanland	102 593	7 116	7 116	311 000	311 000	311 000	45 000	26 271	1 145	1 145	803	15 292	450	2 146	511 815
Dalarna	61 256	12 835	12 835	1 872 000	1 872 000	1 872 000	381 000	65 341	2 366	2 366	2 770	312 644	88 200	4 549	2 802 961
Gävleborg	67 921	5 798	5 798	1 482 000	1 482 000	1 482 000	136 000	51 678	3 086	3 086	1 048	63 266	950	187	1 811 934
Västernorrland	49 985	2 311	2 311	1 674 000	1 674 000	1 674 000	232 000	51 080	2 195	2 195	739	128 701	50	14 107	2 155 167
Jämtland	41 207	12 968	12 968	2 493 000	2 493 000	2 493 000	974 000	51 204	4 643	4 643	3 643	576 055	701 000	36 760	4 894 480
Västerbotten	70 979	2 284	2 284	3 114 000	3 114 000	3 114 000	856 000	70 796	6 076	6 076	1 248	727 635	552 050	66 145	5 467 214
Norrbottn	34 924	1 909	1 909	3 594 000	3 594 000	3 594 000	2 279 000	70 965	13 726	13 726	1 246	1 542 014	1 869 950	317 946	9 725 679
Riket	2 633 457	451 908	451 908	22 475 000	22 475 000	22 475 000	5 800 000	1 150 450	60 647	60 647	35 659	3 684 990	3 230 100	1 211 712	40 733 923

Källa: SCB

* Arealen skogsmark, produktiv bygger på uppgifter om den traditionella ägoslaget produktiv skogsmark i Riksskogstaxeringen.

** Arealen skogsmark, improduktiv är beräknad som skillnaden mellan arealen skogsmark enligt FAO/skogsvårdslagen och den traditionella ägoslaget produktiv skogsmark i Riksskogstaxeringen.

*** Exklusive torvåker.

Tabell 28. Bebyggd mark med tillhörande mark, areal per län för olika markkategorier, 2010, hektar.

Table 28. Built-up land with associated land, area per county for different land categories, 2010, hectares.

Län	Mark med bostäder (småhus)	Mark med bostäder (flerbostadshus)	Mark med tillverknings-industri	Mark med handel och affärsverksamhet	Mark med offentlig förvaltning, offentlig service och fritidsanläggningar			Mark med transport-infrastruktur	Mark med tekniska anläggningar	Mark med ekonomibyggnader och övriga byggnader	Bebyggd mark totalt
					anläggningar	service och fritidsanläggningar	anläggningar				
Stockholm	47 343	5 472	3 377	3 189	4 996			20 286	1 020	2 289	87 972
Uppsala	15 527	1 282	1 482	603	1 574			14 980	456	2 923	38 827
Södermanland	13 618	998	1 835	525	1 513			13 649	333	2 243	34 714
Östergötland	17 302	1 645	2 801	797	2 138			21 145	603	4 126	50 556
Jönköping	14 313	1 156	3 611	657	1 891			23 014	494	3 677	48 812
Kronoberg	11 060	615	1 917	537	1 237			17 731	356	2 750	36 202
Kalmar	16 440	863	2 272	512	1 810			21 508	554	3 762	47 720
Gotland	6 466	208	427	285	640			5 156	93	1 682	14 958
Blekinge	9 210	403	1 085	321	907			7 840	308	1 869	21 943
Skåne	36 632	3 262	7 472	2 134	4 929			33 966	1 238	10 339	99 973
Halland	14 581	807	1 906	542	1 719			14 147	491	3 557	37 750
Västra Götaland	58 430	4 821	9 385	3 280	7 110			53 777	1 640	12 214	150 656
Värmland	19 186	1 064	2 206	653	2 113			24 719	684	3 931	54 557
Örebro	14 270	1 085	2 500	668	1 561			15 389	442	2 559	38 473
Västmanland	9 173	1 030	1 759	684	1 255			10 405	273	1 692	26 271
Dalarna	24 568	1 201	2 485	909	2 070			30 406	700	3 001	65 341
Gävleborg	16 980	1 138	2 819	785	1 853			25 106	542	2 456	51 678
Västernorrland	16 163	1 107	2 033	686	1 869			25 786	705	2 731	51 080
Jämtland	12 249	671	980	666	1 455			32 102	624	2 455	51 204
Västerbotten	17 051	1 117	2 289	677	1 918			43 281	839	3 624	70 796
Norrbottn	16 721	1 031	3 398	1 024	1 884			42 504	1 374	3 029	70 965
Riket	407 283	30 977	58 039	20 134	46 442			496 898	13 769	76 908	1 150 450

Källa: SCB

Fastighetsbestånd

Tabell 29. Antal byggnader* efter ändamål och län 2015.

Table 29. Number of buildings, broken down by purpose and county, 2015.

Län	Bostadsbyggnad	Industribyggnad	Samhällsfunktion	Verksamhet**	Ekonomi- och komplementbyggnad		Santliga byggnader
						Övrig byggnad	
Stockholm	375 582	6 759	13 770	7 653	365 881	11 139	780 784
Uppsala	101 178	2 126	3 824	1 515	147 568	2 163	258 374
Södermanland	93 142	1 849	2 994	1 188	118 501	983	218 657
Östergötland	128 666	3 581	5 810	2 335	206 162	2 841	349 395
Jönköping	111 622	5 186	6 064	2 186	175 986	10 459	311 503
Kronoberg	70 307	2 222	2 704	1 367	118 256	865	195 721
Kalmar	112 701	3 513	4 574	1 898	182 502	1 882	307 070
Gotland	30 371	484	1 234	1 355	49 794	584	83 822
Blekinge	60 785	1 305	2 200	1 042	96 269	956	162 557
Skåne	327 001	10 938	15 547	7 420	492 313	11 721	864 940
Halland	116 989	2 990	3 663	1 799	162 589	1 316	289 346
Västra Götaland	453 412	14 003	18 498	8 565	595 507	11 450	1 101 435
Värmland	119 243	3 054	4 130	1 893	171 544	1 023	300 887
Örebro	91 590	2 921	3 677	1 592	138 470	1 403	239 653
Västmanland	70 912	2 261	2 772	1 333	101 775	2 214	181 267
Dalarna	158 305	3 348	5 082	2 590	261 948	2 793	434 066
Gävleborg	116 659	2 897	4 003	1 947	200 806	2 084	328 396
Västernorrland	111 546	2 745	4 068	1 734	168 135	2 044	290 272
Jämtland	92 077	1 543	2 939	1 467	139 118	2 463	239 607
Västerbotten	121 369	2 676	3 975	1 821	195 900	2 762	328 503
Norrbottn	118 347	3 359	4 833	1 822	203 264	10 214	341 839
Riket	2 981 804	79 760	116 361	54 522	4 292 288	83 359	7 608 094

Källa: Fastighetsregistrets byggnadsdel 2015

*Byggnad avser i fastighetsregistret så kallad registerbyggnad. En fysisk byggnad, till exempel ett parhus eller radhus, kan ligga på flera fastigheter. I det fallet delas en fysisk byggnad upp i flera registerbyggnader.

**Till exempel kontorsverksamhet, lager, butiker eller annan ekonomisk verksamhet.

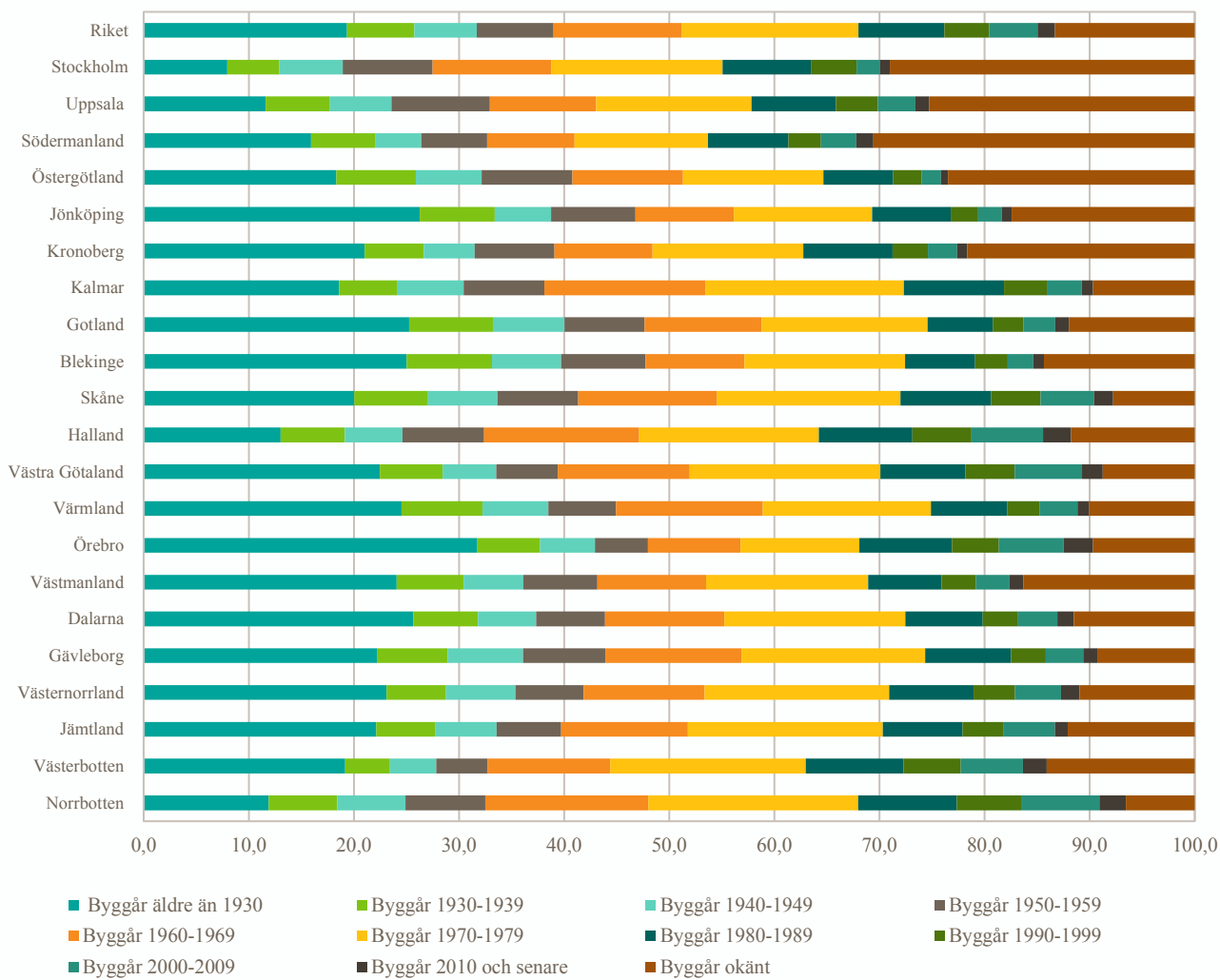
Tabell 30. Antal bostadsbyggnader* efter byggnadsår och län 2015.

Table 30. Number of residential buildings, broken down by year of construction and county, 2015.*

Län	Byggnadsår äldre än 1930	1930–1939	1940–1949	1950–1959	1960–1969	1970–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2009	Byggnadsår 2010 och senare	Byggnadsår okänt	Samtliga bostadsbaser
Stockholm	44 629	24 590	24 329	28 550	58 156	75 057	35 263	22 926	27 959	9 468	24 655	375 582
Uppsala	19 402	4 308	4 453	4 957	11 781	18 840	9 414	5 516	5 969	2 294	14 244	101 178
Södermanland	20 605	5 207	5 454	5 715	11 239	17 278	7 076	3 652	4 511	1 143	11 262	93 142
Östergötland	29 720	7 290	8 491	8 348	14 813	22 589	10 335	5 085	5 611	2 288	14 096	128 666
Jönköping	24 813	7 482	7 982	8 757	14 459	19 492	9 117	3 692	3 978	1 496	10 354	111 622
Kronoberg	18 039	4 320	3 898	4 605	7 981	12 101	5 178	2 365	2 635	1 096	8 089	70 307
Kalmar	27 115	7 184	6 430	7 908	11 673	17 382	7 867	3 703	3 569	1 506	18 364	112 701
Gotland	9 639	1 818	1 586	1 526	2 678	3 436	2 671	1 355	1 878	847	2 937	30 371
Blekinge	14 904	4 687	3 818	3 902	8 492	9 723	4 408	1 857	2 218	667	6 109	60 785
Skåne	73 530	19 532	16 654	19 149	41 022	59 338	26 407	15 379	20 931	6 390	28 669	327 001
Halland	15 232	7 152	6 414	9 080	17 277	19 979	10 412	6 593	7 957	3 121	13 772	116 989
Västra Götaland	90 846	31 855	29 937	34 775	59 951	79 054	39 054	21 445	22 928	8 287	35 280	453 412
Värmland	29 834	9 685	7 853	9 545	11 245	18 226	7 943	3 676	2 930	1 188	17 118	119 243
Örebro	23 146	7 292	6 233	6 989	10 184	14 472	5 664	2 653	2 800	1 184	10 973	91 590
Västmanland	13 177	3 956	4 461	5 434	10 872	13 389	6 760	2 929	2 298	777	6 859	70 912
Dalarna	33 303	8 875	7 672	12 013	14 791	22 700	13 430	5 326	4 402	1 504	34 289	158 305
Gävleborg	30 659	8 321	6 255	9 365	10 920	15 347	8 694	3 067	2 642	1 080	20 309	116 659
Västernorrland	20 432	8 466	6 980	9 632	11 727	14 889	7 429	3 030	2 045	725	26 191	111 546
Jämtland	14 656	5 614	4 062	5 757	7 654	11 691	7 037	2 862	3 094	1 488	28 162	92 077
Västerbotten	14 070	7 450	7 091	11 349	12 304	17 929	9 735	4 869	4 318	1 566	30 688	121 369
Norrbottnen	9 423	5 862	7 136	10 127	13 310	19 331	9 932	5 154	2 635	1 093	34 344	118 347
Riket	577 174	190 946	177 189	217 483	362 529	502 243	243 826	127 134	137 308	49 208	396 764	2 981 804

Källa: Fastighetsregistrets byggnadsdel 2015

*Byggnad avser i fastighetsregistret så kallad registerbyggnad. En fysisk byggnad, till exempel ett parhus eller radhus, kan ligga på flera fastigheter. I det fallet delas en fysisk byggnad upp i flera registerbyggnader.

Källa: Fastighetsregistrets byggnadsdel 2015

Figur 36. Länsvis fördelning av bostadsbyggnader efter byggår, 2015.

Figure 36. County-wise distribution of residential buildings, broken down by year of construction, 2015.

**Byggnad avser i fastighetsregistret så kallad registerbyggnad. En fysisk byggnad, till exempel ett parhus eller radhus, kan ligga på flera fastigheter. I det fallet delas en fysisk byggnad upp i flera registerbyggnader.*

Rivningar

Tabell 31. Antal påbörjade rivningar av flerbostadshus, antal lägenheter per år 1949–2015.

Table 31. Number of commenced demolitions of multiple-unit dwellings, number of flats per year, 1949–2015.

År	Antal lägenheter	År	Antal lägenheter	År	Antal lägenheter
1949	693	1971	8 155	1993	846
1950	797	1972	6 771	1994	1 491
1951	726	1973	7 211	1995	2 458
1952	744	1974	5 145	1996	2 612
1953	1 124	1975	4 534	1997	3 583
1954	1 720	1976	3 468	1998	3 025
1955	2 012	1977	4 099	1999	3 608
1956	2 114	1978	3 361	2000	4 616
1957	2 398	1979	3 127	2001	3 829
1958	3 440	1980	2 133	2002	2 087
1959	4 615	1981	1 317	2003	1 494
1960	5 759	1982	2 365	2004	1 348
1961	5 882	1983	3 208	2005	1 768
1962	6 564	1984	1 562	2006	1 867
1963	7 160	1985	1 351	2007	952
1964	9 018	1986	790	2008	893
1965	8 362	1987	935	2009	487
1966	7 697	1988	708	2010	495
1967	8 528	1989	635	2011	768
1968	9 282	1990	675	2012	566
1969	8 615	1991	719	2013	826
1970	8 619	1992	479	2014	468
				2015	739

Källa: SCB

Tabell 32. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak*, antal lägenheter per år 1998–2015.

Table 32. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition, number of flats per year, 1998–2015.

År	Rivning p.g.a. uthyrningssvårigheter	Rivning av andra orsaker	Totalt
1998	2 827	198	3 025
1999	3 461	147	3 608
2000	4 387	229	4 616
2001	3 576	253	3 829
2002	2 007	80	2 087
2003	1 429	65	1 494
2004	1 100	248	1 348
2005	1 613	155	1 768
2006	1 116	751	1 867
2007	866	86	952
2008	784	109	893
2009	382	105	487
2010	389	106	495
2011	532	236	768
2012	251	315	566
2013	437	389	826
2014	141	327	468
2015	197	542	739
År 1998–2015	25 495	4 341	29 836

Källa: SCB

*Uppdelning på rivningsorsak finns från och med 1998.

Tabell 33. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak* och län, antal lägenheter 1998–2015.

Table 33. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition and county, number of flats, 1998–2015.

Län	Rivning p.g.a.		Totalt
	uthyrningssvårigheter	Rivning av andra orsaker	
Stockholm	0	1 036	1 036
Uppsala	467	83	550
Södermanland	911	115	1 026
Östergötland	1 347	231	1 578
Jönköping	630	123	753
Kronoberg	118	38	156
Kalmar	426	142	568
Gotland	7	8	15
Blekinge	369	15	384
Skåne	722	224	946
Halland	24	54	78
Västra Götaland	1 361	688	2 049
Värmland	2 602	121	2 723
Örebro	3 543	223	3 766
Västmanland	1 740	120	1 860
Dalarna	1 638	229	1 867
Gävleborg	3 566	225	3 791
Västernorrland	1 838	71	1 909
Jämtland	819	34	853
Västerbotten	835	232	1 067
Norrbottn	2 532	329	2 861
Riket	25 495	4 341	29 836

Källa: SCB

*Uppdelning på rivningsorsak finns från och med 1998.

Tabell 34. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter rivningsorsak* och byggnadsperiod, antal lägenheter totalt perioden 1998–2015.

Table 34. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by reason for demolition and construction period, total number of flats for period 1998–2015.*

Rivningsorsak	Före	1901–	1921–	1931–	1941–	1951–	1961–	1971–	1981–	1991–	2001–	Alla byggår
	1901	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	
Uthyrnings-svårigheter	147	40	102	198	1 372	4 570	12 338	6 120	608	0	0	0 25 495
Andra orsaker	162	259	222	459	533	419	1 308	318	613	48	0	0 4 341
Totalt	309	299	324	657	1 905	4 989	13 646	6 438	1 221	48	0	0 29 836

Källa: SCB

*Uppdelning på rivningsorsak finns från och med 1998.

Tabell 35. Rivningar av lägenheter i flerbostadshus efter byggnadsperiod, antal lägenheter per år 1989–2015*.

Table 35. Demolitions of flats in multiple-unit dwellings, broken down by construction period, number of flats per year 1989–2015*.

Rivnings- år	Före 1901	1901– 1920	1921– 1930	1931– 1940	1941– 1950	1951– 1960	1961– 1970	1971– 1980	1981– 1990	1991– 2000	2001– 2010	2011–	Alla byggår
1989	60	129	52	132	232	27	0	0	0	0	0	0	632
1990	57	113	153	155	142	50	0	0	0	0	0	0	670
1991	14	115	149	162	244	35	0	0	0	0	0	0	719
1992	45	32	39	223	86	54	0	0	0	0	0	0	479
1993	16	22	59	190	294	265	0	0	0	0	0	0	846
1994	6	34	39	83	272	1 057	0	0	0	0	0	0	1 491
1995	0	55	6	147	91	2 159	0	0	0	0	0	0	2 458
1996	95	41	26	31	102	2 317	0	0	0	0	0	0	2 612
1997	2	15	16	87	342	614	2 507	0	0	0	0	0	3 583
1998	14	66	47	27	151	638	1 194	845	43	0	0	0	3 025
1999	8	9	19	25	172	177	1 372	1 782	44	0	0	0	3 608
2000	0	16	39	47	324	946	2 162	1 028	54	0	0	0	4 616
2001	70	16	0	40	222	646	1 982	692	161	0	0	0	3 829
2002	6	8	16	22	113	284	957	551	130	0	0	0	2 087
2003	0	10	6	15	97	232	924	57	153	0	0	0	1 494
2004	1	14	101	56	158	183	630	194	11	0	0	0	1 348
2005	7	0	20	6	97	157	1 183	276	22	0	0	0	1 768
2006	21	18	8	37	94	186	788	169	546	0	0	0	1 867
2007	4	13	4	8	89	328	337	169	0	0	0	0	952
2008	153	24	23	47	10	113	365	134	24	0	0	0	893
2009	0	36	4	14	85	210	74	62	2	0	0	0	487
2010	1	0	4	76	84	82	132	116	0	0	0	0	495
2011	6	0	6	195	32	186	240	89	14	0	0	0	768
2012	0	3	19	1	28	75	381	49	2	8	0	0	566
2013	4	5	4	18	100	337	177	141	0	40	0	0	826
2014	0	35	0	13	29	124	197	67	3	0	0	0	468
2015	14	26	4	10	20	85	551	17	12	0	0	0	739
1989– 2015	604	855	863	1 867	3 710	11 567	16 153	6 438	1 221	48	0	0	43 326

Källa: SCB

*Uppdelning på byggnadsperiod finns från och med rivningsår 1989.

Statliga anslag

Tabell 36. Statliga anslag till kulturmiljö, 2006–2015, tusen kronor, löpande priser.

Table 36. State appropriations for historic environment, 2006–2015, thousand SEK, current prices.

Anslag	Anslags- nummer	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bidrag till kulturmiljövård	1707002	263 574	257 494	254 468	239 985	251 239	253 625	251 019	251 074	252 670	248 177
Kyrkoantikvarisk ersättning	1707003	235 000	305 000	395 000	465 000	460 000	460 000	460 000	460 000	460 000	460 000
Bidragsfastigheter*	0201010	0	245 374	290 220	304 127	282 932	340 568	349 787	332 852	330 375	338 604

Källa: ESV

*Anslaget till bidragsfastigheterna infördes 2007.

Kulturmiljövårdsanslaget

Tabell 37. Bidrag till kulturmiljövård (statligt anslag nr 1707002) år 2008–2015, tusen kronor, löpande priser.

Table 37. Contributions to historic environment conservation (State appropriation no. 1707002), 2008–2015, thousand SEK, current prices.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Anslag som fördelas av								
<u>länsstyrelserna:</u>								
<u>Vård av bebyggelse*</u>								
Antikvarisk medverkan	7 465	6 610	6 486	5 871	5 338	5 025	4 357	4 396
Vård av bebyggelse exteriört	105 132	101 074	87 569	101 419	99 512	97 913	97 475	88 406
Vård av bebyggelse interiört	10 251	12 189	10 862	9 187	7 550	12 536	10 805	7 250
<u>Vård av fornlämningar och ruiner</u>								
Vård av fornlämningar	21 072	23 871	16 800	18 542	22 018	21 435	22 844	18 979
Vård av ruiner	5 726	11 362	9 315	8 690	5 064	2 618	7 018	8 103
<u>Vård av landskap</u>								
Vård av landskapselement	11 013	7 298	7 761	9 541	7 933	9 142	9 004	6 905
Vård av mark	10 113	11 582	10 944	12 011	10 021	11 550	11 849	13 267
<u>Information och tillgängliggörande</u>								
Information/kommunikation	35 728	31 830	27 444	24 414	28 727	30 205	22 009	21 576
Fysiskt tillgängliggörande	4 057	3 133	1 052	2 450	2 265	2 989	3 833	1 558
<u>Arkeologi</u>								
Bidrag till arkeologisk undersökning	3 256	6 570	20 244	5 222	2 549	1 607	1 677	1 676
Länsstyrelsens egen arkeologiska verksamhet	1 438	2 788	2 070	2 152	3 779	2 125	3 941	6 321
<u>Kunskapsunderlag**</u>								
Kunskapsunderlag – för objekt/miljöer	-	-	5 833	6 844	10 800	11 310	11 682	15 191
Kunskapsunderlag – underlag för samhällsplanering	-	-	22 624	24 931	24 379	24 710	24 287	24 993
Ersättningar enligt lag***	1 744	528	1 095	1 024	250	0	2 487	3 236
Summa bidrag via länsstyrelserna	241 022	227 568	230 099	232 298	230 186	233 165	233 268	221 857
Anslag som fördelas av								
<u>Riksantikvarieämbetet:</u>								
Bidrag till arbetslivsmuseer	4 000	4 000	6 000	5 964	5 949	6 000	5 975	6 000
Vård av fornlämningar	391	427	497	500	425	398	251	0
Konservering av fornfynd	380	632	3 672	3 701	3 925	3 796	793	812
Information/kommunikation	2 450	200	3 000	7 712	3 838	2 500	2 258	4 362
<u>Kunskapsunderlag**</u>								
Kunskapsunderlag – för enskilda objekt	-	-	0	0	0	50	0	0
Kunskapsunderlag – underlag för samhällsplanering	-	-	5 609	550	550	585	8 436	15 000
Ersättningar enligt lag***	4 154	1 588	2 646	2 477	5 645	4 323	2 668	923
Summa anslag via Riksantikvarieämbetet	14 201	14 941	21 424	20 904	20 333	17 652	20 382	27 097
Totalt kulturmiljövårdsanslaget****	255 223	242 508	251 523	253 203	250 519	250 816	253 651	248 954

Källa: Riksantikvarieämbetets datasystem för kulturmiljövårdsanslaget Källa

*Se tabell 40 för fördelning på typ av bebyggelse.

**Kunskapsunderlag enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Bidrag kan ges enligt 8 § för underlag om hur objekt/miljöer ska vårdas och tillgängliggöras eller enligt 9 § för underlag om tillvaratagande av kulturmiljön i samhällsplaneringen. Uppdelningen i de två underkategorierna görs från år 2010.

***Ersättningar enligt lag gäller enligt vissa bestämmelser i MB och KML.

****Summan stämmer inte exakt med det belopp som hämtats från ESV. ESV redovisar anslagsbelastningen. I RAÄ:s redovisningssystem Källa redovisas det som utbetalats under aktuellt budgetår. Bidragsutbetalningar under ett år kan ha finansierats med tidigare års återbetalningar. Återbetalningar medför att statistiken i Källa även förändras retroaktivt.

Tabell 38. Länsstyrelsernas fördelning av kulturmiljövårdsanslaget per län, 2015, tusen kronor, löpande priser.

Table 38. County administrative boards' breakdown of historic environment conservation appropriations by county, 2015, thousand SEK, current prices.

Län	Vård av bebyggelse	Vård av forn- lämningar och ruiner	Vård av landskap	Del- summa vård	Information och tillgänglig- görande	Arkeologi	Kunskaps- underlag*	Ersättningar enligt lag**	Summa bidrag via läns- styrelserna
Stockholm	6 915	0	396	7 310	1 612	789	3 642	1 305	14 659
Uppsala	6 921	542	1 367	8 830	204	92	608	376	10 109
Södermanland	6 456	415	80	6 952	660	1 007	1 613	105	10 337
Östergötland	2 450	4 837	1 903	9 190	459	314	2 095	0	12 058
Jönköping	4 016	575	2 500	7 091	373	253	2 300	126	10 144
Kronoberg	1 427	1 302	1 891	4 620	1 910	0	1 623	0	8 153
Kalmar	4 109	1 526	323	5 958	1 724	45	2 495	0	10 221
Gotland	4 514	965	972	6 451	970	391	948	49	8 810
Blekinge	3 615	505	0	4 119	79	376	2 631	318	7 524
Skåne	6 332	2 786	639	9 757	712	295	2 494	0	13 258
Halland	6 445	589	1 688	8 721	427	104	483	0	9 736
Västra Götaland	8 474	4 691	1 554	14 719	3 379	278	4 489	427	23 292
Värmland	4 551	1 932	1 589	8 072	187	71	1 444	0	9 774
Örebro	5 055	318	513	5 886	1 774	518	1 797	0	9 974
Västmanland	5 935	1 382	381	7 698	734	841	1 683	306	11 262
Dalarna	6 470	549	771	7 790	1 526	100	1 698	0	11 115
Gävleborg	4 875	584	1 021	6 480	1 481	43	1 955	0	9 959
Västernorrland	1 063	1 503	0	2 566	2 454	706	1 711	0	7 437
Jämtland	1 858	790	1 439	4 086	1 117	501	2 423	0	8 127
Västerbotten	4 654	169	450	5 273	981	458	1 384	162	8 257
Norrbotten	3 917	1 122	695	5 735	370	815	668	63	7 651
Riket	100 052	27 082	20 172	147 307	23 134	7 997	40 184	3 236	221 857

Källa: Riksantikvarieämbetets datasystem för kulturmiljövårdsanslaget Källa

*Kunskapsunderlag enligt förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Bidrag kan ges enligt 8 § för underlag om hur objekt/miljöer ska vårdas och tillgängliggöras eller enligt 9 § för underlag om tillvaratagande av kulturmiljön i samhällsplaneringen.

**Ersättningar enligt lag gäller enligt vissa bestämmelser i MB och KML.

Tabell 39. Kulturmiljövårdsanslaget* fördelat efter objektens skyddstyp** 2008–2015, tusen kronor***.

Table 39. The State heritage conservation appropriation, broken down by object protection type**, 2008-2015, thousand SEK****

Skyddstyp	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Byggnadsminnen (3 kap. KML)	62 834	64 658	47 246	60 835	71 396	79 249	80 576	62 101
Fornminnen (2 kap. KML)	58 390	57 942	66 235	55 757	56 059	46 615	58 103	63 627
Skydd enligt PBL	15 453	12 383	9 928	7 251	11 195	14 299	16 718	10 873
Kulturresevat (MB)	17 884	18 536	16 775	18 573	18 262	19 934	21 148	19 733
Naturresevat (MB)	2 862	2 992	702	1 078	912	888	665	1 037
Riksentresse för kulturmiljövården	68 857	63 720	55 529	65 634	61 905	56 620	57 891	60 215
Världsarv	6 594	9 265	9 189	8 563	7 988	8 809	9 693	5 396
Förslag till skydd utreds	13 294	13 841	10 911	11 451	6 844	8 088	5 938	7 014
Saknar skydd enligt lag	25 802	18 649	20 270	17 865	16 205	9 880	12 236	11 600

Källa: Riksantikvarieämbetet

*Gäller både det som fördelas via länsstyrelserna och det som fördelas via RAÄ.

**Skyddat enligt lag eller förordning är: byggnadsminnen, fornminnen, byggnader skyddade enligt PBL, kulturresevat och naturresevat. Riksentressen och världsarv är särskilt utpekade men har inget lagskydd.

***Posterna går ej att summera då ett objekt kan ha flera skyddstyper.

Tabell 40. Länsstyrelsernas bidrag till byggnadsvård, fördelat på huvudgrupp, tusen kronor, 2008–2015.

Table 40. County administrative boards' contributions to building conservation, broken down by main group, thousand SEK, 2008–2015.

Huvudgrupp (undergrupper)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Areella näringar (fiske och sjöfart, jordbruk, nomadnärning, skogsbruk)	32 082	32 504	28 448	28 989	28 606	23 039	20 830	23 060
Handel, hantverk och industri (handel och bankväsende, hantverk och manufaktur, industri)	28 677	28 445	22 686	26 301	23 930	25 191	29 774	19 711
Bostadsbebyggelse (bostadsbebyggelse, boställe och tjänstebostad)	18 329	15 061	15 650	22 671	20 057	21 698	21 560	19 414
Slott och herrgård	13 977	12 964	6 738	10 693	12 512	15 280	18 972	13 556
Offentlig bebyggelse (försvarsväsende, hälso- sjuk- och socialvård, kommunikation, offentlig förvaltning, rättsväsende, samhällsservice och teknisk försörjning, utbildning och vetenskap)	12 263	12 987	11 776	10 707	11 891	16 344	7 974	11 196
Kultur och föreningsliv (folkrörelse och föreningsliv, konstnärligt skapande, kultur och nöjesliv, religionsutövning)	8 427	6 081	9 314	11 065	9 302	9 359	7 521	8 180
Stadsrum, park och rekreation (park och trädgård, rekreation och turism, stadsrum)	4 249	6 333	4 667	2 715	2 576	2 136	3 961	4 145
Uppgift saknas	3 279	4 596	5 638	3 334	3 526	2 428	2 046	791
Summa	121 282	118 972	104 917	116 477	112 401	115 474	112 637	100 052

Källa: Riksantikvarieämbetet

Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 41. Kyrkoantikvarisk ersättning, anslag och förbrukade medel per år, och totalt till och med 2015, miljoner kr.

Table 41. Church antiquarian compensation, funds appropriated and used per year plus total through 2015, million SEK.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2002–2015
Anslag från staten	50	100	150	200	235	305	395	465	460	460	460	460	460	460	4 660
Summa															
förbrukning	16	69	112	271	234	257	281	308	325	432	450	536	551	589	4 429
Återstående anslag															
från staten	34	31	38	-71	1	49	114	158	136	28	10	-76	-91	-129	231

Källa: Svenska kyrkan

Tabell 42. Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning per åtgärd 2002–2015, miljoner kr.

Table 42. Use of church antiquarian compensation per initiative, 2002–2015, million SEK.

Åtgärdstyp	Miljoner kr	Procent
Vårdinsatser	3 346	75,5
Arbete med säkerhetsfrågor	304	6,9
Skadeförebyggande insatser	293	6,6
Övergripande planering och information	267	6,0
Vård och underhållsplanering	218	4,9
Totalt	4 429	100,0

Källa: Svenska kyrkan

Tabell 43. Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning per objektstyp 2002–2015, miljoner kr.

Table 43. Use of church antiquarian compensation per object type 2002–2015, million SEK.

Objektstyp	Miljoner kr	Procent
Kyrkobyggnad	3 489	79,8
Kyrkliga inventarier	314	7,2
Begravningsplats	302	6,9
Övergripande planering eller flera projekt	180	4,1
Kyrkotomt	90	2,0
Totalt	4 374	100,0

Källa: Svenska kyrkan

Tabell 44. Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning per län* 2002–2015, miljoner kr.

Table 44. Use of church antiquarian compensation per county, 2002–2015, million SEK.

Län	Miljoner kr	Procent
Stockholm	307	7,2
Uppsala	264	6,2
Södermanland	180	4,2
Östergötland	335	7,9
Jönköping	214	5,0
Kronoberg	102	2,4
Kalmar	216	5,1
Gotland	363	8,5
Blekinge	64	1,5
Skåne	441	10,3
Halland	156	3,6
Västra Götaland	767	18,0
Värmland	120	2,8
Örebro	114	2,7
Västmanland	153	3,6
Dalarna	125	2,9
Gävleborg	97	2,3
Västernorrland	102	2,4
Jämtland	73	1,7
Västerbotten	44	1,0
Norrbottn	31	0,7
Riket	4 268	100,0

Källa: Svenska kyrkan

**Ett antal stiftsövergripande projekt är inte med i ovanstående sammanställning då de omfattar flera län.*

Verksamhet – kulturmiljöarbete

Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete

Tabell 45. Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete, antal beslutade ärenden i kulturmiljöfrågor, 2009–2015.

Table 45. County administrative boards' historic environment work, number of cases decided regarding historic environment issues, 2009–2015.

Antal beslutade ärenden	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stockholm	767	898	943	949	825	1 222	1 372
Uppsala	593	727	692	771	852	1 162	1 133
Södermanland	566	577	519	460	495	671	682
Östergötland	957	980	1 125	869	862	1 036	1 097
Jönköping	563	614	685	712	650	1 054	1 158
Kronoberg	732	634	573	727	706	626	886
Kalmar	714	774	771	722	617	866	970
Gotland	880	738	785	716	832	681	670
Blekinge	177	187	198	304	282	365	351
Skåne	1 578	1 703	1 727	1 732	1 530	1 782	1 754
Halland	432	407	439	450	549	747	790
Västra Götaland	1 667	1 715	1 696	1 620	1 813	2 484	2 459
Värmland	625	686	583	530	893	980	963
Örebro	933	849	782	768	770	857	1 079
Västmanland	829	937	916	916	857	1 188	914
Dalarna	781	912	804	683	630	704	915
Gävleborg	313	364	347	241	330	350	521
Västernorrland	383	477	402	390	344	518	346
Jämtland	490	463	405	429	436	352	537
Västerbotten	319	349	308	274	336	419	423
Norrbottn	567	632	666	561	610	705	745
Totalt	14 866	15 623	15 366	14 824	15 219	18 769	19 765

Källa: Länsstyrelsernas årsredovisningar, sammanställt av Riksantikvarieämbetet

Tabell 46. Länsstyrelsernas verksamhetskostnader för kulturmiljöfrågor, tusen kronor, 2009–2015.

Table 46. County administrative boards' enterprise costs for historic environment issues, thousand SEK, 2009–2015.

Verksamhetskostnader*	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stockholm	13 850	12 537	11 563	11 907	10 947	14 380	16 670
Uppsala	6 170	6 530	8 642	9 909	10 810	8 793	11 251
Södermanland	8 374	8 539	8 740	8 273	6 780	7 501	9 490
Östergötland	11 616	10 425	11 158	11 930	10 391	11 632	13 171
Jönköping	12 822	12 169	12 544	11 672	9 979	10 103	10 690
Kronoberg	9 420	8 355	8 754	10 284	7 517	6 900	7 007
Kalmar	12 316	8 973	9 911	10 098	10 208	9 379	11 669
Gotland	6 983	7 409	8 001	7 097	7 080	6 948	9 115
Blekinge	6 959	5 602	5 345	4 540	4 303	6 790	11 555
Skåne	9 740	10 743	11 304	10 164	10 206	11 496	12 171
Halland	7 872	6 960	7 485	6 725	7 094	7 082	7 008
Västra Götaland	23 635	18 526	19 703	19 348	19 573	21 621	21 570
Värmland	8 886	7 913	7 137	5 361	6 440	6 954	5 316
Örebro	5 504	6 185	7 623	7 124	7 270	7 669	9 338
Västmanland	12 681	12 134	10 583	11 163	11 396	10 294	11 183
Dalarna	13 291	10 737	9 068	7 140	8 018	7 446	6 579
Gävleborg	7 534	8 228	7 805	8 404	8 884	7 941	8 827
Västernorrland	6 468	6 650	7 600	8 139	6 454	6 833	8 611
Jämtland	7 330	7 496	6 077	5 081	4 350	4 558	3 820
Västerbotten	5 676	7 463	6 258	6 759	6 007	7 292	7 299
Norrbottn	8 555	7 681	7 489	6 007	6 473	6 263	7 414
Totalt	205 682	191 255	192 790	187 125	180 180	187 875	209 754

Källa: Länsstyrelsernas årsredovisningar, sammanställt av Riksantikvarieämbetet

*Inklusive administration och intern service (overheadkostnader, OH).

Tabell 47. Länsstyrelsernas kulturmiljöarbete, antal årsarbetskrafter, 2009–2015.

Table 47. County administrative boards' historic environment work, number of full-time equivalent 2009–2015.

Arsarbetskrafter	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stockholm	11,1	9,5	9,6	10,6	9,4	11,9	13,5
Uppsala	6,6	7,1	8,1	9,7	10,8	9,0	8,4
Södermanland	7,9	8,3	8,4	7,1	6,7	7,0	8,3
Östergötland	7,5	8,0	7,2	6,5	6,7	6,9	6,5
Jönköping	7,6	8,8	9,6	8,0	8,1	9,1	9,2
Kronoberg	4,7	4,6	4,8	6,3	5,7	4,6	4,3
Kalmar	8,0	8,3	9,6	9,3	8,4	7,9	9,6
Gotland	6,3	6,3	6,8	5,1	6,2	5,5	6,7
Blekinge	4,9	3,9	3,7	3,0	3,3	4,4	6,3
Skåne	9,4	9,8	12,8	9,7	9,0	10,8	11,0
Halland	4,8	5,1	5,1	5,3	4,5	5,6	4,9
Västra Götaland	24,0	17,0	17,0	18,0	19,0	21,0	20,0
Värmland	8,2	6,7	6,2	5,4	6,7	7,8	5,6
Örebro	6,0	5,3	6,1	6,3	6,3	6,6	6,9
Västmanland	9,9	9,2	8,4	9,1	9,0	8,0	9,2
Dalarna	9,7	8,6	8,9	7,7	8,7	7,3	6,8
Gävleborg	7,5	7,0	6,2	6,2	6,0	6,6	7,0
Västernorrland	5,4	6,3	7,3	7,0	5,9	6,6	6,8
Jämtland	5,0	4,9	4,8	5,0	4,6	4,8	4,1
Västerbotten	4,5	5,7	5,3	5,4	5,3	7,1	6,1
Norrbotten	6,1	6,4	5,9	5,1	5,1	5,1	5,4
Totalt	165,1	156,7	161,8	155,6	155,4	163,6	166,5

Källa: Länsstyrelsernas årsredovisningar, sammanställt av Riksantikvarieämbetet

Kommunernas kulturmiljöarbete

Antikvarisk kompetens

Tabell 48. Tillgång på antikvarisk kompetens i kommuner 2006–2015, andel kommuner i procent.

Table 48. Access to antiquarian expertise in municipalities, 2006–2015, proportion of municipalities in per cent.

År	Ja, egen kompetens	Ja, egen kompetens och kompetens genom avtal		Antikvarisk kompetens saknas	Ej svar	Summa
		Ja, egen kompetens genom avtal	och kompetens genom avtal			
2006	15	5	4	51	25	100
2007	25	9	3	55	8	100
2008	17	8	2	48	25	100
2009	18	5	2	41	34	100
2010	20	4	1	49	26	100
2011	17	7	3	49	24	100
2012	20	6	3	50	21	100
2013	20	6	3	49	22	100
2014	21	8	2	43	26	100
2015	24	9	2	48	17	100

Källa: Boverket/RUS Miljömålsenkät

Kulturmiljöunderlag

Tabell 49. Förekomsten av underlag som fyller funktionen av ett kulturmiljöprogram i kommunerna 2006–2015, andel kommuner i procent.

Table 49. Presence of documentation that serves the function of a historic environment programme in the municipalities, 2006–2015, proportion of municipalities in per cent.

År	Ja, kommun- omfattande	Ja, del av kommun	Nej, men arbete pågår	Nej	Ej svar	Summa
2006	37	14	8	17	24	100
2007	31	16	11	22	20	100
2008	34	16	10	19	20	100
2009	27	13	7	21	32	100
2010	27	13	13	22	25	100
2011	36	13	10	18	23	100
2012	31	12	13	22	22	100
2013	30	14	13	21	22	100
2014	37	12	10	17	24	100
2015	36	13	15	20	16	100

Källa: Boverket/RUS Miljömålsenkät

Tabell 50. Andel av länets kommuner som år 2015 svarat att de har kulturmiljöprogram för hela eller för del av kommunen, procent.

Table 50. Proportion of county municipalities responding, in 2015, that they have historic environment programmes for all or part of the municipality, per cent.

Län	Planering kulturmiljö
Stockholm	77
Uppsala	75
Södermanland	33
Östergötland	23
Jönköping	53
Kronoberg	13
Kalmar	42
Gotland	100
Blekinge	40
Skåne	63
Halland	83
Västra Götaland	61
Värmland	50
Örebro	25
Västmanland	60
Dalarna	53
Gävleborg	50
Västernorrland	43
Jämtland	63
Västerbotten	40
Norrbottn	21

Källa: Boverket/RUS Miljömålsenkät

Uppdragsarkeologi

Tabell 51. Antal beslut* om uppdragsarkeologi** fördelade per år och län 2003–2011.

Table 51. Number of decisions* concerning commissioned archaeological services, broken down by year and county, 2003–2011.

Län	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2003–2011
Stockholm	92	77	85	121	118	111	98	98	97	897
Uppsala	93	62	47	49	41	34	43	47	54	470
Södermanland	22	29	34	39	43	37	45	42	70	361
Östergötland	117	133	176	232	157	152	203	181	144	1 495
Jönköping	52	55	50	63	69	55	48	63	55	510
Kronoberg	23	8	14	8	7	28	10	7	12	117
Kalmar	27	39	28	61	44	52	43	40	31	365
Gotland	47	58	59	37	58	60	62	57	33	471
Blekinge	13	9	14	12	20	14	19	20	19	140
Skåne	211	241	233	267	225	231	205	228	231	2 072
Halland	42	45	44	60	43	60	56	37	47	434
Västra Götaland	168	128	142	191	178	126	122	147	140	1 342
Värmland	24	26	26	25	21	14	15	10	7	168
Örebro	11	17	24	9	16	28	25	16	23	169
Västmanland	51	78	50	57	62	59	52	51	45	505
Dalarna	30	29	32	28	34	26	21	27	19	246
Gävleborg	6	9	14	15	19	7	9	16	13	108
Västernorrland	11	8	9	3	5	3	8	9	10	66
Jämtland	1	7	3	4	10	7	7	8	4	51
Västerbotten	3	4	5	3	6	7	6	5	8	47
Norrbotten	19	22	24	18	28	19	20	16	12	178
Riket	1 063	1 084	1 113	1 302	1 204	1 130	1 117	1 125	1 074	10 212

Källa: Riksantikvarieämbetet

*Ett beslut kan omfatta flera undersökningar.

**Kulturmiljölagen 2 kap. 11–13 §§.

Tabell 52. Kostnad* uppdragsarkeologi** fördelade per år och län, 2003–2011, miljoner kronor.

Table 52. Cost* of commissioned archaeological services**, broken down by year and county, 2003–2011, million SEK.

Län	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2003–2011
Stockholm	54,5	14,2	28,5	19,7	34,2	21,8	13,3	21,6	22,2	230,0
Uppsala	111,2	35,1	5,0	16,2	36,4	8,5	9,0	55,4	16,2	293,0
Södermanland	2,0	3,1	8,0	8,9	17,9	5,5	34,1	5,0	15,4	99,9
Östergötland	26,6	15,7	19,5	22,6	16,4	24,1	72,8	171,7	46,0	415,4
Jönköping	19,6	12,1	5,5	13,4	18,8	12,2	11,4	12,2	8,9	114,1
Kronoberg	6,3	1,9	1,7	1,7	0,7	6,4	0,8	0,9	2,9	23,3
Kalmar	2,4	1,1	1,0	3,1	2,7	6,9	17,5	9,6	27,8	72,1
Gotland	1,1	1,0	1,8	1,2	1,0	1,0	1,9	1,6	0,9	11,5
Blekinge	0,1	0,2	0,2	0,1	1,0	0,5	3,7	3,4	75,2	84,4
Skåne	49,4	44,4	36,6	53,0	46,0	45,0	29,3	54,7	32,5	390,9
Halland	6,2	4,0	7,3	12,5	18,0	12,6	8,8	11,0	16,1	96,5
Västra Götaland	22,2	20,1	14,2	40,1	39,0	33,1	27,1	26,7	40,7	263,2
Värmland	4,2	5,6	2,4	2,6	1,7	1,0	1,1	1,5	2,9	23,0
Örebro	3,5	23,5	34,5	1,3	3,1	6,6	2,5	3,0	5,6	83,6
Västmanland	5,5	9,3	12,9	22,3	3,8	5,9	9,1	11,1	4,8	84,7
Dalarna	2,2	4,1	1,0	1,7	7,6	2,1	2,1	2,8	2,4	26,0
Gävleborg	0,6	1,5	0,0	4,4	2,0	0,2	0,2	1,7	1,4	12,0
Västernorrland	2,6	0,5	1,1	0,1	0,0	0,5	1,1	0,9	1,6	8,4
Jämtland	0,0	0,5	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2	1,3
Västerbotten	0,6	0,2	0,6	0,1	0,1	0,3	1,0	0,8	1,0	4,7
Norrbotten	0,4	2,5	3,6	3,1	12,6	2,2	1,2	2,1	2,5	30,2
Riket	321,2	200,6	185,5	228,1	263,0	196,5	248,1	398,0	327,2	2 368,2

Källa: Riksantikvarieämbetet

*Kostnaden är den beräknade kostnaden som framgår av länsstyrelsens beslut, inte den faktiska kostnaden vad företagaren slutgiltigt fick betala.

**Kulturmiljölagen 2 kap. 11–13 §§.

Tabell 53. Antal beslut om och kostnad för uppdragsarkeologi* fördelade per år och exploatör** 2006–2011.

Table 53. Number of decisions regarding and cost of commissioned archaeological services*, broken down by year and developer**, 2006–2011.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antal beslut						
Privat	612	541	560	535	501	469
Kommunalt	499	510	432	386	480	454
Statligt	191	153	138	196	152	151
Summa	1 302	1 204	1 130	1 117	1 133	1 074
Kostnad (mnkr)						
Privat	69,2	42,1	59,1	64,7	51,2	77,7
Kommunalt	102,9	114,5	82,9	112,1	128,9	128,1
Statligt	56	106,4	54,5	71,3	218	121,4
Summa	228,1	263,0	196,5	248,1	398,1	327,2

Källa: Riksantikvarieämbetet

*Kulturmiljölagen 2 kap. 11–13 §§.

**Kostnaden är den beräknade kostnaden som framgår av länsstyrelsens beslut, inte den faktiska kostnaden vad företagaren slutgiltigt fick betala. I vissa fall kan det råda en osäkerhet vem som är exploatör men indelningen har utgått från den som beslutet är ställt till.

